

Na Fa'arongo'a Le'a Ne'e Sa Matthew Nia Keresia

Sa Matthew ta ngwae ana akwala ma ro ngwae fafarongo ba sa Jesus ki. Sa Matthew keresia buka ne'e fuana fuu'i ngwae nia 'i Jiu. 'Ita ana kaida'i na profet ki saena Fau Alanga'inga 'Ua, kira ala'a sulia God ke ba'a kwatea ma'i ta'i ngwae fa'amauri ne'e kira saea 'ania na Christ nama na Mesaea. Na Jiu ki kira kwaima'a kwali na'a ana nia'a. Sui bore 'ana ka 'una'eri, kaida'i sa Jesus dao na'a ma'i kira manata 'uri, "Nia noa'a la'u na Christ ne'eri. Nia noa'a la'u na Mesaea." Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na gwaunga'i ngwae Jiu ki, kira 'aila 'ani sa Jesus. Na ngwae Jiu ki fia fasi na Christ ke dao 'ani ngasingasi'anga doe, ma ka tatalafa'a fafia ngwae ki ta'ifau. Kira kasi fia nia totolia fuana na Christ ka mae ana 'ai rara folo. 'Iu sa Matthew keresia buka ne'e fuana 'afilada 'iri kika lia saiana ne'e sa Jesus na Christ mamana, ma nia tatalafa'a mamana kira. Kaida'i 'oro sa Matthew nia fa'ata'inia ala'anga saena Kerekere'a Abu ne'e kira ala'a sulia na Christ. Ma nia ka fa'ata'inia ne'e ala'anga ki ni'i dao mamana, kaida'i sa Jesus dao ma'i ka tua saena magalia.

Na ru talinga'i ki saena buka ne'e:

Futalana ma'i sa Jesus & 1:1—2:23

'I na'ona ne'e sa Jesus tatabula na rao'a nia & 3:1—4:11

Sa Jesus tala'ae ana rao'a nia 'i Galili & 4:12—

18:35

Sa Jesus tala'ae ana rao'a nia 'i Judea & 19:1—
20:34

Na asoa 'isi'isi ki sa Jesus nia tua 'i Jerusalem
& 21:1—25:64

Sa Jesus mae ma ka mauri la'u & 26:1—28:20

*Isufuta'anga sulia sa Jesus na Christ
(Luke 3:23-38)*

¹ Isufuta'anga sulia sa Jesus na Christ. Nia futa ma'i ana sa David na ngwae tatalafa'a ne'e nia futa ma'i ana kwalafa sa Abraham.

² Ma na isufuta'anga ne'e, nia tala'ae ma'i ana sa Abraham.

Na ngela sa Abraham ne'e sa Aesak,
sa Aesak alua sa Jakob,

ma sa Jakob ka alua sa Juda fa'inia ngwaefuta
nia ki.

³ Ma na ngela sa Juda ki ne'e sa Peres fa'inia sa
Sera. (Te'a kera satana 'i Tama.)

Ma na ngela sa Peres ne'e sa Hesron,
sa Hesron ne'e alua sa Ram.

⁴ Sa Ram ka alua sa Aminadab,
sa Aminadab ka alua sa Nason,

sa Nason ka alua sa Salmon.

⁵ Sa Salmon ka alua sa Boas, ma te'a nia satana
'i Rahab.

Sa Boas ka alua sa Obed, ma te'a nia satana 'i
Rut.

Sa Obed ka alua sa Jesi.

⁶ Sa Jesi ne'e alua sa David na ngwae tatalafa'a
Israel.

Sa David ka alua sa Solomon, ma te'a nia ne'e
'i Iuruna sa Iuraea.

⁷ Sa Solomon ka alua sa Rihoboam,

sa Rihoboam ka alua sa Abaeja,
sa Abaeja ka alua sa Asa.

⁸ Sa Asa ka alua sa Jehosafat,
sa Jehosafat ka alua sa Joram,
sa Joram ka alua sa Iusaea.

⁹ Sa Iusaea ka alua sa Jotam,
sa Jotam ka alua sa Ehas,
sa Ehas ka alua sa Hesikaea.

¹⁰ Sa Hesikaea ka alua sa Manase,
sa Manase ka alua sa Emon,
sa Emon ka alua sa Josaea.

¹¹ Sa Josaea ka alua sa Jekonaea fa'inia na ai
burina ki.

Kira futa ka sui mala na malimae kira ki ka
fi'i ngalia ngwae 'i Israel ki 'uana fanoa
'a'ana 'i Babilon.

¹² 'I buri ana na malimae kira ki ka ngalia ngwae
'i Israel ki 'uana 'i Babilon,
sa Jekonaea ka fi'i alua sa Sialtiel.

Ma sa Sialtiel ka alua sa Serababel.

¹³ Sa Serababel ka alua sa Abaeud,
sa Abaeud ka alua sa Elaeakim,
sa Elaeakim ka alua sa Aso.

¹⁴ Sa Aso ka alua sa Sadok,
sa Sadok ka alua sa Akim,
sa Akim ka alua sa Eliud.

¹⁵ Sa Eliud ka alua sa Elaesa,
sa Elaesa ka alua sa Matan,
sa Matan ka alua sa Jakob.

¹⁶ Sa Jakob ka alua sa Josef ara'i 'i Mary te'a
sa Jesus ne'e kira saea logo 'ani na Christ,
osi'ana nia'a ne'e na ngwae God nia filia
fuana tatalafa'a 'anga.

17 Ma tala'ae ma'i ana sa Abraham leleka ka dao ana sa David na ngwae tatalafa'a, akwala ma fai unita'i ngwae. Sui ka tala'ae ma'i ana sa David na ngwae tatalafa'a leleka ma'i ka dao ana kaida'i ba malimae kira ki ngalia ngwae 'i Israel ki 'uana 'i Babilon, ta'i akwala ma fai unita'i ngwae. Ma ka tala'ae ana kaida'i ngwae Israel ki kira leka 'uana 'i Babilon leleka ma'i ka dao ana kaida'i sa Jesus na Christ nia futa, ta'i akwala ma fai unita'i ngwae la'u.

*Na futalana ma'i sa Jesus na Christ
(Luke 2:1-7)*

18 Na futalana ma'i sa Jesus na Christ nia 'uri: Kaida'i kira alu fafia 'i Mary na te'a sa Jesus fuana sa Josef, ma noa'a kera kasi tua fiku 'ua, 'i Mary ka saiana nia kulufa'a na'a sulia na Ano'i ru Abu.

19 Ma sa Josef, na ngwae ne'e kira alu fafia fuana, nia ka manata 'uana ka ilanga'inia, osi'ana nia'a na ngwae saga. Bore ma nia 'aila 'ani fa'a'ekelana 'i maana ngwae ki, ma ka manata 'uana ka ilanga'i ago ana.

20 Bore ma kaida'i nia ka manata go'o 'ana 'ua sulia na ru ne'eri ki, na 'ainsel God ka fa'ata'i fuana 'i saena maliu bole'a ka 'uri, "Josef 'ae, 'ae'o ngwae ana kwalafa sa David, 'oe kosi ma'u 'ani korelana 'i Mary fuana na 'afe 'oe. Du'ungana nia kulufa'a lala sulia na Ano'i ru Abu.

21 Ma nia ke ba'a fa'afuta ta'i ngela ngwane, ma 'oke saea 'ani sa Jesus (ne'e fadalana 'Fa'amauri'), sulia nia ke ba'a fa'amauria na ngwae nia ki fa'asia na abula ta'anga'a kira ki."

22 Ma na ru ne'e ki ka fuli fasi 'iri ka fa'amamana ru ba God nia fa'arongo ma'i 'ani, ana kaida'i ba profet nia fata 'uri,

23 “Ta'i sari'i abugani ke ba'a ina ma ka fa'afuta ta'i ngela ngwane, ma kira ke saea 'ani sa Emanuel.”[☆] Ma fadalana sata ne'eri: “God nia tua fa'i kia.”

24 Ma kaida'i sa Josef ada na'a, nia ka sasi na'a sulia ru ne'eri ki ne'e 'ainsel God sae'e fuana. Ma nia ka korea na'a 'i Mary.

25 Bore ma noa'a kera 'iri tua fiku 'ua leleka ka dao ana kaida'i 'i Mary nia fa'afuta na ngela ngwane. Ma sa Josef ka fa'asata 'ani sa Jesus.

2

Na ngwae ne'e kira saiana na bulubulu ki

1 Ana kaida'i ne'e sa Herod tatalafa'a na'a, sa Jesus nia futa 'i Betlehem, na fanoa 'i saena na aba'i kula 'i Judea. Ma noa'a kasi tau go'o 'i buri 'ana, ti ngwae fa'asia 'i fanelana sina ne'e kira saiana na bulubulu ki, kira ka dao ma'i 'i saena na fanoa doe 'i Jerusalem.

2 Ma kira ka saefloa ngwae ki ma kika 'uri, “'Uri ma na ngela ba ke ba'a tatalafa'a fuana Jiu ki, nia futa 'i fa'i? Kami saiana nia futa 'i ne'e, osi'ana kaida'i kaimili tua 'ua ma'i 'i fanelana sina, kami lisia na'a fa'i bulubulu ne'e fa'ata'inia fupalana ma'i, ma kami ka leka ma'i 'iri mika bobo uruuru, ma mika fa'a aofia.”

3 Ma na manatana sa Herod na ngwae tatalafa'a nia manata 'abera liu kaida'i nia rongo

[☆] 1:23 Aesea 7:14

sulia na ru ne'eri, ma na ngwae 'i Jerusalem ki logo.

⁴ Ma nia ka ri 'uana na fata abu doe ki, ma na ngwae fa'amanata ana taki ki, fuana kira ka fiku ma'i, ma nia ka saefilo 'uri ada, "Uri ma 'i fa'i ne'e na Christ baera ke ba'a futa ma'i ana?"

⁵ Ma kira olisia kira ka fata 'uri, "I Betlehem ba, na fanoa saena aba'i kula 'i Judea. Osi'ana na kerekere'a profet ba fata 'uri,

⁶ 'Betlehem 'ae, na fanoa saena aba'i kula 'i Judea, noa'a 'oe kosi ti'iti'i 'i safitana fanoa 'inoto'a ki 'i Judea, osi'ana ta'i ngwae 'inoto'a ke ba'a leka ma'i fa'asi 'oe, fasi 'iri ke tala'ia na ngwae nau ki 'i Israel.' "☆

⁷ Ma sa Herod ka ri ago ma'i 'uana na ngwae ne'e dao ma'i ki fa'asia fanelana sina fuana ala'anga ago'a, 'iri nia ke dao to'ona kaida'i tae ne'e kira eta lisia na fa'i bulubulu baera.

⁸ Ma nia ka ba'e kira kwau 'uana 'i Betlehem, ka fata 'uri, "Muke leka, muka lulu ngangata 'uana na ngela ne'eri. Ma di'ia kamu ka dao to'ona, muke fa'arongo nau ma'i, fasi 'iri nau'a bore nau kui leka fuana fa'a aofialana."

⁹⁻¹⁰ Ma 'i buri 'ana sa Herod nia fata 'una'eri ka sui, kira ka leka na'a 'ada. Ma ana kaida'i kira dao na'a kwau sulia na tala, kira ka lisia la'u fa'i bulubulu ba kira eta lilisia logo ma'i 'i fanelana sina. Kira ka saele'a liu ana kaida'i kira lisia la'u. Ma fa'i bulubulu ne'eri ka etaeta 'i na'o ada leleka ka daudau bolo fa'inia na kula ba sa Jesus nia teo ana.

11 Kira ru' u 'i luma, ma kira ka lisia na ngela fa' inia te' a nia 'i Mary. Kira ka bobo uruuru kika fa' a aofia na ngela ne' eri, ma kira ka 'ifingia na ngwa' i kira ki, ma kira ka kwatea na' a kwate' a liulani doe ki fuana: gol, ma na ru ne' e sasuna moko le' a, ma na ngwaingwai moko le' a ki.*

12 Sui kira ka oli na' a 'ada sulia ta tala matamata 'uana fanoa kira, osi' ana God nia lui totonga' i ada saena maliu bole' a, ma ka saea noa' a kira kasi oli la' u siana sa Herod.

Na tafi' a 'uana 'i Ejipt

13 Ma 'i buri 'ana na ngwae ne' eri ki kira oli na' a 'ada 'uana fanoa kira, na 'ainsel God ka fa' ata' i fuana sa Josef 'i saena na maliu bole' a, ma ka fata 'uri, "Josef 'ae, 'oke tata' e, ko ngalia na ngela ne' e fa' inia te' a nia, muka tafi 'uana 'i Ejipt, ma kamu ka tua ma' i 'i ne' eri leleka ka dao ana kaida' i nau kui saea muke oli la' u ma' i. Osi' ana sa Herod nia lulu 'uana na ngela ne' e fasi 'iri ke saungia."

14 Ma sa Josef ka tata' e, ma ka ngalia na ngela fa' inia te' a nia 'i Mary, ma kira ka leka saena rodo ne' eri 'uana ma' e fanoa 'i Ejipt.

15 Ma kira tua 'i ne' eri leleka sa Herod ka mae. Ma na ru ne' eri ka fa' amamana na' a tae ba God saea fuana na profet ba keresia ka 'uri, "Nau ku ri ma' i 'uana na ngela nau fa' asia 'i Ejipt." ☆

16 Ma kaida' i sa Herod na ngwae tatalafa' a ka saiana ne' e ngwae ne' eri ki kira leka ma' i fa' asia fanelana sina kira 'osoa nia' a, na liana ka

* 2:11 gold, incense, ma myrrh ☆ 2:15 Hosea 11:1

saeta'a liu. Ma nia ka kwatea fatalana fuana ngwae fuani oro nia ki fasi 'iri kike saungia ta'ifau kaela ngela ngwane ki 'i Betlehem ma ana ma'e fanoa kalikalia ki ta'ifau. Nia falamaada 'iri kike saungia kaela ngela ngwane ne'e noa'a kasi dao 'ua ana ro fa'i ngali'a, di'ia na ala'anga ba na ngwae baera ki sulia kaida'i ba fa'i bulubulu baera nia eta fa'ata'i ana.

¹⁷ 'Una'eri na ngwae ne'e kira tua saena 'i Betlehem, kira ka angi 'uana ngela kira ki ne'e mae na'a. Kira angi 'una'eri, di'ia ba sa Jeremaea na profet nia saea na'a ma'i 'i na'o,

¹⁸ "Kira rongoa linga'i angi'a ne'eri leka ma'i fa'asia na fanoa 'i Rama ne'e linga'i o'lomae'a doe.

'I Rachel ka angisia ngela ti'iti'i nia ki.

Kaida'i nia angi, noa'a ta ngwae kasi gwa'oa nia'a, sulia ne'e ngela nia ki kira mae ta'ifau."☆

Na oli'a ma'i fa'asia 'i Ejipt

¹⁹ Ma 'i buri 'ana sa Herod ka mae na'a, na 'ainsel God ka fa'ata'i la'u 'i saena maliu bole'a fuana sa Josef 'i Ejipt,

²⁰ ma ka fata 'uri, "Josef 'ae, tata'e, 'oke ngalia na'a ngela fa'inia te'a nia 'i Mary, muka oli na'a 'uana 'i Israel, osi'ana ngwae ba kira sasi 'uana saungilana na ngela ne'e, kira mae na'a."

²¹ Ma sa Josef ka tata'e, ma ka ngalia na'a ngela fa'inia te'a nia 'i Mary, ma kira ka oli na'a 'uana 'i Israel.

☆ **2:18** Jeremaea 31:15

²² Bore ma kaida'i sa Josef nia rongoa sa Akilas nia tatalafa'a didifulia ma'a nia sa Herod 'i Judea, nia ka ma'u 'ani tua'a 'i ne'eri. Ma na 'ainsel ka saea la'u fuana 'i saena na maliu bole'a, fasi 'iri kike leka 'uana na aba'i kula 'i Galili.

²³ Nia ne'e kira ka tua ana fanoa 'i Nasaret 'i saena aba'i kula 'i Galili. Ma ka fa'amamana na'a tae ba na profet ki kira ala'a 'uri ana, "Kira ke ba'a saea 'ani na ngwae fa'asia 'i Nasaret."

3

*Sa John saea ngwae ki kike sisi aka'u fuana dao'a to'ona na Christ
(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)*

¹ Ma bara fa'i ngali 'i burina, kaida'i sa Jesus nia 'a'ana na'a, sa John ngwae ni Siuabu ka dao ma'i, ma ka etangia na'a fa'amanata'anga saena na aba'i kula kwasi 'i Judea, ka fata 'uri,

² "Muke kakari alifa'i fa'asia na abula'anga ta'a kamu ki, sulia kaida'i ne'e God ke gwaunga'i fafia na ngwae nia ki karangi dao na'a."

³ Sa John na ngwae ba na profet Aesea nia fata ma'i sulia, ma ka 'uri,

"Ta'i ngwae ka ri 'i saena na aba'i kula kwasi ne'e noa'a kasi bolo fa'inia ta ngwae ka tua ana.

Ma nia ka 'uri, 'Na Aofia nia ke dao ma'i!

Muke fa'asaga na tala fuana!' "✧

⁴ Sa John ru'ufia na ifi 'ani ifuna kamel, ma ka nikia na fo'osae nia 'i li'itana ana na 'u'uila

buluka. Ma na fanga nia ne'e siko ki ma na ngingidua kwasi.*

⁵ Ma na ngwae 'oro ki kira ka leka ma'i siana fa'asia na fanoa ba 'i Jerusalem, ma na fanoa ki ta'ifau 'i saena aba'i kula 'i Judea, ma fa'asia na fanoa ki ta'ifau karangia na kafo 'i Jodan.

⁶ Ma kira ka fulanga'inia ta'anga'a kira ki, ma nia ka siuabu kira 'i saena kafo 'i Jodan.

⁷ Ma kaida'i sa John ka lisia na ngwae 'oro ana Farasi ki ma na Sadusi ki kira leka logo ma'i siana fasi 'iri nia ka siuabu kira, nia ka fata 'uri fuada, "Kamu di'ia go'o 'amu'a kaela ba'eko tolo ki! Noa'a nau ku 'iri saea la'u fuamu'a ne'e na siuabu'anga ke fa'atafi kamu fa'asia na kwa'ikwa'inga God, sui bore 'ana noa'a kamu kasi kakari alifa'i.

⁸ Muke sasia lala ru ne'e nia fa'ata'inia kamu kakari alifa'i na'a fa'asia na abula ta'anga'a kamu ki.

⁹ Ma noa'a kamu kasi manata 'uri 'i saena liamu'a, 'Kami'a na ngwae ne'e kami futa na'a ma'i ana kwalafa sa Abraham. 'Afita'i ta kwa'ikwa'inga fa'asia God ka dao ami'a.' Ma nau ku sae saga ana fuamu'a, nia talangwara'u go'o 'ana fuana God ka ngalia ti gwa'i fau ana fau ne'e ki, ma ka saunga'inia 'ani kwalafa sa Abraham ki!

¹⁰ Ana kaida'i ne'e, God sasi aka'u na'a ana kwa'ikwa'inga, di'ia ta ngwae ba nia dau ana kwa'ikwa'i, ma ka sasi aka'u fuana na tifulana 'ai ki. Ma na 'ai ki ta'ifau ne'e noa'a kasi fungu

* **3:4** Na toro ma na fanga ne'e nia talangwara'u fuana dao'a to'ona saena aba'i kula kwasi. Sa Elaeja na profet ru'ufia ifi ne'e. 2 Kings 1:8; Matthew 17:11-13.

'ani ta fua'i ai le'a ki, nia ke tufuda ma ka to'osida 'i saena mafula.

¹¹ “Nau ku siuabu kamu 'ani kafo fasi 'iri ka fa'ata'inia ne'e kamu kakari alifa'i na'a fa'asia na abula'anga ta'a kamu ki. Bore ma ta'i ngwae ne'e ke leka ma'i buriku, nia ke ba'a siuabu kamu 'ani na Ano'i ru Abu ma na mafula. Ma nia talinga'i ka liufi nau, ma nau noa'a naisi le'a ka bolo fa'inia na'a ngalilana na ta'e butu nia ki.

¹² Ma nia sasi aka'u na'a fuana mata-langa'ilana ngwae ki ta'ifau, ka di'ia ta ngwae ba nia efoa na maga ru le'a ki fa'asia na ta'eta'eru ki. Ma nia ka fikua na maga ru le'a ki 'i saena luma ni goniru'a. Ma nia ka do'ofia na'a ta'eta'eru ki 'i saena na mafula ne'e du'adu'a kasi mae.”

*Na siuabu'anga sa Jesus
(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)*

¹³ Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka leka ma'i fa'asia aba'i kula 'i Galili 'uana kafo 'i Jodan siana sa John fasi 'iri sa John ke siuabu nia.

¹⁴ Bore ma sa John ka ili 'uana na rokisilana na manatana sa Jesus, ka 'uri, “Nia bolo fa'inia 'ae'o ne'e 'oke siuabu nau, ma 'oko leka lala ma'i siaku fuana nau kui siuabu 'oe.”

¹⁵ Ma sa Jesus ka olisia ka fata 'uri, “Sui bore 'ana ka 'una'eri, 'oke sasi na'a ma'i 'amu ta ru fuaku, osi'ana sasilana na ru ne'e, koro sasi na'a ru ki ta'ifau ne'e God nia oga.” Ma sa John ka ala na'a fafia.

¹⁶ Ma ana kaida'i sa Jesus siuabu ka sui na'a, nia ka tata'e ma'i fa'asia kafo. Ma 'i langi ka 'ifi fuana, ma nia ka lisia na Ano'i ru Abu God ka koso ma'i di'ia ta bola, ma ka to'o 'i fafona.

¹⁷ Ma ta'li lingalinga 'i ru nia talo ma'li fa'asia 'i langi ma ka 'uri, "Nia na'a ne'e ngela muta'li nau ne'e nau ku alafe liu ana, ma nau ku saele'a liu fa'inia."

4

Sa Saetan ilito'ona sa Jesus (Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

¹ Ma 'i buri 'ana na ru ne'e, na Ano'i ru Abu ka tala'ia sa Jesus 'uana aba'li kula kwasi fasi 'iri sa Saetan ke ilito'ona.

² Ma sa Jesus ka abu fanga sulia fai akwala fa'i asoa ki, ma fai akwala fa'i rodo ki, ma nia ka fiolo liu na'a.

³ 'Una'eri, sa Saetan ka leka ma'li siana, ka fata 'uri, "Osi'ana ne'e 'ae'o na Ngela God, 'oke fata fuana gwa'i fau ne'e ki 'iri ke alua ta beret."

⁴ Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Na Kerekere'a Abu ba saea, 'Na ngwae noa'a kasi mauri go'o ana fanga ta'ifilia. Bore ma, nia mauri na'a 'ani ala'anga ki ta'ifau ne'e saka ma'li fa'asia God.' "✧

⁵ Sui sa Saetan ka tala'li la'u sa Jesus 'uana na fanoa abu 'i Jerusalem, ma nia ka fa'auua ana ta'li kula ne'e nia ra'e liu 'i langi, fafona na Luma Abu God.

⁶ Ma ka fata 'uri fuana, "Osi'ana 'ae'o na Ngela God, 'oke lofo toli 'i ano fa'asia 'i ne'e, sulia na Kerekere'a Abu ba fata 'uri, 'God ke kwatea ma'li na 'ainsel nia ki fuamu, ma kike saku'u, fasi 'iri na 'aemu bore kasi foto ana ta gwa'i fau.' "✧

7 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Ma na Kerekere'a Abu ba fata logo 'uri, 'Noa'a 'oe kosi ilito'ona God 'oe.’ ”☆

8 Sui sa Saetan ka tala'ia la'u sa Jesus 'uana gwauna totoloa fane liu ne'eri, ma ka fa'ata'inia na 'inoto'anga ki ta'ifau ana magalia ma na kwanga'a kira ki fuana sa Jesus.

9 Ma sa Saetan ka fata 'uri, “Na ru ne'e ki ta'ifau go'o nau ku kwateda fuamu, di'ia 'oko bobo uruuru 'i maana 'aeku, ma 'oko fa'a aofia nau.”

10 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Saetan 'ae, 'oke leka tau kwau fa'asi nau! Sulia na Kerekere'a Abu ba saea, 'Ta'ifilia God 'oe go'o ne'e 'oke fa'a aofia, ma 'oko rao fuana.’ ”☆

11 Sui ana kaida'i ne'eri, sa Saetan ka leka na'a fa'asia sa Jesus. Ma na 'ainsel ki kira ka leka ma'i, ma kika kwai'afi na'a ana nia'a.

*Sa Jesus etangia na'a rao'a nia
(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)*

12 Kaida'i sa Jesus rongoa ne'e kira alua na'a sa John saena na luma ni lokafo, nia ka oli 'uana aba'i kula 'i Galili.

13 Ma nia kasi tua saena fanoa nia 'i Nasaret. Nia ka leka, ka tua lala 'ana 'i Kapaneam, na fanoa 'i ninimana na 'osi 'i Galili, ana na aba'i kula 'i Sebulun ma 'i Naftali.

14 Nia sasi 'una'eri fasi 'iri ka fa'amamana na fatalana profet Aesea ba 'uri,

15 “Na fanoa 'i Sebulun ma na fanoa 'i Naftali, kira tua saena aba'i kula 'i Galili, ma kira tua sulia tala 'uana 'osi doe, ma ka tua

ta'i bali ana kafo 'i Jodan, kula ne'e ngwae noa'a la'u Jiu ki kira tua ana.

16 Na ngwae ne'eri ki, kira tua saena na ma'erodo, kike ba'a lisia madako'anga doe.

Ma sa tai fa'ida ne'e kira tua saena fanoa rorodo'a ana mae'a ne'e, madako'anga ka tala 'afi kira.”☆

17 'Ita ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka fa'arongo 'ani fa'arongo'a nia ka 'uri, “Muke kakari alifa'i fa'asia na abula'anga ta'a kamu ki, sulia kaida'i God ke gwaunga'i fafia ngwae nia ki nia dao karangi kamu na'a!”

*Sa Jesus laefia fai ngwae dee ki
(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)*

18 Ana kaida'i sa Jesus liu sulia na 'osi 'i Galili, nia ka lisia sa Simon (ne'e nia saea logo 'ani sa Peter) fa'inia sa Andrew na ngwaefuta nia. Kero'a ro ngwae dee ki. Kero'a dee adaro'o 'ani furai kera saena 'osi 'i Galili.

19 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro'o, “Moro leka ma'i fa'inou, koro'o ro ngwae dee i'a ki, bore ma nai ba'a fa'amanata koro'o 'ani ngali ngwae'a ma'i fuaku.”

20 Ma kaida'i ne'eri nama go'o, kera ka fa'asia na'a na furai kero'a ki, ma kera ka leka na'a fa'inia.

21 Sui sa Jesus ka leka la'u kwau, ma ka lisia la'u ta ro ngwae, sa James ma sa John na ro ngela sa Sebedi ki. Kera tua adaro'o 'i saena na

gwa'li baru fa'inia ma'a kera sa Sebedi, ma kira subungia furai kira ki. Sa Jesus ka saedar'o.

²² Ma ana kaida'i ne'eri go'o, kera ka fa'asia na'a adaro'o na gwa'li baru fa'inia na ma'a kera, ma kera ka leka na'a fa'inia sa Jesus.

*Sa Jesus leka kwailiu fa'inia rao'a nia
(Luke 6:17-19)*

²³ Sa Jesus ka liufia na'a fanoa ki 'i saena aba'li kula 'i Galili, ma ka fa'amanata na ngwae ki saena na luma fuana fo'onga'a Jiu ki. Ma nia ka fa'arongo 'ani na Fa'arongo'a Le'a sulia na Gwaunga'i 'anga God, ma ka gura na ngwae ne'e kira mata'i 'ani mata'inga matamata ki ta'ifau ne'e saungida.

²⁴ Ma na ala'anga ki sulia sa Jesus ka talofia fanoa ki ta'ifau 'i saena aba'li kula 'i Siria. Ma ngwae 'oro ki ne'e kira mata'i 'ani mata'inga matamata 'oro ki, kira ka ngalida ma'i siana. Na ngwae ne'e nonida fii liu, ma ngwae ne'e ano'li ru ta'a ki ka kwai'ida, ma na ngwae ne'e ba'asi saungida ki, ma ngwae ne'e 'aeda ka mae, kira leka ma'i siana. Ma sa Jesus ka gurada ta'ifau.

²⁵ Ma na ngwae 'oro liu ki logo, kira ka leka sulia sa Jesus ana kaida'i ne'eri. Ngwae fa'asia aba'li kula 'i Galili, ma fanoa 'i Jerusalem, ma ti fanoa la'u saena aba'li kula 'i Judea, ma ana aba'li kula 'i Dekapolis, ma fa'asia na bali kafo 'i Jodan ra'e lana sina.

5

*Na fa'amanata'anga sa Jesus
(Luke 6:20-23)*

¹ Ma ana kaida'i ne'e sa Jesus nia lisia na'a fiku'a doe ne'eri, nia ka ra'e 'i gwauna na kula ne'e ta'i fane, ma ka tua 'i ano. Ma na fafarongo nia ki kira ka fiku kalia,

² ma nia ka tala'ae na'a ana fa'amanatalada, ka 'uri,

³ “Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira saiana kira dala'a 'i maana God, osi'ana ne'e kira ka to'lo na'a ana ru le'a ki, kaida'i God ka gwaunga'i fafi kira.

⁴ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira kwaimanatai ki, osi'ana God ke ba'a gwaleda.

⁵ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira fa'ati'iti'i kira talada ki, osi'ana God ke ba'a kwatea na magalia ne'e fuada.

⁶ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira oga liua sasilana ru 'olo'olo ki, osi'ana God ke ba'a fa'atolia maurilada.

⁷ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e manatada ofia ngwae matamata ki, osi'ana God ke ba'a ofida logo.

⁸ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e liada sakadola fuana God, osi'ana kira ke ba'a lisia God.

⁹ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira rao fuana na aroaro'a 'i safitana ngwae ki, osi'ana God ke ba'a sae kira 'ani na ngela nia ki.

¹⁰ Saesaele'anga fuada ngwae ne'e kira fa'akaisida du'ungana sasilana ru saga ki, osi'ana ne'e kira to'lo na'a ana ru le'a ki, kaida'i God ka gwaunga'i fafi kira.

11 “Saesaele'anga fuamu'a kaida'i ne'e ngwae ki kira ka fata buri amu'a, ma kira ka fa'akaisi kamu, ma kira ka saea ru ta'a 'oro ki amu'a osi'ana kamu'a na'a ne'e fafarongo nau ki.

12 Nau ku saea ru ne'eri osi'ana kike ba'a sasia logo ru ta'a ki fuamu'a ne'e ngwae ki kira sasi ana profet ki ma'i 'i na'o. Muke saele'a amu'a, osi'ana God ke ba'a kwatea kwaiara'anga doe ne'e nia gonia fuamu'a 'i langi.”

Fiki asi fa'inia na unu

(Mark 9:50; Luke 14:34-35)

13 Sa Jesus ina'u ana fatalana ka 'uri, “Na fiki asi ne'e fa'ale'a na fanga fuamu'a. Ma kamu logo muke di'ia na fiki asi fuana fa'ale'alana na ngwae ki ta'ifau. Bore ma di'ia ne'e asilalana nia leka fa'asia, nia 'afita'i liu 'oko fa'a asila la'u. Ma noa'a kasi le'a na'a fuana sasilana la'u 'ani ta ru, ma nia le'a fuana muke 'ui na'a amu'a 'ani 'i maa, fasi 'iri na ngwae ki kike uria na'a 'ada.

14 “Kaumulu di'ia logo na fa'i unu fuana na ngwae ki ta'ifau saena magalia. Na luma ne'e kira saunga'inia 'i gwauna fa'i ua nia 'afita'i ka ago.

15 Ma noa'a ta ngwae kasi fa'adu'a na fa'i unu, sui ka alua 'ana 'i olofana na dako. Kaida'i nia fa'adu'a fa'i unu ka sui mala, nia ka ngalia, ka daura'inia ana kula 'i langi, fasi 'iri ka rara fuana na ngwae ki ta'ifau 'i saena na luma.

16 Ma ka 'una'eri logo, na fa'i unu kamu ka sina kwau 'i na'o ana ngwae ki ta'ifau, fasi 'iri ana kaida'i kira lisia na ru le'a ne'e kamu sasi'i

ki, kika fi'i ba'atafea na Ma'a kamu ne'e nia tua ma'i 'i langi.

Fa'amanata'anga sulia taki sa Moses

¹⁷ “Noa'a kamu kasi fia fasi nau ku leka ma'i fuana na fa'asuilana na taki sa Moses ki ma na fa'amanata'anga na profet ki. Nau kusi leka la'u ma'i fuana na fa'asuilada, bore ma nau ku leka lala ma'i fuana na fa'a ali'afulana na fa'amanata'anga kira ki.

¹⁸ Nau ku saea ru mamana fuamu'a, ana kaida'i ne'e 'i langi ma na magalia kira teo 'ua, noa'a ta ru ti'iti'i ana na taki ki kasi sui leleka ka dao ana ta kaida'i ne'e ru ki ta'ifau ana na taki ki ke dao mamana.

¹⁹ Nia ne'e, sa tai bore 'ana ne'e noa'a kasi ro'osulia ta taki ti'iti'i, ma ka fa'amanata ti ngwae fuana 'aila 'anga ana ta taki ti'iti'i logo, God ke ba'a alu nia ka 'isi'isi ana na 'Inoto'anga nia. Bore ma sa tai ne'e ka ro'osulia na taki ki ma ka fa'amanata ti ngwae fuana ro'osulilana di'ia nia'a, God ke ba'a alu nia ke 'a'ana 'i saena na 'Inoto'anga nia.

²⁰ Nau ku saea fuamu'a, di'ia noa'a kamu kasi sasi le'a ka liufia na ngwae fa'amanata ana taki ki, ma na Farasi ki ana sasi'a sulia ru ne'e God nia oga, nia 'afita'i liu muke tua fa'inia ngwae ne'e God ke gwaunga'i fafida ki.

Fa'amanata'anga sulia saeta'anga

²¹ “Kaumululu rongoa ta'ifau na'a na fata'a totonga'i ne'e kira saea fuana ko'o bora kia ki 'i na'o ba 'uri, 'Noa'a 'oe kosi sau ngwae. Di'ia

sa tai bore 'ana ne'e ka sau ngwae, kike ba'a ngali nia 'i na'ona na ngwae kwaigiosi ki.'✠

²² Bore ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, sa tai ne'e ka saeta'a fuana na ngwaefuta nia, kike ba'a ngali nia 'i na'ona na ngwae ni kwaigiosi ki. Ma sa tai ne'e ka saea fuana na ngwaefuta nia, 'Ae'lo na ru 'o'lo go'lo 'ana,' kike ba'a ngalia 'i na'ona na ngwae ni kwaigiosi ki. Ma sa tai ne'e ka saea na ngwaefuta nia 'ani, 'Na ru bolebole'a,' nia ke ba'a leka saena tala 'uana na mafula ne'e du'adu'a noa'a kasi mae.

²³ Ta ne'e, di'ia 'oko sasi aka'u na'a ana kwai su'usi'anga 'oe fuana God fafona na fuli fu'a, ma 'oko manata to'ona noa'a kasi madako 'ua 'i safitamuro'lo to'olamu sulia na rora'a 'oe,

²⁴ 'oke fa'asia basi kwai su'usi'a 'oe 'i maana fuli fu'a, sui 'oko oli, ma 'oko fata kwaima basi fa'inia. Sui 'i buri, 'oko oli ma'i, ma ko fi'i kwate na kwai su'usi'anga 'oe fuana God.

²⁵ "Ma di'ia ta ngwae ka ngali 'oe fuana kwai matalanga'inga, 'oko fata kwaima basi fa'inia, kaida'i noa'a koro'lo kasi dao 'ua. Si di'ia koro'lo dao na'a, nia ke ba'a kwate 'oe na'a fuana na ngwae kwaigiosi, ma 'i buri 'ana nia ka matalanga'i 'oe, nia ka fi'i kwate 'oe la'u fuana ngwae firi ngwae ki, ma na ngwae firi ngwae ki ka fi'i alu 'oe la'u saena lokafo.

²⁶ Nau ku saea fuamu, di'ia nia 'una'eri, nia 'afita'i 'oko ru'u fa'asia na lokafo leleka 'oko kwatea nama na mani 'isi 'oe ne'e nia bolo fa'inia kwa'ikwa'inga 'oe.

Fa'amanata'anga sulia ara'inga

✠ **5:21** Eksodas 20:13; Diutronomi 5:17

27 “Kamu rongoa ta'ifau na'a na fata'a to-tonga'i ki kira saea, 'Noa'a 'oe kosi kakabara.’☆

28 Ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, sa tai bore 'ana ne'e bubungia ta kini 'ani lia 'i ngwae ni kakabara'anga, nia kakabara ka sui na'a 'ani liana.

29 Nia ne'e, di'ia 'oko oga 'oke fulia ta ru ta'a 'ani bali maa 'olo'olo 'oe, 'oko lafua, ma 'oko 'ui 'ania fa'asi 'oe. Nia ta'i le'a go'o 'ana fuamu di'ia 'oko 'ui 'ania ta bali ana na nonimu, 'asu 'ubani God ka fi'i 'ui 'ania na nonimu ta'ifau 'i saena na mafula ana kula ni mae'a.

30 Ma di'ia 'oko oga 'oke fulia ta ru ta'a 'ani bali lima 'olo'olo 'oe, 'oke siki muusia ma 'oko 'ui 'ania fa'asi 'oe. Nia ta'i le'a go'o 'ana di'ia 'oko 'ui 'ania ta bali ana nonimu, 'asu 'ubani God ka fi'i 'ui 'ania na nonimu ta'ifau 'i saena na mafula ana kula ni mae'a.

*Fa'amanata'anga sulia kwai ilanga'i 'anga
(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)*

31 “Kamu rongoa ta'ifau na'a na fata'a to-tonga'i ki kira saea, 'Sa tai bore 'ana ne'e ilangani na 'afe nia, nia ka kwatea kerekere'a ana kwai ilanga'inga fuana.’☆

32 Bore ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, noa'a ta ngwae kasi ilangani na 'afe nia. Di'ia ngwae ilangani 'afe nia, nia'a ne'e kwatea 'afe nia ka kakabara. Ma di'ia ta ngwae ka korea la'u na kini ne'eri, na ngwae ne'eri nia kakabara logo 'i na'ona God. Ta'i ru go'o ne'e ngwae saiana ka ilanga'inia na 'afe nia du'ungana, di'ia nia kakabara ana ta ngwae matamata.

☆ 5:27 Eksodas 20:14; Diutronomi 5:18 ☆ 5:31 Diutronomi 24:1

33 “Kamu rongoa logo na fata'a totonga'i ki kira saea fuana na ngwae ki 'i na'o 'ua na'a ma'i, 'Di'ia 'oko fa'angasingasia alanga'inga 'oe 'ani satana God, tama noa'a 'oe kosi 'oia na'a alanga'inga 'oe.’✠

34 Ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, noa'a 'oe kosi fa'angasia alanga'inga 'oe 'ani ta ru. Ma noa'a 'oe kosi fa'angasia alanga'inga 'oe 'ani 'i langi, osi'ana God nia gwaunga'i ne'eri.

35 Ma 'oe kosi fa'angasia alanga'inga 'oe 'ani magalia, osi'ana God nia gwaunga'i logo 'i ne'eri. Ma 'oe kosi fa'angasia alanga'inga 'oe 'ani 'i Jerusalem, sulia nia ne'e fanoa na ngwae tatalafa'a doe ka tasa.

36 Ma noa'a 'oe kosi fa'angasia alanga'inga 'oe 'ani gwaumu, sulia nia 'afita'i 'oko saunga'inia ta'i ifu 'i gwaumu ka kwao nama ka goa.

37 Di'ia 'oko alanga'i, saea go'o, 'Iu.' Nama di'ia 'oe kosi alanga'i, saea go'o 'Noa'a.' Ma di'ia 'oko saea la'u ta ru, na ru ne'eri nia leka na'a ma'i fa'asia sa Saetan na ngwae ta'a.”

*Fa'amanata'anga sulia kwaidu'ui 'anga
(Luke 6:29-30)*

38 Sa Jesus ala'a la'u ka fata 'uri, “Kamu rongoa ta'ifau na'a na fata'a totonga'i ki fata 'uri, 'Di'ia ta ngwae ka fa'alia na maana ta ngwae, kike fa'alia logo maana ngwae ne'eri. Ma gwa'i lifa logo fuana du'ulana ta gwa'i lifa.’✠

39 Bore ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, noa'a 'oe kosi du'ua ta ru ne'e ta ngwae sasia ka ta'a fuamu. Di'ia ta ngwae ka fidalia na bali

✠ 5:33 Nambas 30:2 ✠ 5:38 Eksodas 21:24; Diutronomi 19:19; Levitikus 24:20

sate 'olo'olo 'oe, 'oko ala'ania nia ka fidalia la'u ta bali sate mauli amu.

⁴⁰ Ma di'ia ta ngwae ka ngali 'oe 'uana na matalanga'inga fuana ngalilana na to'ongi fafo doe 'oe, 'oke ala'ania nia ke ngalia logo na to'ongi sae 'oe fuana.

⁴¹ Ma di'ia ta ngwae ka su'uma'inia 'oko ngalia na 'oko ru nia sulia ta'i kadi tala, 'oko ngalia la'u sulia ruana kadi tala.

⁴² Ma 'oke kwatea fuana ta ngwae ne'e nia ke gania ta ru amu. Ma kaida'i ta ngwae ka oga na ngali langalana ta ru amu, 'oko kwatelanga ana fuana.

Muke alafe fuana ngwae ki ka di'ia logo God alafe fuana ngwae ki
(*Luke 6:27-28, 32-36*)

⁴³ "Kamu rongoa ta'ifau na'a na fata'a to-tonga'i ki fata 'uri, 'Muke alafe 'amu'a fuana na ngwae kwaima kamu ki,[☆] ma muke suu-langa'inia na malimae kamu ki.'

⁴⁴ Bore ma kaida'i ne'e, nau ku saea fuamu'a, muke alafe fuada na malimae kamu ki, ma muke fo'o fuada sa tai ne'e kira fa'akaisi kamu.

⁴⁵ Di'ia kamu sasi 'una'eri, muke alu na'a na ngela na Ma'a kamu ma'i 'i langi. Sulia nia saunga'inia na sina, ma ka rara 'afia na ngwae ta'a ki, ma na ngwae le'a ki ta'ifau go'o, ma ka kwatea na uta fuada sa tai fa'ida ne'e kira fulia ru le'a ki, ma fuana sa tai fa'ida ne'e kira fulia ru ta'a ki.

⁴⁶ Di'ia muke alafe go'o amu'a fuana na ngwae ne'e kira alafe fuamu'a, God noa'a kasi kwaiara

☆ 5:43 Levitikus 19:18

kamu go'o. Osi'ana na ngwae 'aurafu ni goni mani'a ana takisi bore, kira sasia logo ru ne'eri!

⁴⁷ Ma di'ia kamu fata le'a go'o 'amu'a fa'inia na kwaima kamu ki, noa'a kamu kasi matamata go'o fa'asia na ngwae ki ta'ifau. Sulia na ngwae kira kina God ki bore, kira sasia logo ru ne'eri!

⁴⁸ Muke saga ta'ifau na'a, di'ia na Ma'a kamu 'i langi ba saga ta'ifau.”

6

Fa'amanata'anga sulia sasilana na ru le'a ki

¹ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Muke madafi kamu, 'asu 'ubani muke sasia go'o amu'a na ru le'a kamu ki, fasi 'iri ngwae ki kike lisia, ma kika aura'e kamu fa'ini'i. Di'ia kamu sasi 'una'eri, noa'a kamu kasi ngalia ta kwaiara'a fa'asia na Ma'a kamu ma'i langi.

² Di'ia 'oko kwatea na kwatea fuana 'afilana ngwae dala'a ki, noa'a 'oe kosi fa'afulanga'inia fuana ngwae ki fasi 'iri kike ba'atafe 'oe fafi'i. Sulia na falafala ne'eri, ngwae kwalabasa ki kira sasi. Kira kwai'afi ana ngwae dala'a ki saena luma fuana fo'onga'a ki ma sulia na tala doe ki logo, fasi 'iri ngwae ki ta'ifau kira ka ba'atafedea. Ma nau ku saea fuamu'a, God noa'a kasi kwatea ta kwaiara'a fuada, sulia kira ngalia na'a na kwaiara'a kira ki.

³ Ma kaida'i 'oko kwatea ta ru fuana kwai'afi'anga, noa'a 'oe kosi fa'ata'inia fuana ta ngwae, fasi 'iri ta kwaima amu bore noa'a kasi saiana.

⁴ Kaida'i 'oko kwatea ta ru fuana ta ngwae, 'oke sofonga'inia fa'asia ta ngwae bore 'ana

noa'a kasi lisia nama ka saiana. Sui bore 'ana 'oko kwate ago ana, na Ma'a 'oe ne'e nia tua ma'i langi, nia ka lisia tae ki ne'e 'oko sasia, ma nia ka kwatea kwaiara'a fuamu.”

*Fa'amanata'anga sulia na fo'onga'a
(Luke 11:2-4)*

⁵ Sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Kaida'i kamu fo'o, noa'a kamu kasi di'ia ngwae kwalabasa ne'e kira fo'o go'o 'ada fasi 'iri ne'e ngwae ki ka lisida. Sulia ana kaida'i kira fo'o, kira oga liu uu'a saena luma fuana fo'onga'a ki, nama sulia tala doe ki, fasi 'iri ne'e ngwae ki kira ka lisida, ma kika aura'eda. Ma nau ku saea fuamu'a, kira ngalia na'a na kwaiara'a kira ki fa'asia na ngwae ne'e kira aura'eda ki.

⁶ Ma ana kaida'i 'oko fo'o, 'oke leka ana ta kula ne'e tua banita'i, ma 'oko tua 'i ne'eri, ma 'oko fo'osia God, ma noa'a ta ngwae kasi lisia. Sui bore 'ana noa'a ta ngwae kasi lisi 'oe ana kaida'i 'oko fo'o, Ma'a 'oe ne'e tua ma'i 'i langi ne'e ke ba'a lisi'o. Ma nia logo ne'e ke ba'a kwaiara 'oe fuana tae ki ne'e 'oko sasi'i.

⁷ “Ana kaida'i kamu fo'o, noa'a kamu kasi di'ia la'u ngwae ne'e kina God ki. Sulia ana kaida'i kira fo'o, kira fata keta liu, ma noa'a kira kasi sai madako ana na tae ki ne'e kira sae'le. Manatada fia di'ia kira fo'o keta 'una'eri, God ke ba'a rongoda.

⁸ Ma noa'a kamu kasi sasi la'u di'ida, sulia Ma'a kamu ma'i 'i langi nia saiana ta'ifau na'a tae ki ne'e kamu bo'obo'o 'uana, sui mala kamu fi'i gania.

⁹ “'Iu, ana kaida'i kamu fo'o, muke fata 'uri,

'Ma'a kami 'i langi 'ae,
 Kami oga ngwae ki ta'ifau kike fa'adoea satamu,
 osi'ana nia abu liu.

10 Dao ma'i 'ani gwaunga'i 'anga 'oe fafia
 maurilana ngwae ki ta'ifau.

Ma na kwaiogai'anga 'oe kike sasia na'a 'i ano
 di'ia logo 'i langi.

11 'Oke kwatea ma'i fuami'a na fanga ne'e bolo
 fuana asoa ne'e.

12 'Oke rufuanata ana ta'anga'a kami ki, di'ia
 logo ne'e kami rufuanata ana ta'anga'a
 ngwae ki ta'ifau ne'e kira fulia ru ta'a ki
 ami'a.

13 'Oe kosi danga 'ani kami fuana ilito'onga ka
 liufi kami.

Ma 'oko olita'i kami fa'asia sa Saetan.'

14 "Aia, ma di'ia kamu rufuanata ana sa tai
 ne'e fulia ru ta'a amu'a, Ma'a kamu ma'i 'i langi
 nia ka rufuanata logo ana ta'anga'a kamu ki.

15 Ma di'ia kamu kasi rufuanata ana sa tai ne'e
 nia fulia ru ta'a amu'a, Ma'a kamu ma'i 'i langi
 bore noa'a kasi rufuanata logo amu'a."

Fa'amanata'anga sulia abu fanga'a

16 Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Ana kaida'i kamu
 abu fanga fuana fo'onga'a ngasingasi'a, noa'a
 kamu kasi di'ia ngwae kwalabasa ki. Sulia ana
 kaida'i kira abu fanga, kira lia di'ia ngwae kira
 kwaimanatai fasi 'iri ne'e ngwae ki ka lisi ne'e
 kira abu fanga, ma kika fatale'a ada. Aia, ma nau
 ku saea fuamu'a, na ngwae ne'e ki 'afita'i kira
 ka ngalia ta kwaiara'a la'u, sulia ngwae ki kira

kwatea na'a na kwaiara'a kira 'ani tafelada. Ma God noa'a kasi kwatea na'a ta kwaiara'a fuada.

¹⁷ Bore ma ana kaida'i 'oke abu fanga, 'oke siu 'amu, ma 'oko salaifu 'amu di'ia 'oko sasia sulia asoa ki,

¹⁸ fasi 'iri ta ngwae kasi lia saiamu ne'e 'oko abu fanga. Ma sui bore 'ana ta ngwae kasi lia saiamu, Ma'a 'oe 'i langi ka lisi 'oe, ma nia ka kwatea na kwaiara'a fuamu osi'ana na tae ki ne'e 'oko sasi'i. Nia saiana ka lisi'o sulia asoa ki, sui bore 'ana noa'a 'oe kosi lisia."

*Fa'amanata'anga sulia to'oru'a
(Luke 12:33-36)*

¹⁹ Sui, sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Kamu kasi gonia na to'oru'a kamu ki 'i ne'e saena magalia ana na kula ne'e sufusufu ma na fura'a ke fa'alia, ma na ngwae bili ki ka bilia.

²⁰ Muke gonia na to'oru'a kamu ki 'i langi, kula sufusufu ma na fura'a kasi fa'alia, ma na ngwae bili noa'a kasi bilia.

²¹ Osi'ana kaida'i na to'oru'a kamu nia teo 'i langi, na maurilamu'a ka agwa'i ta'ifau na'a 'uana 'i langi. Ma kaida'i na to'oru'a kamu nia teo saena magalia, na maurilamu'a ka agwa'i ta'ifau na'a 'uana ru saena na magalia ki.

²² "Si di'ia maamu le'a, 'oko tua saena na madakola'a ana fa'amanata 'anga God, osi'ana na maamu ne'e dau tala'ia ma'i madakola'a saena nonimu.

²³ Di'ia noa'a 'oe kosi lisia na madakola'a ne'e, maamu ne'e tala, ma 'oko tua go'o 'amu saena ma'erodo. Muke madafi kamu, si di'ia kamu ilangani na madakola'a God, saena maurilamu'a nia rodo'a liu mala."

*Sa Jesus fa'amanata sulia God fa'inia to'oru'a
(Luke 16:13; 12:22-31)*

²⁴ Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Afita'i ta ngwae ka rao fuana ta ro ngwae 'a'ana matamata. Di'ia nia 'una'eri, nia ke ba'a malimae'a ana ta ngwae 'a'ana, ma ka kwaima ana ta ngwae 'a'ana. Ma nia ka rao le'a fuana ta ngwae, ma ka danga fa'iburi 'ani ta ngwae. Nia ne'e, ka 'afita'i liu di'ia ne'e muke rao fuana God ma na mani la'u ana ta'i kaida'i.

²⁵ "Ta ne'e nau ku saea fuamu'a, noa'a kamu kasi manata 'abera sulia tae ne'e kamu ke 'ania, ma muka kwa'ufia, ma tae ne'e kamu ke toro 'ani fafia nonimu'a. Osi'ana na mauri'a ne'e, nia le'a ka tasa liufia na fanga, ma na noni ne'e, nia le'a ka tasa liufia na toro.

²⁶ Lisia na fa'i no'o ki saena mamanga, noa'a kira kasi 'abera go'o sulia rao'a ana ta o'ola. Ma noa'a kira kasi loa go'o ta fanga, ma kira kasi saunga'inia go'o ta babala fuana alu fanga'a. Bore ma Ma'a kamu 'i langi sareda go'o 'ana. Aia, God nia lia doe liu amu'a ka liufia mala fa'i no'o ki. Nia ne'e, God ka sare kamu go'o 'ana.

²⁷ Sui bore 'ana kamu ka manata 'abera sulia mauri'a kamu ki, nia 'afita'i liu kamu ka sasi maurilamu'a ka ta'i tau ti'iti'i la'u.

²⁸ "Ma fa'uta mo ne'e muka manata 'abera sulia na toro ki? Muke lisia basi na takana 'ai ne'e kira afola ki. Noa'a kira kasi rao go'o, ma noa'a kira kasi saunga'inia go'o ta toro fuada.

²⁹ Ma nau ku saea fuamu'a, kira lia kwanga ka tasa liufia toro ne'e sa Solomon na tatalafa'a nia ru'ufi'i ki.

³⁰ Ma na takana 'ai ki, kira teo go'o 'ada sulia kala kaida'i dokodoko, ma kira ka 'ui logo 'anida

saena mafula. Sui ka 'una'eri bore 'ana, God nia fa'aru'ufida 'ani ru le'a ki. 'Uri ma kamu fitala fasi God noa'a kasi fa'atoro kamu logo? Na fito'onga kamu ki nia ti'iti'i.

³¹ “Ta ne'e, noa'a kamu kasi manata 'abera 'uri, 'Na fanga, ma na ru ni kwa'ufilana, nama na toro nau ki ke ba'a leka ma'i fa'asia 'i fa'i?”

³² 'Iu, na ngwae tua kwaikinai ana God ki, kira saiana manata 'abera'a sulia ru ne'eri ki. Ma kamu'a, Ma'a kamu 'i langi nia saiana ka sui na'a ne'e kamu bo'obo'o 'uana ru ne'eri ki.

³³ Muke oga liu lala 'amu'a na mauri'a ne'e God nia gwaunga'i fafia ka tasa fa'inia sasilana na ru saga ki. Muke oga liu 'amu'a ru ne'e ki ka liufia na ru matamata ki ta'ifau, ma nia ke ba'a kwatea fuamu'a na ru ki ta'ifau ne'e kamu bo'obo'o 'uana ki.

³⁴ Nia ne'e, noa'a kamu kasi manata 'abera sulia bo'obo'o 'anga fuana rorodo. Teo na'a 'ana fuana rorodo. Noa'a kasi bolo fuana muke fikua na 'abera 'anga rorodo ki fa'inia na 'abera 'anga ki ana asoa ta'ena logo. Osi'ana asoa ta'ena to'o ana 'abera'anga bolo fa'inia ta'ena.”

7

Fa'amanata'anga sulia matalanga'ilana ta ngwae

(Luke 6:37-38, 41-42)

¹ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Noa'a kamu kasi matalangani ta ngwae matamata, 'asu 'ubani God ka matalanga'i kamu logo.

² Di'ia kamu matalangani ta ngwae, God ke matalanga'i 'una'eri logo amu'a. Ma taki tae ne'e kamu matalanga'inia 'ani ta ngwae, na taki

ne'eri logo ne'e God ke ba'a matalanga'i kamu 'ani.

³ 'Oko to'lo ana ta'anga'a doe ki, bore ma 'oko balufia go'lo 'amu ta ngwae ne'e nia to'lo ana ta'anga'a ti'iti'i. 'Oko di'ia ta'i ngwae ne'e nia lisia na gegeo 'i saena na maana sa to'olana, bore ma nia kasi lisia go'lo ta buli ano doe ne'e nia saena maana talana.

⁴ Ma 'oko fata 'uri fuana na ngwae matamata, 'Oko fulia ta ru ne'e nia ta'a, ala'ania nai fa'asaga maurilamu.' Bore ma 'oe kosi manata 'abera go'lo sulia ta'anga'a doe ne'e 'oko sasi'i ki.

⁵ 'Ae'lo ngwae kwalabasa. 'Oke fa'asia basi na ta'anga'a 'oe ki. Sui, 'oko fi'i bolo fuana kwai'afi'anga kwau ana ta ngwae matamata fuana na ta'anga'a nia ki.

⁶ "Ma noa'a kamu kasi kwatea ru abu ki fuana kui ki, sulia kira ke abula, ma kike ba'a 'ale kamu. Ma noa'a kamu kasi kwatea na laungi kamu ki fuana gwata ki, 'asu 'ubani kira kata uria go'lo 'ada.'"

Fa'amanata'anga sulia tae ne'e God sasia ana kaida'i kulu gania

(Luke 11:9-13)

⁷ Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Kamu ke gani ana God 'iri muke ngalia ru ne'e kamu gani 'uana. Kamu ke lulua ru kamu bo'obo'lo 'uani ki ana God, ma nia ka 'afi kamu, 'iri muke lisia. Kamu ke fa'afo ana sinamaa, ma God ke 'ifi fuamu'a.

* **7:6** Jesus fata 'uri ka fa'ata'inia ne'e Fa'arongo'a Le'a noa'a 'iri totolia ngwae aburongo ne'e 'idufa'i 'aila 'ani.

⁸ Osi'ana na ngwae ki ta'ifau ne'e kira gani ana God, kira ngalia na'a ru ne'e kira gania. Ma na ngwae ki ta'ifau ne'e kira lulua ru kira bo'obo'o 'uani ki ana God, kira ka lisia. Ma na ngwae ki ta'ifau ne'e kira fa'afo ana sinamaa, ma God ke 'lifi fuada.

⁹ "Uri ma, sa tai aumulu ana ma'a ki, ne'e dil'ia na ngela 'oe nia gani'o 'uana fanga, 'oke kwatea lala na fau fuana?

¹⁰ Ma dil'ia na ngela 'oe nia gani 'uana ta i'a, 'oke kwatea lala fa'i loi fuana? Noa'a liu!

¹¹ Sui bore 'ana kamu'a ta'ifau ngwae ta'a ki, kaumulu saiana kwatelana na ru le'a ki fuana ngela kaumulu ki. Bore ma na Ma'a kamu ne'e nia 'i langi, nia le'a ka tasa liufi kamu. 'Una'eri ne'e nia ka kwatea na ru le'a ki fuana ngwae ki ne'e kira gani nia 'uana.

¹² "Ta tae ne'e kamu oga ana ngwae matamata ki kike sasia fuamu'a, muke sasia logo fuada. Sulia nia ne'e na fadalana na fa'amanata'anga ana taki sa Moses ki, ma na profet ki ta'ifau."

*Na tala 'uana mauri'a ma 'uana mae'a
(Luke 13:24)*

¹³ Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Muke ru'u kwau ana sinamaa ne'e susukuru, sulia na tala ma na sinamaa ne'e doe ma ka reba, nia leka 'uana na mae'a firi. Ma na leka'a sulia ka talangwara'u go'o 'ana, ma na ngwae 'oro liu ki ne'e kira leka sulia na tala ne'eri.

¹⁴ Aia, na tala ma na sinamaa ne'e susukuru nia leka 'uana na mauri'a firi, ma na leka'a sulia ka 'afita'i, ma bara ngwae go'o ne'e kira leka sulia."

*Sulia na profet 'oso'oso ki
(Luke 6:43-44)*

¹⁵ Sa Jesus ka ala'a la'u ka fata 'uri, “Muke madafi kamu fa'asia na profet 'oso'oso ki. Muke madafi kamu sulia kira lia di'ia ngwae le'a ki, bore ma na manatalada ne'e di'ia kui kwasi ki ne'e kira oga fa'ali lamu'a.

¹⁶ Ma muke ba'a lia sai go'o 'amu'a ana na profet 'oso'oso ne'eri ki 'ani ru ta'a ne'e kira sasi'i ki. Kulu saiana 'ai ki ta'ifau nia le'a nama ka ta'a, osi'ana fufua'i ru kira ki ne'e kira fungu 'ani. Ma nia 'afita'i ta ngwae ka fisua na fufuana 'ai le'a fa'asia na kwalongaragara'a.

¹⁷ Ma na 'ai le'a nia fungu nama 'ani fua'i ru le'a ki, ma na 'ai ta'a ki ka fungu logo 'ani fua'i ru ta'a ki.

¹⁸ 'Ai le'a 'afita'i ka fungu 'ani fua'i ru ta'a, ma na 'ai ta'a 'afita'i ka fungu 'ani fua'i ru le'a.

¹⁹ Na 'ai ki ta'ifau go'o ne'e noa'a kasi fungu 'ania ta fua'i ru le'a, kira ka tufuda, ma kika 'ui 'anida 'i saena mafula.

²⁰ Nia ne'e, nau ku saea fuamu'a, muke ba'a lia saiana na profet 'oso'oso ki 'ani ru ne'e kira sasi'i ki.”

*Fa'i asoa ana kwai matalanga'inga
(Luke 13:25-27; 6:47-49)*

²¹ Sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Noa'a la'u na ngwae ki ta'ifau ne'e kira fata 'uri aku, 'Aofia 'ae! Aofia 'ae!' kira ke tua fa'inia ngwae ne'e God ke gwaunga'i fafida ki. Ma sa tai fa'ida ne'e kira sasi sulia na kwaiogai'anga Ma'a nau 'i langi go'o ne'e, kike tua fa'inia ngwae ne'e God ke ba'a gwaunga'i fafida ki.

22 Ma na ngwae 'oro ki kike ba'a fata 'uri fuaku ana fa'i asoa ana matalanga'inga ne'eri, 'Aofia 'ae, kaimili fa'atalo na'a sulia fatalana God 'ani na satamu, ma kami ka ifulani na ano'i ru ta'a ki 'ani na satamu, ma kami ka sasia ru 'oro ni 'arefo'anga ki 'ani satamu.'

23 Bore ma nai ba'a fata madako 'uri fuada, 'Nau noa'a kusi sai aumulu. Kaumulu na ngwae ta'a ki. Muke leka tau kwau fa'asi nau!'

24 "Nia ne'e, na ngwae ki ta'ifau ne'e kira rongoa ala'anga nau ki, ma kira ka sasi sulia, kira di'ia na ngwae liato'o ne'e nia saunga'inia na luma nia 'i fafona na diro 'ai ki ne'e nia 'ilia ka koso lalo.

25 Na uta doe ka to'o, ma na kafo ki ka igo, ma na iru doe ka kwai'ia na luma ne'eri, bore ma na luma ne'eri kasi 'asia go'o, sulia nia uu ngasi 'i fafona na diro 'ai ngasi ki.

26 "Ma na ngwae ki ta'ifau ne'e kira rongoa na ala'anga nau ki, ma noa'a kasi sasi sulia, kira di'ia na ngwae bolebole'a ne'e saunga'inia na luma nia 'i fafona one, ma noa'a nia kasi 'ilia diro 'ai ki kasi koso lalo go'o.

27 Na uta doe ka to'o, ma na kafo ki ka igo, ma na iru doe ka kwai'ia na luma ne'eri, ma na luma ne'eri ka 'asia, ma ka mangisi ta'ifau na'a."

28 Ana kaida'i sa Jesus fa'amanata na ngwae ki 'ani na ru ki ta'ifau ka sui, kira ka 'arefo liu,

29 sulia kira sai le'a ana ne'e sa Jesus nia fa'amanata 'ani ngasingasi'anga ma na ma-mana'anga ma'i ana God. Noa'a nia kasi donga la'u sai 'i ru'anga ngwae fa'amanata ana taki

sa Moses ki, osi'ana kira fa'amanata lala 'ani ngasingasi'anga kira ki talada.

8

Sa Jesus gura ngwae mata'i

(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

¹ Kaida'i sa Jesus nia koso na'a ma'i 'ana fa'asia 'i gwauna fa'i ua ne'eri, na fiku'a doe liu kira ka leka ma'i sulia.

² Ma ta'i ngwae ne'e kuu saungia nonina ka leka ma'i, ma ka bobo uruuru na'ona sa Jesus, ma ka fata 'uri, "Ara'i kwa, di'ia 'oko ma'udi, 'oko saiana 'oke gura nau go'o 'amu kwa."

³ Sui sa Jesus ka taga kwau na limana, ma ka sama to'ona nonina, ma ka fata 'uri, "Iu, nau ku ma'udi. 'Oko mafo na'a." Ma 'ali'ali 'i buri 'ana ala'anga ne'eri ki sa Jesus saea go'o, na kuu ne'eri ka siki na'a fa'asia ngwae ne'eri.

⁴ Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Noa'a 'oe kosi fa'arongoa la'u ta ngwae 'ani ru ne'e nau ku sasia fuamu. Bore ma 'oke leka basi, ma 'oko fa'ata'inia na'a nonimu fuana na fata abu God, 'oko ala'ania fata abu God ka iro'o. Sui ma 'oko kwatea na kwaisu'usi'anga 'oe di'ia ba sa Moses nia saea fuana kwatelana, fasi 'iri ke kwatea fa'amamana'anga fuana na ngwae ki ta'ifau ne'e nonimu nia mafo na'a." Ma sa Jesus ka kwatea ngwae ne'eri ka leka na'a 'ana.

Sa Jesus nia gura ta'i ngwae

(Luke 7:1-10)

⁵ Ma ana kaida'i sa Jesus nia dao na'a ana fanoa 'i Kapaneam, ta'i ngwae fa'ina'ona'o ana

ngwae ni fu'a ki fa'asia 'i Rom, nia ka leka ma'i siana sa Jesus, ma ka gania fuana ke 'afia

⁶ ma ka 'uri, “Aofia 'ae, na ngwae ni rao nau, nia mata'i liu, ma ka teo go'o 'ana, ma ka kina fa'ita'ilana nonina, ma na nonina ka fii liu.”

⁷ Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Le'a go'o 'ana, nau kui ba'a leka ma'i 'uana 'i luma 'oe fuana guralana.”

⁸ Ma ngwae fa'ina'ona'lo ne'e ka fata la'u 'uri fuana sa Jesus, “Kwala Aofia kwa, noa'a nau kusi totolia fasi 'iri nau ku kwalo 'oe 'i saena luma nau. 'Oke saea go'o ma'i ta ala'anga, si di'ia 'oko saea bore 'amu ma'i ta ala'anga, na ngwae rao nau nia ke ba'a 'akwa na'a.

⁹ Nau ku saiana 'oko bolo go'o 'amu fuana sasilana ru ne'eri, du'ungana nau'a talaku na ngwae nau ku rao 'i olofana na ngwae doe ki, ma nau ku to'o ana ngwae ni fu'a ki ne'e kira rao 'i olofana na gwaunga'inga nau. Ma di'ia nau ku fata 'uri fuana ta ngwae, ‘'Oke leka,’ ma nia ka leka na'a. Ma di'ia nau ku fata 'uri fuana ta ngwae, ‘'Oke leka ma'i,’ nia ka leka logo ma'i. Ma di'ia nau ku saea ta ngwae rao nau ma nau ku 'uri, ‘'Oke sasia nama ru ne'e,’ nia ka sasia na'a.”

¹⁰ Ma kaida'i sa Jesus rongo na ru ne'e, nia ka 'arefo liu. Ma nia ka abula fuana ngwae ne'e kira leka sulia ki, ma ka fata 'uri fuada, “Nau ku saea fuamu'a, naisi lisia 'ua ta ngwae ne'e nia fa'amamana ka 'uri, sui bore 'ana saena 'i Israel.

¹¹ Ma nau ku saea fuamu'a, ngwae 'oro ne'e noa'a la'u Jiu ki kike leka ma'i fa'asia fanoa 'oro ki saena magalia fuana 'ado'a fa'inia na ko'o

bora kia ki sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob ana maoma ana saele'anga 'i langi.

¹² Ma 'orolada Jiu ki ne'e fuila kira ka 'ado ana ru le'a ki ana 'i langi, God ke ba'a lalida 'uana kula rorodo'a. Ma kaida'i kira tua ana kula ne'eri, kike ba'a angi, ma kike 'ala girigiri 'ani lifada, osi'ana kira nonifii."

¹³ Ma sa Jesus ka kakari abula la'u fuana ngwae doe ne'eri, ka fata 'uri fuana, "'Oko oli kwau. Nau ku sasia na'a ru ne'e 'oko gania, osi'ana 'oko fa'amamana ana nau'a." Ma ana kaida'i ne'eri nama go'o, na ngwae rao ba nia ka 'akwa na'a.

*Kaida'i sa Jesus gura ngwae mata'i 'oro
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)*

¹⁴ Ma ana ta'i asoa, sa Jesus ka leka ma'i 'i luma sa Peter. Kaida'i sa Jesus ru'u 'i luma, nia ka lisia funga kini sa Peter nia teo go'o 'ana, ne'e nia mata'i ana 'ako'ako'a doe.

¹⁵ Ma sa Jesus ka sama to'ona limana na kini ne'e. Ma ana kaida'i ne'eri go'o, na 'ako'ako'anga ne'e ka sui na'a fa'asia. Nia ka 'akwa na'a, ma ka tata'e ka sasi fanga na'a 'ana fuana sa Jesus.

¹⁶ Ma kaida'i nia sa'ulafi na'a, ngwae ana fanoa ne'eri kira ka ngalia ma'i ngwae 'oro ki siana ne'e ano'i ru ta'a ki kira ru'ufida. Ma sa Jesus ka ifulani ano'i ru ta'a ne'eri ki fa'asida 'ani fatalana go'o. Ma nia ka gura logo ngwae mata'i ki ta'ifau.

¹⁷ Kaida'i nia sasia na ru ne'eri ki, nia fa'amamana na fatalana na profet Aesea ba

keresia ka fata 'uri, "Nia'a ne'e fa'amauri kia fa'asia na mata'inga kia ki."☆

*Dongalana sa Jesus ne'e 'uri mala
(Luke 9:57-62)*

¹⁸ Ma kaida'i sa Jesus nia lisia ngwae 'oro kira fiku ma'i kalikalia, nia ka fata 'uri fuana fafarongo nia ki, "Kulu to'ofolo 'uana bali 'osi lo'oko."

¹⁹ Ana kaida'i ne'eri logo, ta'i ngwae fa'amanata ana taki ki ka leka ma'i siana sa Jesus ka fata 'uri, "Ngwae Fa'amanata 'ae, nau ku oga nai leka fa'i 'oe 'i fa'i bore 'ana ne'e 'oke leka 'uana."

²⁰ Kaida'i sa Jesus rongoa na ru ne'e, nia ka fata 'uri, "Noa'a nia kasi talangwara'u. Na kui kwasi ki kira to'o ana na kula kira ki fuana teo'a, ma na no'o ki logo kira ka to'o ana na nu'i kira ki. Bore ma nau'a, na Ngela Ngwae, noa'a nau kusi to'o ana ta luma 'aku talaku fuana maliu'a ana."

²¹ Ma ta'i ngwae ana fafarongo nia ki, ka fata fuana sa Jesus ka 'uri, "Ara'i kwa, 'oke ala'ani nau 'iri nau kui leka, ku tua basi fa'inia ma'a nau, leleka nia ka mae mala, nau ku kwaiatoa ka sui, nau ku fi'i donga'o."

²² Sa Jesus olisia ka fata 'uri, "Noa'a. 'Oke leka na'a ma'i fa'inou ana kaida'i ne'e. Ala'ania na ngwae ne'e noa'a kira kasi to'o ana mauri'a ana God ki, kike kwaiatoa na'a 'ada na ngwae mae kira ki."

*Kaida'i sa Jesus nia balufia na iru ma na nafa
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)*

☆ **8:17** Aesea 53:4

23 Ma sa Jesus ka ta'e saena gwa'i baru fa'inia fafarongo nia ki.

24 Ma ana kaida'i kira 'idu tau na'a kwau, ma'e kauburu ka dao 'ali'ali ma'i, ma na asi ka lualua'a, ma ka magara na'a ma'i fafia na gwa'i baru ne'eri. Ma na gwa'i baru ne'eri ka karangi kuru na'a. Bore ma sa Jesus nia ka maliu go'o 'ana saena gwa'i baru ne'eri.

25 Na fafarongo nia ki kira ka fa'a ada, kira ka fata 'uri, "Aofia kwa! 'Oke fa'amauri kulu! Kulu karangi mae na'a."

26 Ana kaida'i ne'eri sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Fa'uta ne'e kamu ka ma'u? Nau ku lisia na fa'amamana 'anga kamu aku noa'a 'iri doe." Sa Jesus ka fata 'una'eri fuada ta'ifau ka sui, nia ka tata'e, ma ka fata ngasingasi'a fuana iru ma na nafo, fasi 'iri kira ka tua aroaro. Ma ana kaida'i ne'eri go'o, na iru ma na nafo ki kera ka tua aroaro na'a, ma ka fola'a na'a.

27 Ma na fafarongo nia ki kira ka 'arefo liu, ma kika fata 'uri, "Ngwae fa'uta na'a nini'a re? Na iru ma na nafo ki bore kira ro'o na'a sulia!"

Sa Jesus ifulani ano'i ru ta'a ki fa'asia ro ngwae ki

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

28 Ma kaida'i kira dao na'a ana ta bali 'osi ana ma'e fanoa 'i Gadara, sa Jesus ka dao to'ona ro ngwae ne'e ano'i ru ta'a ki tua adaro'o. Ro ngwae ne'e ki kera tua ma'i saena ma'e faoda ana alu ngwae mae'a saena. Ma osi'ana kero'a balubalu'a liu, ne'e kwate ma noa'a ta ngwae kasi dao karangia go'o kula ne'e kera tua ana.

²⁹ Ana kaida'i ano'i ru ki ne'e tua ana ro ngwae ne'eri ki, kira lisia sa Jesus, kira ka ri 'uri, "Ngela God 'ae, tae ne'e 'oko oga 'oke sasia aimili? Fa'uta 'oko leka ma'i fuana fa'akaisi laimili 'i na'ona mala na kaida'i ne'e fa'akaisi 'anga ke dao?"

³⁰ Ana kaida'i ne'eri, na gwata 'oro ki kira fanga karangia 'i ne'eri.

³¹ Na ano'i ru ne'eri ki kira 'engo ana sa Jesus kika 'uri, "Di'ia 'oko ifulani kaimili, 'oke lali kaimili 'uana saena gwata lo'oko ki."

³² Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana ano'i ru ne'eri ki, "Mulu leka na'a!" Ma kira ka fa'usaka, ma kira ka leka na'a 'uana saena gwata ne'eri ki. Ma gwata ne'eri ki ta'ifau kira leka toli na'a sulia ninimana faulifu ne'eri 'uana saena 'osi baera. Ma kira ka mae ta'ifau 'i ne'eri.

³³ Ma na ngwae ne'e kira lia sulia gwata ne'eri ki, kira ka lalili 'uana fanoa kira. Ma kira ka ala'a sulia ru ne'e sa Jesus sasia, ma na tae ne'e nia fuli fuana na ro ngwae baera ki fa'inia na ano'i ru ba kiri.

³⁴ Ma na ngwae ki ta'ifau ana ma'e fanoa ne'eri kira ka leka ta'ifau ma'i fuana lisilana sa Jesus. Ana kaida'i kira dao siana, kira ka 'engoa nia'a fasi 'iri nia leka fa'asia fanoa kira.

9

*Sa Jesus gura ta'i ngwae nonina mae
(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)*

¹ Aia, sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki, kira ra'e 'i saena gwa'i baru, ma kira ka to'ofolo la'u ana gwa'i 'osi doe ne'eri 'i Galili. Ma kaida'i kira dao na'a ana fanoa nia 'i Kapaneam,

² ti ngwae kira ka ngalia ma'li ta'li ngwae ne'e nonina mae 'i fafona 'ifita'li siana sa Jesus, 'iri nia ka gura. Ma kaida'li sa Jesus ka lisia na'a fa'amamana'anga kira, nia ka fata 'uri fuana ngwae nonina mae ne'eri, "Noa'a 'oe kosi ma'u la'u ngwade, nau ku rufuanata na'a ana ta'anga'a 'oe ki ta'ifau ne'e 'oko sasi'i."

³ Ana kaida'li ne'eri, ti ngwae fa'amanata ana taki ki kira ka manata 'uri, "Talito'ona go'lo God ne'e saiana rufuanatalana ta'anga'a ki. Nia ka fa'abolota'inia na'a fa'inia God."

⁴ Ma sa Jesus nia sai logo ana manata'anga kira ki saena liada, ma nia ka fata 'uri fuada, "Kamu kasi manata ta'a la'u 'una'eri."

Ma sa Jesus saiana logo ne'e kira fa'amamana talito'ona go'lo God ne'e ke gura ngwae ki.

⁵ Go'lo 'una'eri nia ka fata 'uri, "Di'ia nau ku fata 'uri fuana ngwae nonina ta'u ne'e ku 'uri, 'Ta'anga'a 'oe ki, nau ku rufuanata na'a ani,' kaumulu kasi lisia go'lo ne'e nia fuli. Bore ma di'ia nau ku fata 'uri, 'Tata'e ma 'oko fali,' 'i ne'eri kamu ka fi'li lisia ne'e ngasingasi'anga nia aku fuana gura'a.

⁶ Kaida'li nai ba'a gura ngwae ne'e, nai fa'ata'inia fuamu'a ne'e nau'a, Ngela Ngwae, nau ku to'lo ana ngasingasi'anga fuana rufuanatalana ana ta'anga'a ki."

Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana ngwae nonina ta'u ne'eri, "'Oke tata'e na'a, ngalia 'ifita'li 'oe, ma 'oko leka na'a 'i fanoa 'oe."

⁷ Ana kaida'li ne'eri go'lo, ngwae ne'eri ka tata'e, ma ka oli na'a 'uana fanoa nia.

⁸ Ana kaida'i ne'e ngwae ki kira lisia tae ne'e sa Jesus nia fulia, kira 'arefo, ma kika ma'u. Ma kira ka ba'atafea God sulia nia kwatea na ngasingasi'anga 'una'eri fuana na ngwae ki.

*Sa Jesus ri 'uana sa Matthew
(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)*

⁹ Ma ana kaida'i sa Jesus nia leka na'a fa'asia kula ne'eri, nia ka lisia sa Matthew. Nia tua go'lo 'ana ana kula fuana gonilana mani ana takisi, si ne'e nia rao 'i ne'eri. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Oke leka ma'i fa'inau." Ma sa Matthew ka tata'e, ma ka leka na'a 'ana fa'inia.

¹⁰ Ma 'i buri 'ana ne'e sa Jesus nia ba'ea sa Matthew fuana fafarongo nia, nia ka leka fanga na'a 'i luma nia. Ma na ngwa'i to'a goni mani ana na takisi ki tua logo 'i ne'eri. Ma ti 'ngwae aburongo' logo, kira fanga logo fa'inia sa Jesus ma na fafarongo nia ki.

¹¹ Ma kaida'i ne'e Farasi ki kira lisia ru ne'e, kira ka fata fuana na fafarongo nia ki kika 'uri, "Nia bolo fa'inia nia kasi fanga la'u fa'inia 'ngwae aburongo ki'."

¹² Sa Jesus ka rongoa ru ne'eri, ma ka fata 'uri, "Ngwae ne'e noa'a kira kasi mata'i ki, kira kasi oga go'lo ta ngwae kwaigurai, bore ma ngwae ne'e kira mata'i ki tari, kira ka bo'obo'lo 'uana ngwae kwaigurai.

¹³ Muke manata basi sulia fadalana Kerekere'a Abu ba 'uri, 'Nau ku oga kamu ke kwaimanatai fuana ngwae ki, ma noa'a la'u na kwaisu'usi'anga kamu ki.'[☆] Nau ku 'iri leka la'u ma'i fuana laefilana ngwae 'olo'olo ki

[☆] 9:13 Hosea 6:6

'iri kike kakari alifa'i, bore ma na ngwae ne'e abulalada ta'a ki lala tari ne'e nau ku leka ma'i fuana laefilada 'uana rokisi manata'anga."

Aofia dao na'a, kwaimanatai'anga ke noa'a, muke sae saele'a

(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

¹⁴ Buri 'ana ru ne'eri ki, na fafarongo sa John ngwae ni Siuabu ki, kira ka leka ma'i siana sa Jesus, kika fata 'uri, "Kaimili fa'inia na Farasi ki, kami saiana mika abu fanga. Ma fa'uta mo ne'e fafarongo 'oe ki noa'a kasi sasi 'una'eri?"

¹⁵ Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nia kasi bolo fa'inia to'a ne'e kira tua ana fafanga'a ana ara ara'inga ne'e kika kwaimanatai. Du'ungana ne'e, kaida'i ara'i faolu nia go'o 'ana 'ua fa'inida ngwae ki, kira saele'a. Bore ma kaida'i ke dao ma'i aiga'i ne'e kike ba'ea na ara'i faolu fa'asida. 'Una'eri mala, kira fi'i abu fanga la'u, osi'ana ne'e kira kwaimanatai. Nia ne'e noa'a kasi bolo fa'inia na fafarongo nau ki ne'e kike abu fanga kaida'i nau ku tua 'ua go'o 'aku fa'inida."

¹⁶ Sui sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Noa'a ta ngwae kasi subungia ta toro ne'e nia muu na'a 'ani ta ngisingisi toro faolu. Si di'ia nia sasia 'una'eri, na ngisingisi toro faolu ne'eri ka gasia na toro 'ua ne'eri du'ungana toro faolu nia lukuluku 'i buri 'ana sa'ulana, ma nia ka sasi na ma'ekwakwa ne'e ka doe liu.

¹⁷ "Ma muke sai logo ana, ne'e noa'a kasi bolo fuana ta ngwae ka alua na'a waen faolu 'i saena ngwa'i 'ua ana 'u'uila nanigot, du'ungana ngwa'i ru 'ua ne'eri kasi ba'u. Si di'ia nia sasia

'una'eri, kaida'i na waen ne'eri ke toloro go'lo ma'i, nia ka foga na'a ngwa'i ru 'ua ne'eri, ma na waen ne'eri ka kisita'i, ma na ngwa'i ru ne'eri ka ta'a na'a. Nia ne'e ngwae ke alua nama waen faolu 'i saena na ngwa'i ru faolu ne'e nia saiana ke ba'u fasi 'iri ro ru ne'eri ki noa'a kasi ta'a."

*Sa Jesus nia gura ro kini ki
(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)*

¹⁸ Kaida'i sa Jesus nia ala'a 'ua, ta'i ngwae fa'ina'ona'o ana ngwae Jiu ki ka leka ma'i. Ma nia ka bobo uruuru 'i na'ona sa Jesus, ma ka fata 'uri, "Na sari'i nau fi'i maemae go'lo. Nau ku oga 'oko leka ma'i 'iri 'oke alua limamu fafia 'iri nia ka mauri la'u 'ana."

¹⁹ Ma sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira ka leka fa'inia ngwae ne'eri.

²⁰ Ma ana kaida'i kira leka 'ua go'lo 'ada, ta'i 'afe ne'e gwa'i 'abu tafangia, ma nia ka mata'i 'ani sulia akwala ma ro fa'i ngali ki, nia ka leka ma'i burina sa Jesus, ma ka sama to'ona mumudu'ana ifi keta nia.

²¹ Osi'ana na kini ne'e nia manata ka 'uri, "Sui bore 'ana di'ia nau ku sama to'ona na mumudu'ana ifi sa Jesus, nau ku 'akwa na'a."

²² Kaida'i nia sama to'ona na mumudu'ana ifi nia, sa Jesus ka alifa'i, ma ka lisia na'a kini ne'eri, ma ka fata 'uri fuana, "'Oe kosi manata 'abera la'u. 'Oko 'akwa na'a, sulia 'oko fa'amamana ana nau'a." Ma ana kaida'i ne'eri nama go'lo, na mata'inga ne'eri ka sui na'a fa'asia.

²³ Ma kaida'i sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira dao, kika ru'u 'i luma ngwae fa'ina'ona'o

ne'eri, kira ka lisia na ngwae ki kira ufia na'a 'au ana mae'a, ma na ngwae 'oro ki la'u go'o kira fiku 'i ne'eri, ma kira ka angi.

²⁴ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana ngwae ne'eri ki, “Kaumulu ta'ifau go'o muke ru'u 'i maa. Ngela kini ne'e noa'a kasi mae go'o, bore ma nia maliu go'o 'ana.” Kaida'i kira rongoa sa Jesus nia fata 'una'eri, kira ka ga'asia lala nia'a.

²⁵ Ma 'i buri 'ana na ngwae ki kira ka leka fa'asia, sa Jesus ka ru'u kwau saena mae luma ne'eri, ma ka sama 'i maana na limana sari'i ne'eri, ma nia ka tata'e.

²⁶ Buri 'ana ru ne'e sa Jesus nia sasia, na ala'anga sulia fi'i talofia na aba'i kula ne'eri ta'ifau.

Sa Jesus gura ro ngwae maada rodo ki

²⁷ Buri 'ana sa Jesus nia leka kwau fa'asia kula ne'eri, na ro ngwae maada rodo ki kira donga sa Jesus, kera ka ri, ma keka fata 'uri, “Ngwae ne'e futa ana kwalafa sa David na ngwae tatalafa'a 'ae, 'oke manatai kero'o!”

²⁸ Ma ana kaida'i sa Jesus nia ru'u 'i saena ta'i luma, ro ngwae maada rodo ne'eri ki kera ka ru'u logo 'i burina. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro'o, “'Uri ma koro'o fa'amamana ana nau'a fasi nau ku bolo fuana guralana na maamuro'o?”

Ma kera ka olisia keka fata 'uri, “'Iu, Aofia.”

²⁹ Ma sa Jesus ka sama to'ona na maadaro'o, ka fata 'uri, “Osi'ana ne'e koro'o fa'amamana, ru ne'eri ka fuli mamana na'a fuamuro'o.”

³⁰ Ma na maada ka lia na'a, ma sa Jesus ka fata ngasingasi'a fuadaro'o noa'a kera kasi fa'arongo 'ani ta ngwae.

³¹ Ma sui ana kaida'i kera ru'u na'a kwau, kera fi'i ala'a na'a adaro'o sulia sa Jesus siana sa tai fa'lida ne'e kera dao to'ona saena bali aba'i kula ne'eri.

Sa Jesus gura ta'i ngwae kwakwana kulu

³² Aia, ma kaida'i ro ngwae ba kiri kera ru'u kwau, ti ngwae kira ngalia la'u ma'i ta'i ngwae siana sa Jesus. Na kwakwana ngwae ne'eri nonoto, sulia ta'i ano'i ru ta'a ne'e ru'ufia.

³³ Ma sa Jesus ka ifulani ano'i ru ta'a ne'eri fa'asia ngwae ne'eri. Sui, na ngwae ne'e ka fata logo 'ana. Ma na ngwae ne'e kira fiku ana kaida'i ne'eri, kira ka 'arefo liu ana, ma kira ka fata 'uri, "Noa'a kulu kasi lilisia 'ua ma'i ta ru 'uri 'i fanoa kia 'i Israel!"

³⁴ Bore ma na Farasi ki, kira ka fata 'e'e ana sa Jesus kika 'uri 'ada, "Ngwae gwaunga'i ana ano'i ru ta'a ki ne'e kwatea ngasingasi'anga fuana ngwae ne'e ka ifulani 'ana ano'i ru ta'a ki."

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana Jiu ki

³⁵ Ma kaida'i sa Jesus nia liliu 'ana ana fanoa doe ki ma na ma'e fanoa ki, nia ka fa'amanata saena luma fuana fo'onga'a kira ki, ma ka fu-langa'inia na Fa'arongo'a Le'a sulia 'Inoto'anga God, ma ka gura ngwae ne'e kira mata'i 'ani mata'inga matamata to'oto'o ki ta'ifau.

³⁶ Ma sa Jesus nia lisia na ngwae ne'e ki, ma ka kwaimanatai liu fuada sulia kira ngwata'uta'u,

ma kira kasi totolia 'afilada talada. Kira di'ia sipsip ki ne'e noa'a ta ngwae fuana lia'a sulida.

³⁷ Ma nia ne'e sa Jesus ka fata 'uri fuana fafarongo nia ki, "Na ngwae ne'e ki di'ia na unita'i 'ai nia maua na'a saena o'ola ma ni'i ka 'oro liu. Bore ma na ngwae rao ki ne'e noa'a kasi 'oro 'iri kike tala'ida 'uana God.

³⁸ Aia, 'una'eri kamu ke fo'lo, ma muke gania God ne'e 'a'ana ana rao'a fasi 'iri ke kwatea ma'i ngwae ni rao ki kike tala'ida 'uana God."

10

Sa Jesus nia filia na akwala ma ro lifurongo ki (Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

¹ Sa Jesus ka saea na'a ma'i akwala ma ro ngwae ni fafarongo nia ki siana, ma ka kwatea na'a ngasingasi'anga fuada fuana ifulanga'ilana na ano'i ru ta'a ki, ma fuana na guralana na mata'inga matamata 'oro to'oto'o ki ta'ifau.

² Ma na satana na akwala ma ro ngwae lifurongo nia ki ne'e 'uri: etana, sa Simon (ne'e nia saea logo 'ani sa Peter), ma na ngwaefuta nia sa Andrew, ma sa James ma sa John, ro ngela sa Sebedi ki.

³ Ma sa Filip, ma sa Batolomiu, ma sa Tomas, ma sa Matthew, na ngwae ba fuana gonilana mani ana takisi, ma sa James na ngela sa Alfeas, ma sa Tadeas,

⁴ ma sa Simon, ta ngwae ana ngwa'i to'a Jiu ne'e kira oga lalilana na ngwa'i to'a 'i Rom fa'asia 'i Israel, ma sa Judas Iskariot na ngwae ba nia ke ba'a 'olosaea sa Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus asunga'inia na akwala ma ro ngwae lifurongo ki

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

⁵ Ma sa Jesus ka asunga'inia na akwala ma ro ngwae ne'eri ki, ka 'uri, “Noa'a kamu kasi leka 'i safitada ngwae noa'a la'u Jiu ki, ma kamu kasi ru'u 'i saena ti fanoa ana ngwae 'i Samaria ki.

⁶ Muke leka lala 'aumulu fuada na ngwae 'i Israel ki, ne'e kira di'ia na sipsip ki ne'e kira o'osi na'a 'ada.

⁷ Ma ana kaida'i kamu leka, kamu ka fu-langa'inia 'uri, 'Kaida'i God ke gwaunga'i fafia ngwae nia ki, nia dao karangi kamu na'a!'

⁸ Ma kamu ke gura ngwae mata'i ki, ma kamu ke ta'ea ngwae mae ki, ma kamu ke gura na ngwae ne'e kuu nia fa'alida ki, ma kamu ke ifulani na ano'i ru ta'a ki. Kaumulu ngali sakonga'i ana, 'una'eri ne'e muke kwate 'o'o logo.

⁹⁻¹⁰ Na ngwae ni rao, nia bolo fa'inia na ngwae ki ka lia sulia. Nia ne'e ana kaida'i kaumulu leka, noa'a kamu kasi manata 'abera 'uana dau'a fafia ta mani. Noa'a kamu kasi ngalia ta ngwa'i. Ma noa'a kamu kasi ngalia ta ro to'ongi nama ta ta'e butu, nama ta fa'i kuba bore.

¹¹ “Ma di'ia kamu dao ana ta fanoa, muke lia 'uana ta ngwae ne'e oga ke kwalo kamu 'uana 'i saena luma nia. Ma muke tua fa'inia ngwae ne'eri leleka ka dao ana kaida'i muke leka fa'asia ma'e fanoa ne'eri.

¹² Ma ana kaida'i kamu ru'u 'i saena ta luma, muke fata 'uri fuana ngwae ne'e kira tua ne'eri ki, 'God ke fa'ale'a kamu, ma na aroaro'anga nia ka tua fa'i kamu 'i saena na luma ne'e.'

¹³ Di'ia ne'e ngwae saena luma ne'eri kira ka kwaima fa'i kamu, na fa'ale'anga kamu ke ba'a tua logo fa'i kira. Ma di'ia noa'a, na fa'ale'anga ne'eri ka oli logo ma'i fuamu'a.

¹⁴ Aia, ma di'ia kamu dao ana ta fanoa, ma noa'a ta luma nama noa'a ta ngwae kasi ma'udi go'o fuana kwalo lamu'a, nama kira ka 'aila 'ania rongolana fatalamu'a, muke leka fa'asia na kula ne'eri. Ma ana kaida'i kamu leka fa'asia, muke kwa'i tafula ano fa'asia 'aemu'a di'ia na fa'abasu'anga na'a fuada ne'e God ke ba'a matalanga'i kira, du'ungana kira 'aila 'ania rongolana fatalana God.

¹⁵ Ma nau ku saea ru mamana fuaumulu, ana fa'i asoa ne'e God ke ba'a matalangani na magalia, na kwa'ikwa'inga ne'e nia ke ba'a kwatea fuana ngwae ne'eri ki ka doe ka tasa liufia matalanga'inga ne'e God ke ba'a kwatea fuana ngwae ta'a ba kiri saena ro ma'e fanoa ba 'i Sodom ma 'i Gomora ki."

Sulia na fa'akaisi 'anga

(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

¹⁶ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Muke fa-farongo le'a, nau ku ba'e kamu kwau 'uana na 'afita'i'anga, osi'ana kamu leka na'a di'ia sipsip ki siana ngwae ta'a ki ne'e kira di'ia na'a kui kwasi ki ne'e kira oga fa'alilamu'a. Nia ne'e, muke lialia le'a, ma noa'a kamu kasi sasi ta ru rora ne'e kika fafi kamu 'ani.

¹⁷ Muke lia suli kamu, osi'ana ti ngwae kira ke ba'a dau kamu, ma kira ka tala'i kamu siana ngwae kwaigiosi ki, ma kika ulasi kamu saena luma ni fo'onga'a kira ki.

¹⁸ Du'ungana ne'e kamu leka suli nau, kike ba'a tara kamu siana ngwae fa'ina'ona'o ma na tatalafa'a kira ki fuana matalanga'ilamu'a. Ma ana kaida'i kira sasi na'a 'una'eri, muke fa'arongo 'ani na Fa'arongo'a Le'a fuada ma fuana ngwae noa'a la'u Jiu ki.

¹⁹ Kaida'i kira ngali kamu 'i na'ona ngwae ni kwaigiosi ki, noa'a kamu kasi manata 'abera 'uana ta tae ne'e muke saea ma muke ba'a fata fa'uta 'ani, osi'ana God na'a ne'e ke ba'a kwatea ala'anga ki fuamu'a fuana saelani ana kaida'i ne'eri.

²⁰ Noa'a kamu kasi ba'a ala'a ta'ifili kamu na'a. Na Ano'i ru God na Ma'a kamu ma'i langi ne'e ke ba'a fa'afata kamu.

²¹ “Ngwae 'oro ki, kike ba'a ngalia ngwae asina kira ki ne'e kira fa'amamana aku fuana ngwae ki 'iri kika saungida. Ma ngwae 'oro ki logo, kike ba'a sasi logo 'una'eri ana ngela kira ki ne'e kira fa'amamana aku. Ma ngela 'oro ki logo, kike ba'a malimae na'a ana ma'a ma te'a kira ki, ma kika ngalida siana ngwae ki fuana saungilada.

²² Na ngwae 'oro ki, kika ila 'ani kamu sulia kamu na fafarongo nau ki. Ma di'ia sa tai bore 'ana ne'e ka fa'amamana ngasi, leleka ka dao ana na 'isilana kaida'i ana 'afita'i 'anga, God ke ba'a fa'amauri nia.

²³ Di'ia ngwae ana ta'i fanoa kira fa'akaisi kamu, muke tafi, muke leka fa'asia ma'e fanoa ne'eri 'ali'ali, ma kamu ka leka la'u 'aumulu 'uana ta fanoa matamata. Nau ku saea fuamu'a, 'afita'i kamu ka fa'asuia go'o na rao'a kamu ana ma'e fanoa Israel ki, 'i na'o ana nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a dao ma'i.

24 “Aia, na ngwae ne'e nia saesae'i ru go'o 'ana, nia 'afita'i ka doe liufia na ngwae ne'e fa'amanata nia. Ma na ngwae ni rao noa'a kasi doe liufia na ara'i gwaunga'i nia.

25 Nia ka le'a fuana ngwae saesae'i ru ke ba'a usulia na ngwae fa'amanata nia. Ma na ru ne'e kira sasia ana ngwae gwaunga'i, ke ba'a sasia logo ana ngwae rao nia ki. Ma di'ia nau'a, na ngwae gwaunga'i kamu, kira sae nau 'ania sa Saetan* ne'e ngwae gwaunga'i ana ano'i ru ta'a ki, 'irai ma kamu'a bore, kike ba'a sae kamu 'ania ta sata ne'e ta'a ka tasa.”

Muke ma'ungia God
(Luke 12:2-9)

26 Sa Jesus ka fata la'u fuana na fafarongo nia ki ka 'uri, “Noa'a kamu kasi ma'u 'ani na ngwae ki. Ru ki ta'ifau ne'e ngwae ki kira sofonga'inia, God ke ba'a fa'ata'inia. Ma na ru ago ki ta'ifau, God ke ba'a fata sulia.

27 Ma na ru ne'e nau ku saea fuamu'a 'i saena na rodo, muke saea la'u go'o ana 'ata'ata asoa. Ma ru ne'e nau ku kwaroro ana fuamu'a, muke fata abitako fuada na ngwae ki ta'ifau.

28 Ma noa'a kamu kasi ma'ungia na ngwae ki ne'e kira saungia na nonimu'a ka mae, bore ma nia 'afita'i fuana na saungilana na mango'i ru. Muke ma'ungia lala God, osi'ana nia'a ne'e bolo fa'inia na'a malangisilana na mango 'i ru ma na noni ru saena na kula ne'e mafula du'adu'a kasi mae.

* **10:25** Bielsebul nia ta sata logo ana sa Saetan.

29 Ma na no'o ti'iti'i ki bore ne'e miga, nia lafita'i fuana kala ta'i no'o ada ka 'asia 'i ano di'ia na Ma'a kamu 'i langi noa'a kasi ala'ania.

30 Aia, ma kamu'a bore, na ifu ana gwaumu'a ki, God nia saiani ta'ifau go'o.

31 Nia ne'e noa'a kamu kasi ma'u, osi'ana God nia manata doe ana ngwae ki ka liufia na fa'i suba miga 'oro ne'e ki!

32 “Ma sa tai ne'e ka fulanga'inia fuana na ngwae ki fasi nia ka fa'amamana nau, nau ku fulanga'inia 'una'eri logo fuana na Ma'a nau 'i langi.

33 Ma sa tai bore 'ana ne'e ka tofe nau 'i maana ngwae ki, nai ba'a tofe logo fafia fuana na Ma'a nau 'i langi.”

*Barangisi'a osi'ana fa'amamanalana sa Jesus
(Luke 12:51-53; 14:26-27)*

34 Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Noa'a kamu kasi fia la'u fasi nau ku leka ma'i fa'inia na aroaro'a fuana magalia. Noa'a nau kusi ngalia go'o ma'i aroaro'a. Nau ku leka ma'i fasi 'iri sa tai ne'e noa'a kasi fa'amamana aku, kira ke ba'a fu'a fa'inia na ngwae nau ki.

35-36 Na malimae ngwae, nia'a ne'e ta ngwae go'o ana kwalafa nia. Sulia ngwae 'alako ki, kike ba'a fu'a fa'inia ma'a kira ki. Ma na kini sari'i ki, kike ba'a fu'a fa'inia te'a kira ki. Aia, na kini ne'e 'afe ma'i ki bore, kike ba'a fu'a fa'inia funga kini kira ki.

37 “Ma sa tai bore 'ana ne'e ka alafe ana na ma'a nia nama na te'a nia ka liufi nau, nia noa'a kasi totolia ka donga nau. Ma sa tai bore 'ana

ne'e ka alafe fuana na ngela nia ki ka liufi nau, nia noa'a kasi totolia ka donga nau.

³⁸ Ma nia 'afita'i fuana ta ngwae ka di'ia ta fafarongo aku, si di'ia nia noa'a kasi ma'udi fuana donga laku, sui bore 'ana kaida'i nia ke nonifi, ma ke mae ana 'ai rara folo.

³⁹ Ma sa tai bore 'ana ne'e 'aila kasi donga nau du'ungana ni oga ka sasi 'ana sulia kwaio-gai'anga nia ki talana, nia ke ba'a talafia na mauri'a firi. Bore ma di'ia sa tai bore 'ana ne'e noa'a nia kasi sasi sulia kwaiogai'anga nia ki talana, ma nia ma'udi ke mae osi'ana nia donga nau, nia ka to'o ana mauri'a firi.

*Kwaiara'a ki
(Mark 9:41)*

⁴⁰ “Ma sa tai bore 'ana ne'e nia kwalo kamu, nia kwalo nau logo. Ma sa tai bore 'ana ne'e ka kwalo nau, nia kwaloa logo God ne'e nia asunga'i nau ma'i.

⁴¹ Ma sa tai bore 'ana ne'e ka kwaloa na profet, osi'ana ne'e ngwae ne'eri nia rao fuana God, nia ke ba'a ngalia na'a kwaiara'a di'ia logo na kwaiara'a ne'e God kwatea fuana na profet. Ma sa tai bore 'ana ne'e ka kwaloa na ngwae saga, sulia na ngwae ne'eri nia saga, nia ke ba'a ngalia na'a kwaiara'a di'ia na'a ngwae saga.

⁴² Ma nau ku saea ru mamana fuamu'a, di'ia ta ngwae ka kwatea ta ma'e kafo gwari fuana ta ta'i ngwae ana na fafarongo ne'e nau ki, sulia ne'e nia'a na fafarongo nau, nia ke ba'a ngalia logo ta kwaiara'a.”

11

Sulia sa John ngwae ni Siuabu (Luke 7:18-35)

¹ Kaida'i sa Jesus nia ala'a fuana na akwala ma ro fafarongo nia ki ka sui, nia ka leka la'u fuana fa'atalonga'ilana Fa'arongo'a Le'a fa'inia fa'amanatalana ngwae ana ma'e fanoa ki kalikalia 'i Galili.

² Ana kaida'i ne'eri sa John ngwae ni Siuabu nia tua 'i saena na luma ni lokafo, nia ka rongoa na rao'a ne'e sa Jesus Christ nia sasi'i ki, ma nia ka kwatea ti ngwae ana fafarongo nia ki kira ka leka siana sa Jesus.

³ Ma kira saefiloa, kira ka fata 'uri, "Oke fa'arongo kami ma'i. 'Uri ma 'ae'o na'a ne'e na Christ ne'e sa John saea ke ba'a dao ma'i, nama kami ke masia la'u 'aimili ta ngwae matamata?"

⁴ Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Kamu ke oli, ma muka fa'arongoa sa John 'ani na ru ne'e kamu rongo'i ma kamu ka lisi'i ki.

⁵ Na ngwae ne'e maada rodo ki, kira ka lia la'u. Ma na ngwae ne'e 'aeda mae ki, kira ka fali la'u. Ma na ngwae ne'e kuu fa'alida ki, na nonida ka mafo na'a. Ma na ngwae ne'e alingada bani ki, kira ka rongo la'u. Ma na ngwae ne'e kira mae na'a ki, kira ka mauri la'u.✧ Ma na Fa'arongo'anga Le'a baera, ba nau ku fata na'a sulia fuana ngwae dala'a ki.✧

⁶ Ma 'oilaki'a fuana sa tai ne'e noa'a kasi manata ruarua ana nau'a."

⁷ Kaida'i ne'e na fafarongo sa John ki kira oli na'a, sa Jesus ka fata sulia sa John fuana na fiku'a ne'eri, ka 'uri, "Ana kaida'i kamu leka siana sa John saena aba'i kula kwasi, sa tai nini kamu leka fuana lisilana 'i ne'eri? Ta ngwae ne'e manata ruarua ka di'ia go'o 'ana ta gwango rade ne'e nia saola ana iru? Noa'a! Sa John nia noa'a la'u ngwae 'una'eri.

⁸ 'Uri ma, tae ne'e kamu leka fuana lisilana? Ta ngwae ne'e nia toro 'ania ifi ne'e folilana doe? Noa'a! Osi'ana ngwae ne'e kira toro 'una'eri ki, kira tua 'i saena luma ngwae tata-lafa'a ki.

⁹ Kamu ke fa'arongo nau ma'i. Tae ne'e kamu leka kwau fuana lisilana? Ta profet? 'Iu! Nia ta profet mamana logo! Ma nia liufia mala na profet 'i na'o ki ta'ifau.

¹⁰ Sa John na'a ba kira kerekere sulia saena Kerekere'a Abu ana kaida'i God nia fata fuana na Christ ka 'uri, 'Lia basi, nai ba'a kwatea kwau na ngwae ni ngali ala'anga nau 'i na'o amu, fasi 'iri nia ke sasi aka'u ana ngwae ki fuamu.'

¹¹ "Nau ku saea ru mamana fuamu'a, sa John nia talinga'i ka liufia na ngwae ki ta'ifau ne'e kira futa ma'i 'i saena magalia ne'e. Sui ka 'una'eri bore ana, na ngwae ne'e kira ti'iti'i ki saena na Gwaunga'i 'anga God, kira talinga'i ka tasa ka liu ana sa John.*

¹² Aia, tala'ae ma'i ana kaida'i sa John nia etangia fa'arongo'a 'ani Fa'arongo'a Le'a leka

* **11:11** Sa Jesus saea ru ne'e osi'ana noa'a ta rao'a 'iri talinga'i ka liufia talonga'ilana ne'e na Christ ke ba'a dao likota'i ma'i. Na rao'a ne'e ba sa John sasia.

ka dao ta'ena, na ngwae ta'a ki kira ka fu'alia Gwaunga'i 'anga God, ma kira sasi 'uana laulana Gwaunga'i 'anga God.

¹³ Na taki sa Moses ki, ma na profet ki ta'ifau leleka ka dao ana kaida'i sa John, kira fata fa'atalo ma'i sulia daolana ma'i na Christ.

¹⁴ Kira saea sa Elaeja na profet ke ba'a oli la'u ma'i 'i na'ona na Christ. Ma nia le'a fuana kamu ka fa'amamana ne'e sa John na'a ne'e sa Elaeja baera.

¹⁵ Muke fafarongo le'a ana ala'anga ne'e nau ki.”

¹⁶ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri fuada, “Nau kui fa'abolota'inia fuamu'a na tua lamu'a ngwae ana ta'ena, kamu'a di'ia na kaela ngela ne'e kira fiku 'i maana usi'a 'ani ro fiku'a ki. Ma kira ka ri kwailiu fuada,

¹⁷ 'Kaimili ufi 'au, ma kamu kasi ngwa'e go'o sulia. Ma kaimili ka ngulia na fa'i ngu sulia mae'a fuaumulu, ma kamu kasi kwaimanatai go'o.’

¹⁸ Kaida'i sa John ngwae ni Siuabu nia dao ma'i, nia abu fanga, ma noa'a kasi kwa'ufia ta waen, ma kira ka saea fasi nia to'o ana ano'i ru ta'a.

¹⁹ Sui, kaida'i nau'a, na Ngela Ngwae, nau ku dao ma'i, nau ku fanga fiku, ma nau ku kwa'u fa'inia ngwae ki, ma kamu ka fata logo 'uri, 'Kamu lisia! Nia fanga doe, ma ka kwa'u doe ana waen, ma nia ka kwaima fa'inia ngwae ne'e kira goni mani ana takisi ki ma ngwae abulalada ta'a ki logo.' Bore ma, ngwae ne'e kira ro'osulia na liato'o God ki, kira fa'ata'inia ne'e God nia mamana.”

*Fanoa doe ki noa'a kasi fa'amamana sa Jesus
(Luke 10:13-15)*

²⁰ Buri 'ana sa Jesus fata 'una'eri ka sui, nia ka tala'ae ka fata dalea na'a ma'e fanoa ba nia sasia ma'i na fa'anada'a 'oro ki ana, sulia ngwae ana ma'e fanoa ne'eri ki kira kina kakari alifa'i 'anga fa'asia ta'anga'a kira ki.

²¹ Sa Jesus nia fata 'uri, "Nia ta'a lilisu na'a fuamu'a ne'e kamu tua 'i Koresin. Ma kamu'a ne'e kamu tua 'i Betsaeda ka 'una'eri logo. Osi'ana kamu 'iri fa'amamana na fa'anada'a 'oro ba nau ku sasia fuamu'a ki. Di'ia kira sisi fa'anada'a ne'eri ki 'i Taea ma 'i Saedon† 'i na'o, na ngwae 'i ne'eri ki kira ka tua 'i ano, ma kira ka ru'ufia toro bili'a ki, ma kira ka rafua nonida ana fu'a, fasi 'iri ka fa'ata'inia ne'e kira kakari alifa'i ta'ifau na'a fa'asia abula ta'anga'a kira ki.

²² Ru mamana ne'e nau ku saea fuamu'a, ana fa'i asoa God ke ba'a matalanga'inia ngwae ana magalia ne'e, na kwa'ikwa'inga kamu ke ba'a tasa ka liufia na ngwae 'i Taea fa'inia Saedon ki.

²³ "Aia, kamu'a na tua'a 'i Kapaneam, kamu fia God ke ba'a lafu kamu 'uana 'i langi. Bore ma, nia ke ba'a 'ui lala 'ani kamu 'i saena kilu ana nonifii'a. Sulia na fa'anada'a ba nau ku sasi'i 'i ma'e fanoa kamu ki, si di'ia nau ku sasia ma'i 'una'eri 'i Sodom, 'irai ngwae 'i Sodom ki kira ka kakari alifa'i na'a, ma God noa'a kasi malangisia fanoa kira ki.

²⁴ Nia ne'e, nau ku saea fuamu'a, ana fa'i asoa ne'e God ke ba'a matalangani na ngwae ana

† **11:21** Na ro fanoa doe ne'e ki, kira talo fa'inia ta'anga'a kira ki.

magalia, na kwa'ikwa'inga kamu ke ba'a tasa ka liufia na ngwae 'i Sodom ki.”

*Leka ma'i muka mamalo
(Luke 10:21-22)*

²⁵ Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka fo'lo ka fata 'uri, “Ma'asi, 'ae'lo ne'e 'oko gwaunga'i fafia ru ki ta'ifau 'i langi ma 'i ano logo. Nau ku ba'atafe 'oe, du'ungana ne'e 'oko fa'ata'inia Gwaunga'i 'anga 'oe fuana ngwae ne'e kira di'ia ngela ti'iti'i ki, ma 'oko sofonga'inia ru ne'e ki fa'asia ngwae ne'e kira aura'eda du'ungana kira liato'o, ma kika lia saiana ru 'oro ki.

²⁶ 'Iu Ma'asi, na ru ne'eri ki nia 'una'eri na'a sulia na kwaiogai'anga 'oe 'ua na'a ma'i 'i na'o.”

²⁷ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana na fiku'a ne'eri, “Ma'a nau nia kwatea ru ki ta'ifau na'a fuaku. Ma ta'ifilia na Ma'a go'lo ne'e nia saiaku na Ngela nia. Ma ta'ifilia logo na Ngela talana ne'e nia saiana Ma'a nia, ma ta'ifili go'lo ngwae ne'e na Ngela nia filida fuana fa'ata'ilana fuada ki, ne'e kira saiana na Ma'a.

²⁸ “Na fata'a totonga'i ne'e na ngwae fa'amanata ana taki sa Moses ki kira alua fuamu'a ki, ni'i kwate ma kamu ka laeorooro na'a olofani'i. Mulu leka ma'i siaka, ma nai ba'a lafuta'inia fa'asi kamu.

²⁹ Ma muke kwairo'oi aku, ma nai ba'a fa'amanata kamu, sulia na falafala nau ki enoeno ma ka aroaro, ma muke dao to'ona na mamalo'anga fuana na mangomu'a.

³⁰ Osi'ana na kwai tala'i 'anga nau fuamu, nia talangwara'u fuana dongalana.”

12

Sa Jesus na'a ne'e ngwae 'inoto'a ana asoa Sabat

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ Ma ana kaida'i ne'eri, ana ta'i Sabat asoa ana mamalo'anga, sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira leka, ma kira ka liu to'o folo ana ta'i o'ola ana witi, na ru kira saungani fuana beret. Ma ana kaida'i ne'eri, na fafarongo nia ki kira fiolo, ma kira ka fisua fingi ru ki, ma kira ka 'ania.

² Ma ti ngwae ana Farasi ki kira lisida. Ma kira ka balufia sa Jesus kira ka 'uri, "Oko lisia! Na ru ne'e fafarongo 'oe ki kira sasia, nia 'oia na taki sa Moses ki, du'ungana kamu loia witi ne'e ana Sabat, asoa ana mamalo'a!"

³ Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku saiana kaumulu to'oma'i sulia saena Buka Abu na ru ba sa David na tatalafa'a nia sasi 'i na'lo. Ana kaida'i ne'eri, sa David fa'inia ngwae nia ki kira fiolo liu,

⁴ nia ka leka 'i saena na luma God, ma na 'ingata'i fata abu ka kwatea fuana sa David na beret ne'e kira 'au abua fuana God. Ma sa David ka 'ania na'a beret ne'eri, ma ka kwatea logo fuana ngwae nia ki, ma kira ka 'ania. Bore ma na taki kulu ala'ani fuana talito'ona go'o na fata abu God ki ne'e kira saiana 'anilana. Ma noa'a kulu kasi lisia saena Buka Abu ne'e God nia saeta'a fuana sa David."✧

⁵ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Nau ku saiana kaumulu to'oma'i sulia saena Buka Abu, na taki ki sulia fata abu ki ba kira rao saena Luma Abu God ana Sabat, asoa ana mamalo'anga.

✧ 12:4 1 Samuel 21:1-6; Levitikus 24:9

Kira ka rao bore 'ada 'una'eri noa'a God kasi matalanga'inida go'lo.

⁶ Aia, nau ku saea fuamu'a, na rao'a nau ku sasi ne'e doe ka tasa liufia na Luma Abu God, ma nau'a nini'a na'a fa'i kamu.

⁷ 'Iu, God nia fata 'uri, 'Nau ku oga kamu ke kwaimanatai fuana ngwae ki, ma noa'a la'u na kwaisu'usi'anga kamu ki.'✧ Ma di'ia kamu ka saiana fadalana na ru ne'e, nia 'afita'i fuana muka matalangani na ngwae nau ki, osi'ana ne'e noa'a kira kasi rora go'lo.

⁸ Du'ungana ne'e nau'a, na Ngela Ngwae, nau ku to'lo ana na ngasingasi'anga fuana saelana ru ki fuana ngwae ki kira saiana kike sasia go'lo 'ada ana asoa ana mamalo'anga."

*Sa Jesus nia gura ta'i ngwae
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)*

⁹ Ma kaida'i sa Jesus nia leka fa'asia na kula ne'e, nia ka leka saena ta'i luma fuana fo'onga'a.

¹⁰ Ma ta'i ngwae limana mae tua logo saena luma fuana fo'onga'a ne'eri. Ma ti ngwae kira saefiloa sa Jesus kika 'uri, "'Uri ma nia bolo go'lo 'ana fuana guralana ngwae mata'i ki ana Sabat, na asoa ana mamalo'anga kwa?" Kira saefiloa 'una'eri fasi 'iri kira ka dao to'ona ta ru fuana fata maanalana sa Jesus ana 'oilana taki God ana gura'a, ru ne'eri kira manata sulia nia di'ia rao'a.

¹¹ Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka saefilo kira la'u ka 'uri, "Muke fa'arongo nau basi, di'ia ta ngwae amu'a, na sipsip nia 'asia saena ta kilu

✧ **12:7** Hosea 6:6

ana Sabat, 'uri ma nia kasi leka ma ka lafua la'u fa'asia na kilu ana fa'i asoa ne'eri?

¹² Kaumulu saiana, God lisia ngwae ne'e talinga'i ka liufia na sipsip. Aia, sulia ngwae ne'e nia talinga'i 'una'eri, noa'a nia kasi rora go'o fuana sasilana ta ru le'a fuana ma 'afilana ta ngwae ana Sabat asoa ana mamalo'anga."

¹³ Ana kaida'i ne'eri nama go'o, sa Jesus ka fata 'uri fuana ngwae ne'e limana mae, "'Oke taga ma'i limamu." Ma ngwae ne'eri ka taga na limana. Ma ana kaida'i ne'eri nama go'o, na limana ba mae ka le'a logo 'ana di'ia ruana ta bali lima.

¹⁴ Ma ana kaida'i na Farasi ki kira lisia na ru ne'e, kira ka ru'u ta'ifau 'i maa. Ma kira ka fiku loko'i ru na'a fuana saungilana sa Jesus.

¹⁵ Kaida'i sa Jesus nia rongoa go'o 'ana ne'e kira fiku loko'i ru fasi 'iri kika saungia, nia ka leka na'a fa'asia fanoa ne'eri. Ma na ngwae 'oro ki, kira ka leka sulia sa Jesus, ma nia ka gura ngwae 'oro ne'e kira mata'i ki, ma kira ka 'akwa ta'ifau na'a.

¹⁶ Ma sa Jesus ka fata luida noa'a kira kasi ala'a suli nia siana ta ngwae la'u.

¹⁷ Nia sasi 'una'eri fasi 'iri ka fa'amamana na fatalana God ba profet Aesea nia saea ka 'uri,

¹⁸ "Na ngwae rao nau nini'a, nau ku filia fasi 'iri ka sasia rao'a nau.

Nau ku alafe liu fuana, ma nau ku saele'a liu sulia.

Nai ba'a kwatea kwau na Ano'i ru nau fasi 'iri ka tua fa'inia.

Aia, na ngwae ne'e nia ka kwatea logo kwai matalanga'inga 'olo'olo fuada ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki.

19 Noa'a nia kasi tua 'ani kwaingilongiloi 'anga, ma noa'a kasi ri kwaa, ma noa'a nia kasi fata aura'ea maana fanoa ki.

20 Noa'a nia kasi ba'a danga fa'iburi 'ani na ngwae dala'a ma ngwae ngwata'uta'u ki. Ma nia ke ba'a kwatea kwai matalanga'inga 'olo'olo fuana na ngwae ki.

21 'Ani na ngwae ne'e, ngwae 'oro fa'asia na fanoa ki ta'ifau, kira ke ba'a fito'o ana."✧

Ngasingasi'anga sa Jesus nia tasa liu ana sa Saetan

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

22 Sui buri 'ana, ti ngwae kira ngalia ma'i ta'i ngwae siana sa Jesus fuana guralana. Ngwae ne'e, ano'i ru ta'a nia sura ana, ma na maana ka rodo, ma kwakwana ka noto. Ma sa Jesus ka gura na ngwae ne'eri, ma nia ka lia ma ka fata na'a la'u.

23 Na fiku'a ne'eri ka 'arefo liu, ma kira ka saefilo kira kwailiu kika 'uri, "'Uri ma na ngwae ne'e nia ne'e ngwae ba God nia filia, ma ke ba'a futa ma'i ana kwalafa sa David na ngwae tatalafa'a taka nini'a?"

24 Ma kaida'i ti Farasi kira rongoa na ru ne'eri ki, kira ka fata 'uri, "Noa'a la'u nia'a nini'a. Sa Jesus nia ifulani na'a ano'i ru ta'a ki 'ani ngasingasi'anga sa Saetan* na 'ingata'i ano'i ru ta'a."

✧ **12:21** Aesea 42:1-4 * **12:24** Ta sata logo ana sa Saetan ne'e sa Bielsebul.

25 Ma osi'ana ne'e sa Jesus nia sai go'o ana na manatalada, nia ka fata 'uri fuada, "Di'ia ngwa'i to'a saena ta fanoa doe kira fu'ali kira talada, 'irai na fanoa doe ne'eri ke takalo na'a. Ma di'ia ta fanoa, nama na ngwae ma na 'afe ma na ngela nia ki, kira fu'a fa'i kira talada, nia 'afita'i fuana kira ka tua fiku.

26 Ma na 'inoto'anga sa Saetan ne'e 'una'eri logo. Di'ia sa Saetan ke fu'a fa'inia to'a ne'e kira leka sulia, 'irai kira ke takalo kwailiu go'o.

27 "'Iu, ma kaumulu saea nau ku ifulani ano'i ru ta'a ki 'ani ngasingasi'anga sa Saetan. 'Irai ma ngasingasi'anga sa tai mo nini'a ti fafarongo aumulu ifulani ano'i ru ta'a ki 'ani? Sa Saetan? Noa'a liu! Du'ungana ru ne'eri ki, nia fa'ata'inia ne'e kaumulu rora.

28 "Nau ku ifulani ano'i ru ta'a ki 'ani ngasingasi'anga God. Ma nia ka fa'ata'inia na'a fuamu'a ne'e na 'Inoto'anga God fafia ngwae ki dao karangi na'a ma'i siamu'a.

29 "Aia, di'ia ta ngwae go'o 'ana oga ka ifulani ta ano'i ru ta'a, ngwae ne'eri ke ngasingasi'a ka liufia sa Saetan. Ka di'ia logo ta ngwae ne'e oga ke ru'u saena luma na ngwae ngasingasi'a fuana ngalilana ru nia ki. Nia ke ngasingasi'a ka liufia mala ngwae ne'eri, fasi 'iri ke talangwara'u fuana firililana ngwae ngasingasi'a ne'eri, sui mala nia ka fi'i ngali ru nia ki.

30 "Aia, sa tai ne'e noa'a nia kasi leka ma'i buriku, nia na malimae nau. Ma sa tai ne'e noa'a kasi kwai'afi aku fuana fikulana ma'i ngwae ki siana God, nia ka takalonga'i kira na'a fa'asia God.

31-32 Sulia nia 'una'eri, nau ku saea fuamu'a, God saiana ke ba'a rufuanata ana ru ta'a ki ta'ifau go'o ne'e ngwae nia sasia ma na ru ta'a nia ka saea. Ma di'ia ta ngwae ka fata ta'a aku na Ngela Ngwae, God saiana ka rufuanata ana. Bore ma di'ia ta ngwae ka fata fa'alia na rao'a Ano'i ru Abu, noa'a liu God ka rufuanata ngwae ne'eri, sui bore 'ana kaida'i ne'e, nama ta kaida'i ne'e nia ma'i 'ua."

*Ta'i 'ai fa'inia na fua'i ru
(Luke 6:43-45)*

33 Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Kaumulu saiana di'ia kamu to'o ana 'ai le'a, na fua'i ru bore ka le'a logo. Ma di'ia kamu to'o ana 'ai ta'a, na fua'i ru bore ka ta'a na'a logo. 'Una'eri logo ana ngwae. Sulia ru le'a ki leka ma'i fa'asia na ngwae le'a, ma ru ta'a ki ka leka ma'i fa'asia na ngwae ta'a.

34 Ma kamu di'ia go'o amu'a kaela na ba'eko tolo ki! Ma 'afita'i liu kamu ka saea ta ru ka le'a, sulia na manata'anga kamu ki ni'i ta'a. Tae ne'e nia tua saena manata'anga ngwae, nia ne'e ka sakatafa ma'i ne'e ngwae ka ala'a 'ani.

35 Na ngwae ne'e le'a, na fatalana bore ke ba'a le'a logo. Ma na ngwae ne'e ta'a, na fatalana bore ke ta'a logo.

36 "Nau ku saea fuamu'a, kaida'i ana kwa'ikwa'inga, God ke ba'a matalanga'inia ngwae ki ta'ifau saena magalia fuana ala'anga ta'a kira sae'e ki.

37 Ma God ke ba'a matalanga'i ngwae 'ani fatalada talada. Di'ia ala'anga ta ngwae ka le'a, God ke ba'a fulangani ngwae ne'e ni 'olo'olo.

Ma di'ia ala'anga ta ngwae ka ta'a, God ke ba'a fulangani na ngwae ne'e ni rora."

Na Farasi ki kira gania sa Jesus fasi 'iri nia ke fulia ta fa'anada'a

(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸ Sui ti ngwae fa'amanata ana taki ki ma ti Farasi, kira leka ma'i siana sa Jesus, kira ka fata 'uri fuana, "Fa'amanata 'ae, kaimili oga liu 'oko sasia ta fa'anada'a, fasi 'iri ke fa'ata'inia mamana'anga God ne'e kwate'o ma'i."

³⁹ Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamu ngwae ana ta'ena, kamu ngwae ta'a ki. Du'ungana kamu oga lisilana ta fa'anada'a ne'e ke fa'ata'inia ngasingasi'anga God, bore ma nia 'afita'i fuamu'a fuana lisilana. Kamu ke ba'a lisia go'o amu'a na fa'anada'a di'ia na ru ba nia fuli fuana sa Jona na profet 'i na'o.

⁴⁰ Sa Jona ba tua saena ogana gwa'a sasu sulia uulu fa'i asoa ma uulu fa'i rodo ki. Aia, ma nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a 'una'eri logo. Nai ba'a tua saena ano sulia uulu fa'i asoa ma uulu fa'i rodo ki.

⁴¹ Ma ana kaida'i God ka matalanga'inia ngwae ki, na ngwae ne'e kira tua 'i Ninifa, kira tata'e fasi 'iri kira ka ala'a sulia na rora'a kamu ki. Kira sasi 'una'eri, sulia kira kakari alifa'i na'a fa'asia na ta'anga'a kira ki, ana kaida'i sa Jona fulanga'inia fuada. Ma ta'i ngwae nia talinga'i ka liufia sa Jona nia tua na'a fa'i kamu. Sui ka 'una'eri bore, noa'a kamu kasi kakari alifa'i go'o fa'asia na ta'anga'a kamu ki.

⁴² Ma ana kaida'i God ke matalanga'inia na ngwae ki, na gwaunga'i kini 'i Siba, nia ka

tata'e logo fuana ala'anga sulia na rora'a kamu. Na kini ne'e nia sasi 'una'eri, sulia nia leka ma'i fa'asia fanoa nia ne'e tau liu mala fuana na rongolana liato'onga sa Solomon na ngwae tatalafa'a. Ma ta'i ngwae talinga'i ka liufia sa Solomon nia tua go'o 'ana fa'i kamu. Sui ka 'una'eri bore 'ana, noa'a kamu kasi oga go'o na rongolana.”

*Olilana ma'i ano'i ru ta'a
(Luke 11:24-26)*

⁴³ Sa Jesus ka fata 'uri la'u, “Kaida'i kira ifula'inia ano'i ru ta'a nia leka fa'asia ta ngwae, nia ka liliu saena kula kwasila'a, ma ka lulu 'uana ta kula fasi 'iri nia ke tua la'u ana. Ma di'ia nia lulu ma ka noa'a na'a,

⁴⁴ nia ke manata 'uri, 'Nai oli 'uana na ngwae ba nau ku tuatua ma'i ana 'i na'o, ma nau ku leka ma'i fa'asia.' Ana kaida'i nia oli ma'i ka dao, nia ka lisia ngwae baera nia fa'asikasika ma ka fa'asaga na'a maurilana ta'ifau.

⁴⁵ Kaida'i nia lisia ne'e nia 'una'eri, nia ka oli ma ka tala'ia la'u ma'i ta fiu ano'i ru ne'e ta'a ka tasa liufia nia'a, kira ka leka ma'i, ma kira ka tua na'a 'i saena ngwae baera. Ana kaida'i ne'eri, na tualana ngwae ne'eri ka fi'i ta'a ka liufia na'a 'i na'o. Ma nia ka 'una'eri logo fuamu'a ngwae ana ta'ena, kamu ngwae ta'a ki, ma tualamu'a ka fi'i ta'a ka liufia na'a 'i na'o, osi'ana kamu 'aila 'ani nau.”

*Tua'a mamana sa Jesus, kira ngwae ne'e
ro'osulia God
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)*

⁴⁶ Ana kaida'i sa Jesus nia ala'a 'ua fuana ngwae ki, te'a nia fa'inia ngwaefuta nia ki kira ka dao ma'i. Ma kira ka uu go'o 'ada 'i maa, ma kira ka fata ma'i 'uana fasi 'iri kira ka ala'a fa'inia.

⁴⁷ Ma ta'i ngwae ana ngwae ne'eri ki ka fata 'uri fuana sa Jesus, "Te'a 'oe fa'inia ngwaefuta 'oe ki, kira uu go'o ma'i 'ada 'i maa, ma kira ka oga kike ala'a fa'i 'oe."

⁴⁸ Sa Jesus olisia ka 'uri, "Nau ku saea sa tai fa'ida ne'e te'a nau ma na ngwaefuta nau ki."

⁴⁹ Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka fa'ata'inia na fafarongo nia ki, ma ka fata 'uri, "Muke lisia basi. Kira ne'e kira di'ia na'a te'a nau ki ma na ngwaefuta ki.

⁵⁰ Sulia sa tai ne'e sasi sulia na kwaiogai'anga Ma'a nau ma'i langi, nia ne'e ngwaefuta nau, ma na ngwaingwaena nau, ma na te'a nau."

13

Na tarifula'a sulia na ngwae ne'e fasia na maga ru ki

(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Ana fa'i asoa ne'eri logo, sa Jesus ka ru'ua kwau fa'asia luma ne'eri, ma ka leka 'i ninimana na 'osi, ma ka tua 'i ano fuana fa'amanata'anga.

² Ma sulia na fiku'a doe liu kira fiku kalia, nia ka ra'e saena ta'i gwa'i baru, ma ka tua 'i saena, ma na ngwae ki kira ka uu kwau 'i 'a'e one.

³ Sui nia ka fa'arongo kira 'ani ru 'oro ki 'ani ala'anga tarifula'a ki, ka 'uri, "Ta'i ngwae nia leka ka tasalia maga witi ki 'i saena o'ola nia.

⁴ Ma kaida'i nia tasalia maga witi ne'eri ki, ti maga witi kira 'asia sulia na talalinga, ma na no'o ki kira ka lofo ma'i, ma kira ka 'anida ta'ifau.

⁵ Ma ti maga witi kira ka 'asida ana kula faula ki, kula ne'e ano kasi doe. Ma kira ka bulao 'ali'ali sulia ne'e ano nia kasi 'oro.

⁶ Ma ana kaida'i ne'e sina nia ta'e ma'i, nia ka sinafia na witi ne'e masubu ki, ma kira ka kuku logo, sulia ne'e lali ru ki kasi koso lalo.

⁷ Ma ti maga witi kira 'asida 'i safitana na kwalo 'abui ki, ma kwalo ne'eri ka nuku fafia na witi ki.

⁸ Ma ti maga witi la'u ni'i 'asida 'i saena na ano le'a, ma kaida'i kira ta'e ma'i, kira ka fungu ana fua'i ru 'oro ki. Ma ti witi kira ka fungu 'ania ta'i talanga'i fa'iru'a, ma ti witi kira ka fungu 'ania ono akwala fa'iru'a, ma ti witi la'u kira ka fungu 'ania uulu akwala fa'iru'a."

⁹ Ma sa Jesus ka fa'asuia fatalana ka 'uri, "Di'ia ta ngwae oga ka sai le'a ana ru ne'e ki, ni ka sailinga le'a mala."

Sa Jesus ka ala'a 'ani tarifula'anga ki fuana ngwae 'oro, bore ma nia fa'amadakola ru ki ta'ifau fuana fafarongo nia ki

(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Na fafarongo nia ki leka ma'i siana, ma kira ka saefilo 'uri ana, "Fa'uta ne'e 'oko fata fuana na ngwae ki 'ani ala'anga ana tarifula'anga ki kwa?"

¹¹ Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Kaida'i sui ki, God noa'a kasi fa'amadakola 'ua fa'uta ne'e nia ke ba'a gwaunga'i fafia ngwae nia ki. Bore ma

ta'ena, na madakola'a nini'a dao na'a fuamu'a. Ma na ngwae ne'e noa'a la'u fafarongo nau ki, noa'a naisi fa'amadakola fuada.

¹² Sa tai bore 'ana ne'e ka to'o ana ta madakola'a ti'iti'i sulia 'Inoto'anga God, God ke ba'a luda gwauna fuana, fasi 'iri nia ka to'o ana madakola'a 'oro ka ali'afu go'o. Bore ma sa tai ne'e noa'a kasi ro'osulia fa'amanata 'anga ne'e ki, ta madakola'anga ti'iti'i bore 'ana ne'e nia to'o ana sulia 'inoto'anga God, God ke ngali olita'inia fa'asia.

¹³ Aia, nau ku fata fuada 'ani ala'anga tari-fula'a ki, osi'ana ngwae ne'e ki lisia na'a ru nau ku sasi'i ki, bore ma noa'a kira kasi lia saiana. Kira rongoa ala'anga laku, bore ma noa'a kira kasi malingani'i.

¹⁴ Nia 'uri 'iri ka fa'amamana na ala'anga ba sa Aesea na profet nia saea 'i na'o ba 'uri, 'Kira ke fafarongo ma kike fafarongo, bore ma noa'a kira kasi saiana fa'arongo'a God. Ma kira ke lia ma kira ke lia, bore ma noa'a kira kasi lisia tae ne'e God ka sasi fuada.

¹⁵ Osi'ana ne'e manatada ka o'eo'ela, ma kike bania na alingada, ma kike bokota logo na maada.

'Asu 'ubani maada kata lisia, nama alingada kata rongoa, ma na manatada ka malinga'inia fatalana God, ma kika fa'ita'i ma'i 'uaku ma nau ku gurada.' "☆

¹⁶ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, "'Oilaki'a liu fuaumulu, sulia ne'e maamulu lisia na'a rao'a

nau ku sasi'i ki, ma na alingamu'a ka rongoa fa'amanata'anga nau ki.

¹⁷ Ru mamana nau ku saea fuamu'a, na profet 'oro ki, ma na ngwae saga ki 'i na'o, kira oga lisilana ru ne'e kamu lisi'i ki, bore ma noa'a kira kasi lisia. Ma kira oga na'a rongolana na ru ne'e kamu rongo'i ki, ma noa'a kira kasi rongoa.

Sa Jesus fada tarifula'anga sulia na ngwae ba nia tasali maga ru

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

¹⁸ “Muke fafarongo na'a 'uana na fadalana ala'anga tarifula'anga ne'e sulia na ngwae ne'e tasali maga witi.

¹⁹ Ti ngwae ne'e kira rongoa na fa'arongo'anga sulia na 'Inoto'anga God, ma noa'a kira kasi malingani, 'una'eri sa Saetan ka leka ma'i, ma ka laua na'a fatalana God fa'asida ne'e kira rongoa. Kira di'ia na maga witi ne'e kira 'asida sulia na talalinga, ma na no'o ki kira ka 'ania.

²⁰ Ma na maga witi ne'e kira 'asi'i 'i fafona ano ne'e nia faula, nia di'ia na ngwae ne'e kira rongoa fatalana God, ma kira ka ngalia fa'inia na saele'anga.

²¹ Bore ma fatalana God noa'a kasi lalisusu go'o saena maurilada. Kira ka fa'amamana go'o sulia kaida'i ti'iti'i. Bore ma kaida'i ilito'onga ma fa'akaisi'anga nia dao go'o ma'i du'ungana kira fa'amamana ana fatalana God, ma kira kasi fa'amamana na'a.

²² Ma ti ngwae ne'e kira di'ia maga witi ne'e kira 'asida 'i safitana na kwalo 'abui ki. Kira rongoa na fatalana God, bore ma kira manata

'abera 'ada sulia ru ki ana mauri'a kira, ma kira ka manata doe ana na mani. Ma ru ne'eri ki, nia di'ia na kwalo 'abui ki nia nuku fafia na fatalana God saena maurilada. Noa'a kira kasi rokisi go'o saena maurilada ka di'ia na witi ne'e noa'a kasi fungu go'o 'ani ta fua'i ru.

²³ Ma ti ngwae la'u ne'e kira di'ia na maga witi ne'e kira 'asida 'i saena ta ano le'a. Kira rongoa fatalana God, ma kira ka malingani, ma kika fa'ata'inia tua'a 'olo'olo ka di'ia witi ne'e nia fungu 'ani fua'i ru ki. Ti witi ne'e ta'i talanga'i fua'i ru'anga, ma ti witi ne'e ono akwala fua'i ru'anga, ma ti witi uulu akwala fua'i ru'anga."

Tarifula'anga sulia na laua ta'a ki

²⁴ Sa Jesus ka saea la'u ta'i tarifula'anga fuada, ka 'uri, "Na 'Inoto'anga God di'ia na ngwae ne'e ka fasia na maga ru ki saena na o'ola nia.

²⁵ Ma ana ta'i rodo, kaida'i ne'e ngwae ki kira maliu 'ada, na malimae ka leka ma'i ma ka fasia ti maga laua ta'a 'i safitana na maga ru le'a ki. Sui nia ka leka na'a 'ana.

²⁶ Ma kaida'i ne'e maga ru le'a ki kira bulao ma'i, ma kira ka tala'ae fungu, na maga laua ta'a ba kiri kira ka bulao logo.

²⁷ Na ngwae ni rao nia ki, kira ka leka ma'i siana, ma kika saefloa 'uri, 'Ara'i kwa, 'oko fasia na maga ru le'a ki ba. Ma na laua lo'oko ki ni'i leka ma'i fa'asia 'i fai?'

²⁸ Ma nia ka olisida ka 'uri, 'Ta malimae na'a ne'ana nia sasia na ru ne'eri.' Ma na ngwae ni rao nia ki, kira ka saefloa 'uri, 'Oko oga mike leka ma kami ka failia na laua ta'a ne'e ki?'

29 Nia ka olisida ka 'uri, 'Noa'a, 'asu 'ubani ana kaida'i kamu failia na laua lo'oko ki, kamu kata fa'alia logo ti 'ai le'a fa'inia.

30 Muke alu kera ke ta'e fiku na'a adaro'o leleka ka dao ana kaida'i ni goniru'a. Ma ana kaida'i ne'eri, nai ba'a saea fuana na ngwae ne'e kira gonia na ru nau ki, ku 'uri: Muke lafua na laua ki 'i na'o, ma kamu ka firi fikuda, ma kamu ka du'afia. Sui kamu ka fi'i lafua na ru le'a ki, ma kamu ka ngalia ma'i 'uana saena babala ni tainga'i'anga nau.' "

'Inoto'anga God etangilana ti'iti'i bore ma nia ka doe ana ali'afulana

(Mark 4:30-32; Luke 13:18-21)

31 Sui sa Jesus ka saea la'u ta'i tarifula'anga ka 'uri, "Na 'Inoto'anga God nia 'uri: Ta'i ngwae nia ngalia maga 'ai ti'iti'i liu ne'e kira saea 'ani mastad, ma ka fasia 'i saena na o'ola nia.

32 Ma sui bore 'ana na maga ru ne'eri ka ti'iti'i liu ana na maga ru ki ta'ifau, kaida'i nia ta'e ma'i, nia ka alua na'a na 'ai ne'e doe ka liufia na'a na 'ai ki ta'ifau 'i saena na o'ola ne'eri. Ma kaida'i na 'ai ne'e doe ka ulubono, na no'o ki kira ka saunga'inia na nu'i kira ki ana na rarana 'ai ne'eri."

33 Sui sa Jesus ka fata la'u 'ani ta tarifula'anga ka 'uri, "Na 'Inoto'anga God nia di'ia na isi ti'iti'i fuana fa'a ubulana na beret, ne'e ta kini nia ngalia, ma ka dola fa'inia flaoa 'oro, leleka ka nongalia na ka'aka'a ne'eri ka ubu, ma ka fane."

³⁴ Sa Jesus 'idufa'i ala'a sulia na ru ne'e ki ta'ifau go'lo 'ani na tarifula'anga ki fuana na fiku'a ne'eri.

³⁵ Nia sasi 'una'eri fasi 'iri ka fa'amamana na ala'anga God ne'e profet nia keresia ka 'uri, "Nau kui ba'a fata 'ani tarifula'anga ki fuana ngwae ki.

Ma nai ba'a fada na ru ne'e ago ki 'ita na'a ma'i ana kaida'i nau ku saunga'inia na'a na magalia."✧

Sa Jesus fada tarifula'anga sulia na laua ta'a ki

³⁶ Sui sa Jesus ka fa'asia na'a fiku'a ne'eri ma ka ru'u saena luma. Ma na fafarongo nia ki kira ka dao ma'i siana, ma kira ka fata 'uri, "Oke fada basi fuami'a na tarifula'anga ba sulia na laua ne'eri ki saena na o'ola."

³⁷ Nia ka olisida ka 'uri, "Na ngwae ne'e nia fasia na maga ru le'a ki, na'a ne'e nau'a, na Ngela Ngwae.

³⁸ Ma na o'ola na'a ne'e magalia, ma na maga ru le'a ki na'a ne'e na ngwae God ki olofana 'Inoto'anga nia. Ma na laua ne'eri ki ne'e na ngwae ro'osulia sa Saetan ki.

³⁹ Ma na malimae ne'e nia fasia na laua ki, na'a ne'e sa Saetan. Ma kaida'i ana goniru'a na'a ne'e 'isilana na magalia, ma na ngwae ne'e kira goniru na'a ne'e na 'ainsel ki.

⁴⁰ Kaida'i ne'e ngwae ni rao ki kira gonia na laua ki, ma kira ka du'afia 'i saena na mafula, nia ka di'ia logo ana 'isilana na magalia.

⁴¹ Nai ba'a kwatea 'ainsel ki, ma kira ka gonia ngwae ki ta'ifau ne'e kira sasia ru ta'a ki, ma na ngwae ne'e kira fa'arora na'a ngwae ki, ma na 'ainsel ki kira ka lafuda fa'asia na 'inoto'anga nau.

⁴² Ma kira ka 'ui 'ani kira 'i saena mafula, kula ne'e kira ke ba'a angi, ma kira ka 'ala girigiria na lifada.

⁴³ Aia, na ngwae saga ki, kira ka sina di'ia na mada'afi saena na 'inoto'anga na Ma'a kira. Muke manata le'a sulia na ru ne'eri.”

Na tarifula'anga ki

⁴⁴ Sa Jesus ka fata logo 'uri fuana na fafarongo nia ki, “Na 'Inoto'anga God nia di'ia na mani doe ne'e kira sofongani saena na o'ola. Ma kaida'i ta'i ngwae lisia, nia ka sofonga'inia logo 'ana. Ma nia ka saele'a liu, ma nia leka ma ka 'oifoli 'ani na ru nia ki ta'ifau, ma ka folia na'a o'ola ne'eri, fasi 'iri ka ngali 'ana mani doe ne'eri.

⁴⁵ “Ma na 'Inoto'anga God nia di'ia logo na ngwae 'oifoli ne'e nia lulu 'uana na fau ngwairoiro le'a ki ne'e folilani doe liu.

⁴⁶ Kaida'i nia dao to'ona kala ta'i fau ngwairoiro ne'e liulana doe liu, nia ka leka, ka 'oifoli 'ani na ru nia ki ta'ifau, ma ka fi'i folia.

⁴⁷ “Na 'Inoto'anga God nia di'ia logo na furai ne'e kira dee 'ani 'i saena na asi, ma kira ka deea 'ani kwalukaela i'a matamata ki ta'ifau.

⁴⁸ Ma kaida'i nia fungu, na ngwae ne'e kira dee ki kira olonga'inia 'i sara, ma kira ka tua 'i ano. Sui kira ka gonia na'a i'a le'a ki saena kukudu ki, ma kira ka 'ui 'ania na i'a ta'a ki.

⁴⁹ Nia ka 'una'eri logo ana 'isilana na magalia. Na 'ainsel ki kike leka ma'i, ma kira ka daro'ia na ngwae ta'a ki fa'asia na ngwae le'a ki.

⁵⁰ Ma na ngwae ta'a ki, kira ka 'ui 'anida 'i saena na mafula, ma 'i ne'eri kira ka angi, ma kira ka 'ala girigiri 'ani lifada.”

⁵¹ Sui sa Jesus ka saefloda ka fata 'uri, “Kau-mulu saiana ru ne'eri ki?” Ma kika olisia kira ka 'uri, “'Iu.”

⁵² Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamu'a na ngwae ne'e nau ku fa'amanata kamu na'a. 'Una'eri kamu ka fa'amanata 'ania ala'anga sulia 'Inoto'anga God. Kamu sai le'a ana na Kerekere'a Abu saena Fau Alanga'inga 'Ua ma na fata'a faolu ne'e nau ki.”

*Na ngwae 'i Nasaret ki kira 'aila 'ania sa Jesus
(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)*

⁵³ Ana kaida'i sa Jesus nia ala'a 'ani tari-fula'anga ne'eri ki ka sui, nia ka leka na'a fa'asia ma'e fanoa ne'eri.

⁵⁴ Ma nia ka oli la'u ma'i ana ma'e fanoa nia 'i Nasaret. Ma nia ka leka 'i saena luma fuana fo'onga'a fuana fa'amanatalana ngwae ki. Ma ana kaida'i ngwae ki kira rongoa, kira ka 'arefo liu, ma kira ka fata 'uri, “Na ngasingasi'anga ana sa tai nini'a kwate nia ka fa'amanata 'ania fatalana God 'uri, ma fa'inia sasilana na fa'anada'a ki?”

⁵⁵ Kulu sai go'o akulu ana ne'e ngwae ne'e, nia'a na ngela sa Josef go'o nini'a, na ngwae ni saiana saunga'ilana ru ki 'ani 'ai ki, ma te'a nia 'i Mary. Na ngwaefuta nia ki ne'e sa James, sa Josef, sa Simon, ma sa Judas go'o.

⁵⁶ Ma na ngwaingwaena nia ki, kira tua go'lo 'ada fa'li kulu 'i ne'e. Fa'uta ne'e nia ka liato'lo liu 'uri?"

⁵⁷ Ma ana kaida'i ne'eri, kira ka 'aila 'ani sa Jesus.

Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Na profet nia 'afita'i fuana ngwae futa nia ki fa'inia na ngwae ana ma'e fanoa nia ki, kira ka fu'usi doe ana nia'a."

⁵⁸ Ma sa Jesus noa'a kasi sasia na ru fa'anada'a 'oro ki ana ma'e fanoa nia, sulia na ngwae ne'eri ki, kira 'aila kasi fa'amamana ana.

14

*Kaida'i kira saungia sa John ngwae ni Siuabu
(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)*

¹ Ma ana kaida'i ne'eri, sa Herod Antipas ne'e ngwae tatalafa'a 'i Galili, nia ka rongoa fa'arongo'a sulia sa Jesus,

² ma nia ka fata 'uri fuana ngwae ne'e kira rao fa'inia ki, "Ngwae ne'e, nia'a sa John ngwae ni siuabu nia mauri la'u! Nia nini'a ke sasia la'u na ru ni 'arefo'a ki."

³⁻⁴ Ana kaida'i sa John nia mauri 'ua, sa Herod ne'e korea 'i Herodias na 'afe ngwaefuta nia sa Filip. Ma sa John ka balufia sa Herod ka 'uri, "Na taki God noa'a kasi alafafia ne'e 'oke korea 'afe ngwaefuta 'oe." Nia ne'e sa Herod ka kwatea ti ngwae fasi 'iri kika daua sa John, ma kira ka firil'ia, ma kira ka alua saena luma ni lokafo. Sa Herod nia sasia ru ne'e sulia na 'afe nia 'i Herodias ne'e oga.

⁵ Ana kaida'i sa John tua saena luma ni lokafo, sa Herod ka oga liu saungilana, bore ma nia

ma'u 'ani ngwae ki, sulia kira saea sa John nia'a ta ngwae ana profet ki.

⁶ Sui ana ta'i asoa, sa Herod ka saungal'inia ta'i fanga'a doe fuana manata'anga to'ona fa'i asoa nia futa ana. Ana fanga'a ne'eri, na sari'i 'i Herodias nia leka ma'i ka ngwa'e fuana sa Herod fa'inia kwaima nia ki fasi 'iri kira ka ada ana. Kaida'i sa Herod ka lisia sari'i ne'e nia ngwa'e, nia ka saele'a liu fa'inia.

⁷ Ma nia ka eta fata'a na'a fuana sari'i ne'eri ka 'uri, "Nai ba'a kwatea ta tae go'o 'ana ne'e 'oko gani nau 'uana."

⁸ Aia, te'a na sari'i ne'e ka ala'a fuana sari'i, nia ka fata 'uri, "Oke gani, 'oko fata 'uri, 'Nau ku oga 'oke kwatea ma'i gwauna sa John ngwae ni Siuabu fuaku ana kaida'i ne'e na'a. 'Oko alua ma'i fafona ta ta'e ru.'" Ma na sari'i ne'e ka sasi 'una'eri.

⁹ Ma kaida'i sa Herod ka rongoa ru ne'e, nia ka kwaimanatai liu. Sui bore 'ana, nia ka sasia na'a 'ana, sulia nia eta fata'a na'a, ma na kwaima nia ki kira ka rongoa ta'ifau na'a.

¹⁰ Ma nia ka kwatea ngwae rao nia ki ka leka kika siki musia ma'i gwauna sa John ngwae ni Siuabu saena luma ni lokafo.

¹¹ Ma kira ka ngalia ma'i gwauna sa John fafona ta'e ru, ma kira ka kwatea na'a fuana sari'i 'i Herodias. Ma na sari'i ne'e ka ngalia ka kwatea na'a fuana te'a nia.

¹² Kaida'i na fafarongo sa John ki kira rongoa na ru ne'e, kira leka ma'i, kira ka ngalia nonina, kika kwaiatoa na'a saena na kilu gwa'u. Sui, kika leka kika fa'arongoa sa Jesus 'ani.

*Sa Jesus nia sarea na lima to'oni ngwae ki
(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)*

¹³ Ana kaida'i sa Jesus nia rongo sulia na ru ne'eri nia fuli fuana sa John, nia ka fa'asia na'a kula ne'eri, ma ka leka ta'ifili nia saena gwa'i baru 'uana kula ne'e noa'a ta ngwae kasi tua ana. Na ngwae ki kira rongoa ru ne'e sa Jesus sasia, ma kira ka fa'asia na fanoa kira ki, ma kika donga buri 'ana sulia tala.

¹⁴ Ma kaida'i sa Jesus koso ma ka lisia na fiku'a doe, nia ka kwaimanatai fuada, ma ka gura na ngwae ne'e kira mata'i ki.

¹⁵ Ma ana sa'ulafi ne'eri, na fafarongo nia ki kira leka ma'i siana, ma kira ka fata 'uri, "Kula ne'e noa'a kasi tua karangia ta fanoa, ma nia karangi ka rodo na'a. 'Oke kwatea na fiku'a ne'e kika leka na'a 'ada, fasi 'iri kira ka leka 'uana na ma'e fanoa ki 'iri ne'e kike foli fanga 'ada."

¹⁶ Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Noa'a kira kasi leka. Kaumululu ne'e muke kwatea ta fanga fuada fuana 'anilana."

¹⁷ Ma kira olisia kika 'uri, "Kaimili to'o go'o ana lima afu beret ki ma ro gwa'i i'a ki."

¹⁸ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Muke ngali'i ma'i 'i ne'e siaku."

¹⁹ Ma nia ka kwatea na ngwae ki kira ka tua 'i ano 'i saena na karasi. Sui nia ka ngalia na lima afu beret ba kiri ma ro gwa'i i'a ne'eri ki. Ma ka lia 'ala'a 'uana 'i langi, ma ka ba'atafea God. Sui nia ka ngiia afu beret ne'eri ki, ma ka kwatea fuada na fafarongo nia ki, ma kira ka daro'ia fuada na ngwae ne'eri ki.

20 Na ngwae ne'eri ki ta'ifau, kira ka fanga leleka kira ka abusu na'a. Sui na fafarongo nia ki kira ka gonia na fanga ne'e ore ki 'i saena ta'i akwala ma ro kukudu, leleka ni'i ka fungu ta'ifau.

21 Ma na ngwae ba kira fanga ki bolo fa'inia lima to'oni ngwane, ma noa'a kira kasi to'omani go'o na kini ki ma na ngela ki.

*Sa Jesus nia leka 'i fafona na kafo
(Mark 6:45-52; John 6:15-21)*

22 Ma 'i buri 'ana ru ne'eri, sa Jesus nia asunga'inia na fafarongo nia ki kira ka etaeta 'uana ta bali ana 'osi ne'eri saena na baru. Ma nia ka tua buri fasi 'iri ke saea fuana na fiku'a ne'eri kira ka leka na'a 'ada.

23 Ma buri 'ana ne'e ngwae ki kira oli na'a, nia ka ra'e ta'ifili nia gwauna ta'i kula fane 'iri nia ka fo'o. Ma ana fa'li rodo ne'eri, nia ka tua 'ana ta'ifili nia 'i ne'eri.

24 Ma kaida'i ne'eri, ne'e gwa'li baru baera ka tau na'a fa'asia 'i sara, ma na nafo ki ka kwai'ia sulia nia na'ofia na iru.

25 Ma ana kadi rodo 'i 'ofodangi, sa Jesus ka fali na'a ma'li 'i fafona na kafo, ma ka leka na'a ma'li fuada.

26 Ma ana kaida'i kira lisi nia ka fali ma'li 'i fafona na kafo, kira ka ma'u liu. Ma kira ka ri 'uri, "Na anoano ru!" Ma kira ka fai araarai.

27 Ma 'ali'ali go'o sa Jesus ka fata fuada ka 'uri, "Noa'a kamu kasi ma'u la'u! Nau'a go'o nini'a."

28 Ma sa Peter ka olisia ka 'uri, "Aofia 'ae, di'ia 'ae'o mamana na'a ne'ana, 'oke fata ma'li 'uaku 'iri nau kui leka kwau 'uamu 'i fafona na kafo ne'e."

29 Sa Jesus ka fata 'uri, "Iu, leka ma'i."

Sui sa Peter ka koso fa'asia na gwa'i baru, ma ka tala'ae fali 'i fafona na kafo 'uana sa Jesus.

30 Sui ana kaida'i nia ka lisia na iru doe, nia ka ma'u ma ka tala'ae ka kuru na'a 'i saena na kafo. Ma nia ka ri ka 'uri, "Aofia 'ae, 'oke fa'amauri nau!"

31 Ma ka 'ali'ali go'o sa Jesus ka kwate lima kwau 'uana, ka dau ana nia'a, ma ka fata 'uri, "Na fito'onga 'oe nia ti'iti'i liu. Fa'uta ne'e 'oko manata ruarua ana nau'a?"

32 Ma ana kaida'i kera ra'e na'a 'i saena na gwa'i baru, na iru ka aroaro na'a.

33 'Una'eri go'o na ngwae ne'e kira tua 'i saena na gwa'i baru ki, kira ka fa'a aofia kika 'uri, "Ae'o na'a ne'e Ngela God mamana na'a."

*Kaida'i sa Jesus nia gura ngwae mata'i ki
(Mark 15:1-9)*

34 Ma kaida'i kira to'ofolo saena 'osi, kira ka koso na'a ana ta'i ma'e fanoa kira saea 'ani Genesaret.

35 Ma na ngwae ana ma'e fanoa ne'eri ki, kira ka lia saiana sa Jesus. Ma kira ka kwate ala'anga fuana ti ma'e fanoa la'u sulia sa Jesus, fasi 'iri ngwae ne'eri ki, kira ka ba'ea ma'i ngwae mata'i kira ki ka leka ma'i siana. Ma kira ka ngalia ma'i ngwae mata'i 'oro ki siana.

36 Ma na ngwae ki ka gania sa Jesus fasi 'iri ka ala'ania na ngwae mata'i ne'eri ki kira ka sama 'ada to'ona 'aena na ifi nia. Ma sa tai fa'ida ne'e kira sama to'ona ifi nia, kira ka 'akwa na'a.

15

*Sulia na fa'amanata'anga na ko'o kira ki
(Mark 7:1-13)*

¹ Sui ti Farasi ma na fa'amanata ana taki ki, kira ka leka ma'i fa'asia 'i Jerusalem siana sa Jesus fuana saefilolana.

² Kira ka fata 'uri, "Fa'uta ne'e fafarongo 'oe ki kasi ro'osulia na fa'amanata'anga ne'e ko'o bora kia ki alua na'a ma'i fuaka, osi'ana noa'a kira kasi taufia go'o na limada 'i na'o, ma kira fi'i fanga?"

³ Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Kamu'a logo, fa'uta ne'e kamu ka sasi amu'a sulia fa'amanata'anga kamu ki talamu'a, ma noa'a kamu kasi sasi sulia taki God ki?"

⁴ God fata 'uri, "Oke fa'adoea na ma'a 'oe ma na te'a 'oe.' Ma 'Di'ia sa tai ne'e nia taofia ma'a nia nama te'a nia, kira ke saungia ka mae.'☆

⁵ Bore ma, kamu fa'amanata rora lala 'uri, di'ia ta ngwae nia to'o ana ti ru ne'e nia saiana ke 'afia 'ani ma'a nia nama te'a nia, ma ka fata lala 'uri, 'Nai ba'a kwatea na'a ru baera ki fuana God.'

⁶ Kamu saea, nia le'a go'o 'ana fuana ne'e nia kasi 'afia na'a ma'a nia ma na te'a nia 'ani ru baera ki ba nia eta fata'a 'ani fuana God. Ma di'ia nia 'una'eri, na fa'amanata'anga ne'e kamu alua, nia ka kware te'ete'e na'a ana fatalana God.

⁷ Ma kaumulu ka saea kamu ro'osulia God, ma noa'a nia kasi mamana go'o. Sa Aesea nia fata mamana kaida'i ba nia ala'a suli kamu, di'ia ba nia keresia ne'e God fata 'uri,

☆ 15:4 Eksodas 20:12; Diutronomi 5:16

- 8 'Na ngwa'li to'a ne'e ki kira fa'adoe nau go'o 'lada 'ani ala'anga kira ki, bore ma na manatada nia tau liu fa'asi nau.
- 9 Kira fo'osi nau 'o'o go'o 'lada, du'ungana kira fa'amanata go'o 'ada sulia taki kira ki talada, ma kira ka saea fasi taki God ki na'a ne'eri'a!' "✧

Sulia na fanga
(Mark 7:14-23)

10 Ma sa Jesus ka saea ma'i na ngwae 'oro ki siana, ma ka fata 'uri fuada, "Mulu fafarongo ma'i fuaku, ma muke saiana.

11 Noa'a la'u ta ru ne'e ta ngwae nia ke 'ania, ne'e nia kwatea na sua'a fuana. Noa'a! Na ala'anga ne'e ru'u ma'i fa'asia kwakwana ngwae lala ne'e nia fa'asua na maurilana ngwae."

12 Sui na fafarongo sa Jesus ki, kira ka leka ma'i siana, kira ka fata 'uri fuana, "Na ru ba 'oko sae'e ki, na Farasi ki rongoa, ma na manatada noa'a kasi le'a sulia."

13 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "God ke ba'a fa'alia na fa'amanata'anga rora ki, osi'ana ne'e noa'a kasi leka ma'i fa'asi nia, di'ia ta ngwae ne'e nia failia na ru ta'a ne'e kira bulao ma'i karangia ru ne'e nia fasi'i ki.

14 Noa'a kamu kasi manata 'abera 'ani Farasi ne'eri ki. Sulia kira di'ia go'o 'ada na ngwae maa rodo ne'e nia tala'ia logo ta ngwae maa rodo. Ma kamu ka sai logo ana, di'ia ta ngwae ne'e maana rodo ma ka tala'ia logo ta ngwae ne'e maana rodo, kera'a ka 'asidaro'o ta'ifau go'o 'i saena mae kilu."

¹⁵ Ma sa Peter ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Oke fada basi ma'i na fadalana ala'anga ba 'oko fi'i sae'e go'o ma'i fuaimili ki.”

¹⁶ Sa Jesus ka olisia ka fata 'uri, “Kaumulu fafarongo nau ki na'a, bore ma noa'a kamu kasi kwa'atafa 'ua logo di'ia kira'a.

¹⁷ Fa'uta ne'e noa'a kamu kasi saiana ru ne'e ki? 'Iu, na ru ne'e ta ngwae 'ania ke ba'a leka daofa'i liu na'a 'ana 'i saena ogana, ma 'i buri nia ke ba'a ru'u la'u go'o ma'i 'ana fa'asia saena nonina.

¹⁸ Bore ma ta ala'anga ta'a ne'e nia ru'u ma'i fa'asia kwakwana ngwae, nia 'ita ma'i fa'asia saena manatana ngwae. Na ru ne'eri lala ne'e ke fa'asua na maurilana ngwae.

¹⁹ Ma ru ta'a ne'e ka ru'u ma'i fa'asia saena manatalana ngwae ki ne'e 'uri: saungwae'a, kakabara'anga, sasi ta'anga'a fa'inia ta ngwae, soke'a fafia ta ngwae, bililana na ru ta ngwae, fa'inia na ala'anga ta'a sulia ta ngwae.

²⁰ Aia, ru ne'eri ki saiana ka fa'asua maurilana ngwae 'i na'ona God. Bore ma na tau lima'anga 'i na'ona fanga, di'ia na falafala ne'e ko'o bora kia ki kira fa'amanata kia ma'i 'ani, sui bore 'ana ta ngwae noa'a kasi sasia sulia, na maurilana kasi ta'a go'o.”

*Sa Jesus nia gura ta'i kini noa'a la'u Jiu
(Mark 7:24-30)*

²¹ Sa Jesus ka leka na'a fa'asia na kula ne'eri, ma ka leka na'a 'uana na aba'i kula 'i Taea ma 'i Saedon.

²² Ma ta'i kini ne'e noa'a la'u Jiu saena tua'a 'i Kenan ka leka ma'i siana, ma ka ri 'uri, “Aofia

'ae, 'oe na 'alako ana kwalafa sa David, 'oke manatai nau ma'i! Na ano'i ru ta'a ne'e nia ru'ufia na defo nau, ma ka nonifii liu."

²³ Sa Jesus noa'a kasi olisia go'o 'ani ta ala'anga. Ma na fafarongo nia ki kira ka leka ma'i siana sa Jesus, ma kira ka 'uri, "'Oke ba'ea nia ka leka kwau 'ana, sulia nia donga kulu go'o 'ana, ma nia ka isi liu na'a."

²⁴ Sa Jesus ka fata fuana kini ne'eri ka 'uri, "God kwate nau go'o ma'i fuana na ngwae Jiu ki ne'e kira di'ia na sipsip ne'e kira o'osi na'a 'ada ki."

²⁵ Sui na kini ne'eri ka leka ma'i, ma ka bobo uruuru na'a 'ana 'i na'ona 'aena ka 'uri, "Aofia kwa, 'oke kwai'afi ma'i aku!"

²⁶ Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Noa'a kasi saga fuana ngalilana na fanga ngela ki, ma ka 'ui 'ania fuana na kui ki."

²⁷ Na kini ne'eri ka 'uri, "'Iu. Bore ma na kui ki saiana kika 'ania go'o 'ada na ngisingisi fanga ne'e 'asia fa'asia na tatafe na ngwae ne'e kira sareda ki."

²⁸ Sui sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Kini ne'e 'ae, na fa'amamana'anga 'oe nia doe liu! Ma na ru ne'e 'oko gania, nai kwatea fuamu." Ma na defo nia ka 'akwa na'a ana kaida'i ne'eri nama go'o.

Sa Jesus gura ngwae mata'i 'oro ki

²⁹ Kaida'i sa Jesus nia leka ma'i fa'asia ma'e fanoa ne'eri, nia ka oli ma'i sulia tala ne'e liu ninimani 'osi doe 'i Galili. Ma nia ka ra'e gwauna ta'i ua, ma ka tua 'i ne'eri.

³⁰ Ma ana kaida'i ne'eri, ngwae 'oro liu ki kira ka leka ma'i siana. Ma kira ka ngalia logo ma'i

ngwae 'oro mata'i ki, ti ngwae 'aeda ka mae ma na limada ka mae, ti ngwae maada ka rodo, ma ti ngwae kwakwada ka nonoto. Kira aluda 'i na'ona 'aena sa Jesus, ma nia ka gurada, ma kira ka 'akwa ta'ifau.

³¹ Ma na ngwae ne'eri ki ne'e kira fiku fuana bubu'a, kira ka 'arefo liu ana kaida'i kira lisia ngwae ne'e kwakwada nonoto ki, ma kira ka ala'a la'u. Ma ngwae ne'e 'aeda mae ma na limada mae ki kira ka le'a la'u. Ma sa tai ne'e noa'a kira kasi fali le'a, kira ka fali le'a na'a. Ma na ngwae ne'e maada ka rodo, kira ka lia la'u. Ma sulia ne'e kira lisia ru ne'eri ki, kira fi'i aura'ea God 'i Israel.

Sa Jesus fa'a 'oroa fanga ti'iti'i
(Mark 8:1-10)

³² Sui sa Jesus ka saea ma'li na fafarongo nia ki siana, ka 'uri fuada, "Nau ku kwaimanatai liu fuana ngwae ne'e ki, osi'ana kira tua fa'i kulu sulia uulu asoa ki ka sui na'a, ma na fanga kira ki ka sui na'a. Ma noa'a nau kusi oga olita'ilada 'uana fanoa kira ki ana kaida'i kira fiolo 'uri, 'asu 'ubani ta ngwae 'ada kata ngwata'uta'u, ma ka maefelo sulia tala."

³³ Na fafarongoa nia ki olisia kira ka fata 'uri fuana, "Saena fanoa gwa'u 'uri kulu ke ba'a dao to'ona na fanga 'i fa'i 'iri ka bolo fa'inia ngwae 'oro 'uri kwa?"

³⁴ Ma sa Jesus ka saefilo kira ka 'uri, "Fita afu beret ki ne'e kamu to'o ana?"

Fafarongo nia ki olisia kira ka fata 'uri fuana, "Fiu afu ru ki go'o, fa'inia bara gwa'i i'a go'o ne'e kami to'o ana."

³⁵ Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka saea ngwae ki kira ka tua 'i ano.

³⁶ Sui, nia ka ngalia fiu afu beret ki fa'inia gwa'i i'a ne'eri ki, ka ba'atafea God. Sui nia ka ngiia, ma ka kwatea fuana fafarongo nia ki, 'iri kira ka daro'ia fuana ngwae ne'eri ki.

³⁷ Ma ngwae ne'eri ki, kira fanga ta'ifau, ma kira ka abusu. Buri 'ana kira fanga ka sui, na fafarongo ki kira ka fa'afungua fiu kukudu ki 'ani orengana fanga ne'e ore.

³⁸ Ngwae ne'e kira 'ania fanga ne'eri, kira fai to'oni ngwane ki. Noa'a kira kasi to'lomani go'o na kini ma na ngela ki.

³⁹ Aia, ma buri 'ana kira fanga ka sui na'a, sa Jesus ka fi'i olita'inida 'uana 'i fanoa kira ki. Ma nia fa'inia na fafarongo nia ki, kira ka koso, ma kika ra'e saena ta'i gwa'i baru, kira ka leka 'uana ma'e fanoa kira saea 'ani Magadan.

16

Na ngwae ki ilito'ona sa Jesus (Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

¹ Aia, ti Farasi fa'inia ti Sadusi, kira ka leka ma'i siana sa Jesus 'iri kika ilito'ona go'o 'ada, ma kira ka saefloa fasi 'iri nia ka fulia ta fa'anada'a 'iri ka fa'ata'inia God ne'e asungali nia ka leka ma'i.

² Sa Jesus ka olisida ka fata 'uri fuada, "Ana kaida'i ne'e sina ka suu, di'ia kamu lisia ne'e gwa'i salo ki ni'i meo, kamu saiana uta noa'a kasi to'o rorodo.

³ 'Iu, ma 'i 'ofodangi, di'ia kamu lisia ne'e gwa'i salo ki ni'i meo ma ka goa, kamu ke saiana

logo ne'e uta ke ba'a to'o. Kamu saiana lisilana mamanga, bore ma noa'a kamu kasi lia saiana ru ne'e God fulia ana kaida'i ne'e ki.

⁴ Kamu ngwae ta'ena ne'e kamu sasia ru ta'a 'oro ki, ma noa'a kamu kasi fa'amamana go'o ana God. Kamu ka oga lisilana fa'ata'inga ki. Bore ma nau noa'a kusi ba'a sasi go'o ta fa'anada'a fuamu'a. Na fa'anada'a ne'e nau ku sasia fuana kamu ka lisia go'o ne'e na fa'anada'a ne'e nia fuli fuana na profet sa Jona 'i na'o."

Buri 'ana sa Jesus nia fata 'una'eri ka sui, nia ka leka na'a 'ana fa'asi kira.

*Sulia na Farasi ki ma na Sadusi ki
(Mark 8:14-21)*

⁵ Ana kaida'i sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira to'ofolo 'uana na bali 'osi lo'oko, na fafarongo nia ki noa'a kasi to'o ana ta beret, osi'ana ne'e kira manata bura 'ani ngalilana fa'i kira.

⁶ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamu ke lia le'a suli kamu fa'asia na isi fuana beret ana Farasi ki ma na Sadusi ki logo."

⁷ Ma ana kaida'i ne'e fafarongo nia ki kira rongoa na ala'anga ne'eri ki, kira ka fata na'a 'ada sulia 'i safitana kira ta'ifilida, ma sulia kira fia fasi sa Jesus nia ka fata sulia beret mamana, ma kira ka 'uri, "Sali sa Jesus nia fata 'una'eri, osi'ana ne'e noa'a kulu 'iri ngalia ma'i ta beret taka nini'a!"

⁸ Ma osi'ana sa Jesus nia sai go'o ana manatalana na fafarongo nia ki, nia ka fata 'uri, "Fa'uta ne'e kamu ka manata 'abera liu sulia ne'e kamu

kasi ngalia ma'i ta beret? Na fa'amamana'anga kaumulu ki ti'iti'i liu!

⁹ Noa'a kamu kasi malinga'inia 'ua na manatai ngwae saena na ru nini nau ku saea fuamu'a? Ma kamu manata bura na'a 'ani lima afu beret ba nau ku saea 'ani lima to'oni ngwae ki, ma kamu ka fa'afungua kukudu 'oro 'ani fanga ba ore ki.

¹⁰ Sali bore kamu manata bura na'a logo 'ani fiu afu beret ki go'lo ba nau ku saea 'ani fai to'oni ngwae ki, ma kamu ka fa'afungua kukudu 'oro ba kiri 'ani fanga ne'e ore ki.

¹¹ Fa'uta ne'e noa'a kamu kasi saiana tae ne'e nau ku fata sulia? Noa'a la'u na beret ne'e nau ku fata sulia. Tae ne'e nau ku saea na'a ne'e kamu ke madafi kamu fa'asia na isi ne'e ke fa'a ubua na beret na Farasi ki ma na Sadusi ki."

¹² Buri 'ana nia fata 'una'eri ka sui, na fafarongo ki kira fi'i saiana tae ne'e sa Jesus nia fata sulia. Nia fata lala sulia na fa'amanata'anga Farasi ki ma na Sadusi ki.

*Na fa'amamana'anga sa Peter
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)*

¹³ Kaida'i sa Jesus nia dao ana na aba'i kula 'i Sesarea Filipae, nia ka saefloa na fafarongo nia ki ka 'uri, "'Uri ma ngwae ki kira sae nau, Ngela Ngwae, 'ani sa tai?"

¹⁴ Kira olisia kika 'uri, "'Ti ngwae kira sae'lo 'ani sa John ngwae ni Siuabu ne'e nia mauri la'u, ma ti ngwae kira sae'lo 'ani sa Elaeja ne'e nia mauri la'u. Ma ti ngwae la'u kira ka sae'lo 'ania sa Jeremaea nama ta ngwae ana profet ki ne'e nia mauri la'u."

15 Sui sa Jesus ka saefiloda ka 'uri, “'Irai ma kaumulu mo, kamu sae nau mo 'ani sa tai?”

16 Ma sa Simon Peter ka olisia ka 'uri, “'Ae'lo na'a ne'e na Christ, na ngwae God nia filia fuana fa'amaurilana ngwae nia ki, na Ngela God ne'e mauri firi.”

17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Simon na ngela sa John 'ae, nia 'oilaki'a fuamu. Sulia ta ngwae kasi fa'ata'inia ru ne'e fuamu. Bore ma na ma'a nau 'i langi ne'e nia fa'ata'inia fuamu.

18 Ma nau ku saea fuamu, 'oe sa Peter, ne'e fadalana ba na fau, ka di'ia na fau ne'e kira saunga'inia na luma fafona. Nai alu 'ae'lo ta ngwae lalifu ne'e 'oke fa'angasingasia ngwae ne'e kira ke ba'a fa'amamana aku ki. Ma na ngasingasilana mae'a noa'a kasi bolo fa'inia liuflada.

19 Ma nau ku kwatea ngasingasi'anga fuamu ne'e nia di'ia na kii ana sina maa ana Gwaunga'i 'anga God. Fuana ta tae ne'e 'oko luia ngwae ki noa'a kasi sasia saena magalia, God ka alafafia logo fatalamu 'i langi. Ma ta tae ne'e 'oko ala'ania ngwae ki ka sasi 'i saena magalia, God ka ala'ania logo ma'i 'i langi.”

20 Sui sa Jesus ka fata totonga'i fuana na fafarongo nia ki, 'iri noa'a kira kasi fa'arongoa ta ngwae fasi nia'a ne'e na Christ.

Sa Jesus nia fata sulia na maelana

(Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)

21 'Ita ana kaida'i ne'eri ka leka, sa Jesus ka tala'ae ana fata fa'amadakolana fuana na fafarongo nia ki ka 'uri, “Nai leka nama 'uana 'i Jerusalem. Ma na ngwae fa'ina'ona'o ki, ma

na fata abu doe ki, ma na ngwae fa'amanata ana taki ki, kike ba'a fa'afii nau, ma kike saungi nau. Ma ana uulu fa'i asoa, God ke ba'a ta'e nau la'u 'uana na mauri'a."

²² Ma sa Peter ka tala'ia kwau, ma ka balufia ka 'uri, "Aofia 'ae, God luia! Na ru ne'e ki, noa'a kasi fuli fuamu!"

²³ Ma sa Jesus ka kakari abula, ma ka fata 'uri fuana sa Peter, "Saetan 'ae, leka tau kwau 'amu fa'asi nau! 'Oko uu sauli nau. Sulia ne'e manatalamu 'ita ma'i fa'asia na ngwae ki go'o 'ana, ma noa'a la'u fa'asia God."

²⁴ Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana na fafarongo nia ki, "Sa tai bore 'ana ne'e oga ke donga nau, noa'a nia kasi manata 'abera sulia ru nia oga'i ki go'o 'ana talana. Nia ke donga nau lala 'ana, ana kaida'i nia ke nonifii, ma ke mae ana 'ai rara folo.

²⁵ Sa tai bore 'ana ne'e 'aila kasi donga nau du'ungana nia oga ke sasi 'ana sulia kwaio-gai'anga nia ki talana, nia ke ba'a talafia na mauri'a firi. Bore ma di'ia sa tai bore 'ana ne'e ke mae fuaku, nia ke to'o ana mauri'a firi.

²⁶ Di'ia ne'e ta ngwae ka to'o ana ru 'oro saena magalia ne'e, ma nia ka mae, ma nia ka tua tau fa'asia God, ru ne'eri kasi fulia go'o ta le'anga'a fuana. Noa'a ta ngwae kasi totolia folilana na mauri'a firi 'ani ta mani.

²⁷ Nau ku saea ru ne'e osi'ana nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a leka ma'i fa'inia na 'ainsel nau ki, ana 'Inoto'anga na Ma'a nau, ma nai ba'a kwatea na kwaiara'a nama na kwa'ikwa'inga fuana na ngwae ki ta'ifau, osi'ana na ru ne'e kira sasia.

28 Ru mamana nau ku saea fuamu'a, ti ngwae aumulu noa'a kira kasi mae leleka kira ka lisia nau ku dao ma'i, ma nau ku gwaunga'i."

17

Sa Jesus nia fa'ata'inia na ngasingasi'anga nia fa'inia rara'a nia

(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

¹ Na ono fa'i asoa ki 'i buri, sa Jesus ka tala'ia sa Peter, ma na ro ngwae asina ki sa James ma sa John ta'ifilida 'uana 'i gwauna ta'i fa'i ua ne'e fane.

² Ma kaida'i kira lia kwau, kira ka lisia na'a maana sa Jesus nia rokisi. Na maana ka ngwasinasina di'ia na sina, ma na ifi nia ki ka kwao liu.

³ Ma na uulu ngwae fafarongo ne'e ki, kira ka lisia sa Moses fa'inia sa Elaeja kera ala'a adaro'o fa'inia sa Jesus.

⁴ Ma sa Peter ka fata 'uri kwau fuana sa Jesus, "Aofia 'ae, nia le'a liu ne'e kulu ka tua na'a akulu 'i ne'e. Di'ia 'oko oga, nai saunga'inia ta uulu babala, ta ai fuamu, ta ai fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja."

⁵ Ma ana kaida'i sa Peter nia fata go'o 'ana 'ua 'una'eri, ta'i gwa'i salo ne'e ngwasinasina liu uku ma'i, ma nunuflana ka buta fafida, ma kira ka rongoa na'a lingalinga 'i ru nia fata ma'i 'uri fa'asia saena na gwa'i salo ne'eri, "Na ngela muta'i nau nini'a ne'e nau ku alafe liu na'a ana. Nau ku saele'a fa'inia. Kamu ke rongo sulia nia'a!"

⁶ Ma kaida'i ne'e fafarongo nia ki kira rongoa na'a lingalinga 'i ru ne'e, kira ka ma'u liu, ma kira ka teo na'a 'ada fafia na maada 'i ano.

⁷ Ma sa Jesus ka dao ma'i siada, ma ka sama to'oda, ka fata 'uri, "Muke tata'e. Noa'a kamu kasi ma'u."

⁸ Ma ana kaida'i kira lia kwau, noa'a kira kasi lisia na'a ta ngwae, bore ma ta'ifilia sa Jesus go'o.

⁹ Ma ana kaida'i kira koso ma'i fa'asia 'i gwauna fa'i ua ne'eri, sa Jesus ka fata totonga'i fuada ka 'uri, "Noa'a kamu kasi fa'arongoa ta ngwae ana ru nini'a kamu lisi'i ki, leleka ka dao ana kaida'i God ke ta'e nau, na Ngela Ngwae, fa'asia na mae'a."

¹⁰ Uulu fafarongo nia ki saefiloa kira ka 'uri, "Fa'uta ne'e fa'amanata ana taki ki kira saea sa Elaeja ke ba'a oli la'u ma'i, sui mala na ngwae ba God filia ka fi'i leka ma'i?"

¹¹ Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nia mamana. Sa Elaeja ne'e ke eta oli na'a ma'i, 'iri ka 'afia ngwae ki fuana na sasi aka'u 'anga.

¹² Ma nau ku saea la'u fuamu'a, sa Elaeja nia dao ma'i ka sui na'a. Bore ma na ngwae ki noa'a kasi lia sai go'o ana. Nia ne'e, kira ka sasia go'o 'ada ru ta'a ki ana nia'a sulia na kwaiogai'anga kira ki. Ma kike ba'a sasi 'una'eri logo ana nau'a."

¹³ Ana kaida'i uulu fafarongo ne'eri ki kira rongoa, kira fi'i saiana ne'e sa Jesus ala'a fuada sulia sa John ngwae ni Siuabu.

*Sa Jesus nia ifulani na ano'i ru ta'a
(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43)*

14 Kaida'i sa Jesus fa'inia uulu fafarongo nia ki kira koso ma'i 'uana 'aena ua ne'eri, na ngwae 'oro ki kira fiku na'a, ma ta'i ngwae ka leka ma'i, ka bobo uruuru 'i na'ona 'aena sa Jesus, ma ka fata 'uri,

15 “Aofia 'ae, 'oke manataia ma'i na ngela ngwane nau, osi'ana ne'e na no'omae nia saungia. Na mata'inga ne'e sasi ma nia ka bolebole'a, ma ana kaida'i 'oro nia 'ui 'ani nia'a na'a saena mafula, ma 'i saena kafo logo.

16 Nau ku ngalia ma'i fuana fafarongo 'oe ki. Bore ma nia 'afita'i liu fuada fuana guralana.”

17 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamu'a manatamu'a ngasi liu, ma ngwae ta'a ki! Noa'a kamu kasi fa'amamana nau 'ua! Nau ku noni maruku na'a 'ani abu fito'onga nini kamu. Nau ku tua fa'i kamu ka dao na'a 'uri, fuila kaumulu ka fa'amamana nau na'a.” Sui nia ka fata 'uri fuana ngwae ne'eri, “'Oke ngalia ma'i na ngela 'oe 'i ne'e.”

18 Ma sa Jesus ka fata totonga'i fuana na ano'i ru ta'a ne'eri, ma nia ka leka fa'asia ngela ne'eri. Ma na ngela ne'eri ka 'akwa na'a ana kaida'i ne'eri nama go'o.

19 Sui, kaida'i kira tua ta'ifilida, na fafarongo ki leka ma'i siana sa Jesus, ma kira ka saefloa kika 'uri, “Fa'uta ne'e nia 'afita'i fuaimili fuana ifulanga'ilana na ano'i ru ta'a baera kwa?”

20-21 Ma sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nia 'una'eri, osi'ana ne'e fa'amamana'anga kaumulu nia olidoko liu. Ma nau ku saea fuamu'a, di'ia na fa'amamana'anga kaumulu ana God doe ka di'ia bore 'ana na maga 'ai ti'iti'i ne'e

kira saea 'ani mastad, kaumulu saiana muke sasia go'lo 'aumulu na tae ne'e nia ka 'afita'i. Di'ia nia 'una'eri, fa'i ua lo'oko bore, kamu ka 'idua fa'asia fuila 'ani fatalaumulu. Ma di'ia kamu fa'amamana ana ngasingasi'anga ana God, noa'a ta ru kasi 'afita'i fuana muke sasia.”*

*Ruana kaida'i sa Jesus nia fata sulia maelana
(Mark 9:30-32; Luke 9:43-45)*

²² Ma ana kaida'i fafarongo nia ki kira fiku ma'i 'i Galili, sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau'a, na Ngela Ngwae, kike ba'a kwate nau fuana malimae nau ki,

²³ 'iri kira ka saungi nau. Bore ma ana uulu fa'i asoa, God ke ba'a ta'e nau la'u 'uana mauri'a.” Ma kaida'i fafarongo ki kira rongoa sa Jesus nia fata 'una'eri, kira ka kwaimanatai liu.

*Kaida'i sa Jesus folia takisi fuana Luma Abu
God*

²⁴ Ana kaida'i sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira leka ma'i 'uana fanoa 'i Kapaneam, na ngwae kira goni mani ana takisi fuana Luma Abu God ki, kira leka ma'i siana sa Peter, ma kira ka saefiloo, “'Uri ma ngwae fa'amanata kaumulu saiana ka kwatea logo mani ne'e kami liu fuana gonilana fuana Luma Abu God?”

²⁵ Ma sa Peter olisida ka 'uri, “'Iu, nia saiana ka kwatea.”

* **17:20-21** Ti kerekere'a 'ua ana sa Matthew, kira 'adoa la'u verse 21, “Ta'ifilia fo'onga'a fa'inia abu fanga'a go'lo ne'e nia bolo fa'inia ifulanga'ilana na ano 'i ru ta'a 'uri ki, ma noa'a la'u ta ru.”

Ma kaida'i sa Peter ka ru'u saena luma, sa Jesus eta saefloa basi ka 'uri, "Simon 'ae, 'oko manata fa'uta? Tai na'a ne'e tatalafa'a ana magalia saiana ka ngalia mani fa'asida? Na ngela kira ki talada, nama fa'asia ngwae kwaita ki?"

²⁶ Sa Peter olisia ka 'uri, "Fa'asia ngwae kwaita ki."

Ma sa Jesus ka 'uri, "Nia 'una'eri, na ngela kira ki noa'a kasi kwatea go'o na takisi ne'e. Nia ne'e, di'ia nau noa'a kusi kwatea bore na takisi fuana Luma Abu na Ma'a nau, nia le'a go'o 'ana.

²⁷ Ma sui bore 'ana ka 'una'eri, noa'a kasi le'a kulu ka fa'alia na manata'anga kira ki fuakulu. 'Oke leka 'i saena 'osi, 'oko a'oa ma'i. Na gwa'i i'a ne'e 'oko eta lafua, 'oko 'ifingia kwakwana, 'oke ba'a lisia mani ne'e bolo fa'i koro fuana folilana takisi fuana ta'i fa'i ngali. Ngalia mani ne'eri, ma 'oko kwatea fuada."

18

Sa tai ne'e doe?

(Mark 9:33-37; Luke 9:46-48)

¹ Ana kaida'i ne'eri, na fafarongo sa Jesus ki kira leka ma'i siana, ma kira ka saefloa kira ka 'uri, "'Uri ma? Kaida'i God ke ba'a gwaunga'i, sa tai ana kaimili ne'e ke 'inoto'a ka tasa kwa?"

² Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka saea ma'i ta'i kala ngela siana, ma ka fa'auua 'i safitada.

³ Ma nia ka fata 'uri, "Ru mamana nau ku saea fuaumulu, di'ia kamu ka olisia na abula'anga kamu, ma kamu ka fa'ati'iti'i kaumulu talamu'a di'ia kala ngela ki, kamu totolia fuana God ka gwaunga'i fafi kamu.

⁴ Ma sa tai ne'e ka fa'ati'iti'i nia 'i talana di'ia kala ngela ne'e, nia ke 'inoto'a kaida'i God ke gwaunga'i.

⁵ Di'ia sa tai ne'e 'oko kwaloa ta ngela 'uri du'ungana ne'e nia fa'amamana nau, 'oko kwalo nau la'u go'o.

*Sa Jesus fa'abasua ngwae ki 'ani ta'anga'a
(Mark 9:42-48; Luke 17:1-2)*

⁶ “Di'ia ta ngwae ka kwatea ngwae nini'a kira enoeni ki ka 'asi fa'asia fito'onga kira aku, nia le'a fuana kike firi'ia ta fau doe 'i luana, ma kika 'ui 'ania 'i saena na 'atako.

⁷ Kwaimanatai fuana ngwae 'i saena magalia sulia ru 'oro fuana fa'aroralada ni'i ke ba'a leka talau. Ma kwaimanatai liu fuana ngwae ne'e ke ba'a sasia ru ne'eri ki fasi 'iri ka kwatea ngwae ki ka 'asi fa'asia fito'onga kira aku.

⁸ “Ma di'ia limamu nama 'aemu kwate 'oko 'asi fa'asia fito'onga 'oe aku, 'oke siki muusia fa'asi'o. Nia ta'i le'a go'o 'ana fuamu di'ia 'oko tua tau 'amu saena mauri'a 'i langi fa'inia na ngurunguru lima nama ngurunguru 'ae, 'asu 'ubani 'oko fi'i koso 'i saena kula ana kwa'ikwa'inga fa'inia ro lima ki nama ro 'ae ki, kula ne'e mafula nia du'adu'a kasi mae.

⁹ Ma di'ia maamu kwate 'oko 'asi fa'asia fito'onga 'oe aku, 'oke lafua 'amu fa'asi'o, ma 'oke to'osia. Nia ta'i le'a go'o 'ana fuamu di'ia 'oko ru'u 'i saena mauri 'i langi fa'inia ta'i bali maa, 'asu 'ubani 'oko fi'i koso 'i saena kula ana mafula ne'e noa'a kasi mae fa'inia ro bali maa ki.”

Na sipsip ba nia o'osi
(Luke 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Noa'a kamu kasi silolonga'inia na kala ngela ne'e ki. Sulia ne'e 'ainsel kira ki fa'arongoa 'ani God na Ma'a nau 'i langi, sulia tae ne'e kamu sasi ada.

¹² “Ma di'ia ta ngwae ka to'o ana ta'i talanga'i sipsip, ma ta'i ai ada ka o'osi na'a, ma tae ne'e ngwae ne'e ke ba'a sasia? Ngwae ne'e ke ba'a fa'asia siko akwala ma siko sipsip ki ana kula kira fanga ana, ma ka leka ka lulu 'uana ta'i sipsip ne'e nia o'osi ma ka no'ana.

¹³ Kaida'i nia dao na'a to'ona, nia saele'a ka tasa liufia na'a saele'anga nia fa'inia na sipsip ne'e kira tua go'o 'ada fa'inia.

¹⁴ Na Ma'a kamu ma'i langi, nia ka manata logo 'una'eri, sulia noa'a nia kasi oga fuana ta kala ngela ana ne'e ka funu sulia na abula ta'anga'a nia ki.”

Rora'a ta ngwae

¹⁵ Sa Jesus ka fata 'uri fuana na fafarongo nia ki, “Di'ia ne'e to'olamu sasia ta ru ka rora fuamu, 'oke leka siana, 'oko fa'arongoa 'ani na rora'a nia 'i safitamuro'o ta'ifili koro'o. Ma di'ia nia ka fafarongo fuamu, moro ka kwaima la'u.

¹⁶ Ma di'ia nia kasi fafarongo fuamu, 'oko tala'ia ta ta'i ngwae nama ta ro ngwae la'u fa'i 'oe, 'iri kera ka fa'amamana ru ki ta'ifau ne'e 'oko saea, fasi 'iri 'oko sasi sulia na Kerekere'a Abu ba saea, 'Na ro ngwae nama ta uulu ngwae fasi 'iri kira ka fa'amamana na ala'anga ne'e nia saea.’

17 Ma di'ia noa'a nia kasi ala go'o fafia fata fa'amamana 'anga kira, 'oko fa'arongoa 'ani na fikuta'i ngwae God ki. Ma di'ia ne'e fikuta'i ngwae God ki bore, nia kasi fafarongo go'o fuada, 'oko alua 'i maa fa'asia fiku ta'i ngwae kamu ka di'ia na ngwae kira kina God, nama ta ngwae ta'a ne'e nia gonía na mani ana takisi.

18 “Ru mamana nau ku saea fuamu'a, ta tae ne'e kamu luia ngwae ki noa'a kasi sasi saena magalia, God alafafia logo 'i langi. Ma ta tae ne'e kamu ala'ania ngwae ki ka sasi 'i saena magalia, God ala'ania logo ma'i 'i langi.

19 “Nau ku saea la'u fuaumulu, di'ia ta ro ngwae ana kaumulu kera ka alafafia ta ru 'i saena magalia, ma kera ka fo'o 'uana, na Ma'a nau 'i langi nia ke ba'a kwatea fuadaro'o.

20 Sulia di'ia ta ro ngwae nama ta uulu ngwae kira fiku ana ta kula, osi'ana kira fa'amamana nau, nau ku tua logo 'i ne'eri fa'i kira.”

Sulia na rufuanata'anga ana ta'anga'a

21 Sa Peter dao siana sa Jesus, ma ka saefiloa ka 'uri, “Aofia 'ae, ta fita kaida'i ne'e nau ku saiana nai rufuanata ana to'olaku, kaida'i nia ka sasia ta ru ka ta'a fuaku? Nia leleka ka dao ana fiu kaida'i ki?”

22 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau ku saea fuamu, noa'a la'u fiu kaida'i ki, bore ma ana kaida'i ki ta'ifau go'o ne'e 'oke rufuanata ana.

23 Nau ku saea 'una'eri osi'ana gwaunga'i 'anga God di'ia ta ngwae tatalafa'a ne'e nia oga na fa'asagalana na ngali langa'anga ki fa'inia na ngwae rao nia ki.

24 Aia, na etana ngwae ni rao ka dao ma'i ne'e nia ngali langa ana mole'e mani.

25 Ma na ngwae ni rao ne'eri noa'a kasi bolo na'a fa'inia na du'ulana na ngali langa'anga nia, ma na ngwae tatalafa'a ne'e asunga'inia fasi 'iri kira ka 'oifoli 'ani nia'a, fa'inia na 'afe nia, ma na ngela nia ki, ma na ru nia ki ta'ifau fuana na du'ulana na ngali langa'anga nia.

26 “Ma na ngwae rao ne'eri leka ma'i ka bobo uruuru 'i na'o ana na ngwae tatalafa'a ne'e, ma ka amasia ka 'uri, ‘Oke mabetau basi fa'i nau, 'iri nai ba'a du'ua na ru 'oe ki ta'ifau.’

27 Ma na ngwae tatalafa'a ne'eri ka kwaimanatai fuana, ma nia ka rufuanata na'a ana ngali langa'a nia 'iri nia kasi du'ua na'a, ma nia ka ala'ania ka leka na'a 'ana.

28 “Aia, ma kaida'i ne'e ngwae ne'eri ka ru'ua kwau 'i maa, nia ka saka fuana ta'i ngwae ana na ngwae rao ki ne'e nia ngali langa ana kala bara mani siana. Nia ka daua, ma ka tala'ae na'a 'inilana kukuna, ma ka fata 'uri, ‘Oke du'ua na'a ru ba 'oko ngali langa ani siaku ki!’

29 “Ma ngwae rao ne'eri ka bobo uruuru, ma ka amasia ka 'uri, ‘Oke mabetau basi fa'i nau, ma nai ba'a du'u fuamu.’

30 “Bore ma nia ka 'aila, ma ka ngali nia, ma ka alu nia saena na luma ni lokafo, leleka nia ka du'ua nama na ngali langa'a ne'eri.

31 Ma kaida'i ti ngwae rao kira lisia na ru ne'eri, manatalada ka kwaimanatai liu. Ma kira ka leka siana na ngwae tatalafa'a ne'eri, ma kira ka fa'arongoa 'ani na ru ki ta'ifau.

32 “Ma na ngwae tatalafa'a ne'eri ka saea ma'i na ngwae rao etaeta ne'eri, ma ka fata

'uri fuana, 'Ae'lo na ngwae ta'a liu! Nau ku rufuanata na'a ana ngali langa'a ba 'oe ki ta'ifau, sulia 'oko amasi nau 'uana.

³³ Fuila 'oke kwaimanatai go'lo fuana na ngwae rao ne'eri, di'ia ba nau ku sasia logo fuamu.'

³⁴ Ma na ngwae tatalafa'a ne'eri ka saeta'a liu, ma ka kwatea fuana na kwa'ilana saena na luma ni lokafo, leleka nia ka du'ua nama na ru ki ta'ifau ne'e nia ngali langa ani."

³⁵ Ma sa Jesus ka fa'asua na tarifula'a ne'eri ka 'uri, "Ma na ru ne'eri logo ne'e na Ma'a nau 'i langi ke ba'a sasia fuamu'a, di'ia noa'a kamu kasi rufuanata mamana go'lo ana to'olamu'a fa'ida."

19

Sulia na ilanga'ilana na 'afe (Mark 10:1-12)

¹ Kaida'i sa Jesus ala'a ka sui na'a, nia ka leka fa'asia aba'i kula ne'eri 'i Galili. Ma nia ka leka to'ofolo ana kafo 'i Jodan, ma ka dao ana ta bali ana aba'i kula 'i Judea.

² Ma na ngwae 'oro liu kira leka sulia. Ma na ngwae ne'e kira mata'i ki, sa Jesus ka gurada ma kira ka 'akwa.

³ Ma ti Farasi kira leka logo ma'i fuana na ilito'olana go'lo 'ada sa Jesus. Ma kira saefiloa, kika 'uri, "'Uri ma ana na taki sa Moses, nia le'a go'lo 'ana fuana ngwae ka ilanga'inia na 'afe nia 'uana ta ru bore 'ana ne'e nia oga?"

⁴ Sa Jesus olisida ka 'uri, "'Uri ma noa'a kamu kasi manata le'a sulia ru ne'e kau-mulu to'oma'ini'i saena Kerekere'a Abu? Na

Kerekere'la Abu fata 'uri, 'Ana etangilana ma'i, God nia saunga'inia ngwae ki 'ania ngwangwane ma na kini.'

⁵ Ma na Kerekere'la Abu ka fata logo 'uri, 'Du'ungana ru ne'eri, ngwae ka fa'asia na ma'a nia fa'inia te'a nia, ma ka tua ratai fa'inia na 'afe nia, ma kera ke alua na'a ta'i manata'anga di'ia ta'i ngwae go'o.'

⁶ Noa'la la'u ta ro ngwae to'oto'o, bore ma di'ia ta'i ngwae na'a. 'Una'eri ru ne'e God firi fikua ka sui na'a, noa'la kasi le'a fuana ta ngwae ke logea la'u."

⁷ Ma na Farasi ki kira saefloa la'u kira ka fata 'uri, "Ma ta'i taki sa Moses fata 'uri, 'Sa Moses nia ala'ania ne'e ngwae ke keresia ta 'aba ru ana kwai ilanga'inga, ma ka kwatea fuana na 'afe nia 'iri nia ka ilanga'inia na'a.' Ma fa'uta ne'e sa Moses ka ala'ania fuana ngwae ki kika sasi 'una'eri?"

⁸ Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Sa Moses nia ala'ania fuamu'a Jiu ki fuana ilanga'ilana 'afe kamu ki, osi'ana nia 'afita'i fuana fa'amanata lamu'a, osi'ana ne'e manatamu'a ngasi liu. Sui bore 'ana ka 'una'eri, 'i na'o ma'i ana kaida'i God nia saunga'inia na ngwae ma na kini, noa'la nia kasi 'una'eri.

⁹ Ma nau ku saea fuamu'a, di'ia 'afe ta ngwae noa'la kasi kakabara go'o 'ana, ma na ara'i nia ka 'aila 'ania ma ka korea lala ta kini la'u, na ngwae ne'e nia rora na'a 'ania kakabara'anga."

¹⁰ Buri 'ana sa Jesus ka fata 'una'eri fuada ta'ifau, fafarongo nia ki kira ka fata 'uri fuana, "Ma di'ia nia 'afita'i liu fuana ngwae ka ilangani

na 'afe nia 'una'eri, ni le'a fuana ngwae noa'a kasi ara'i go'o."

¹¹ Ma sa Jesus ka 'uri fuada, "Ngwae 'oro ki noa'a 'iri sai le'a ana ru mamana sulia ara'inga. Bore ma bara ngwae go'o ne'e God kwatea liato'o fuada 'iri kike malinga'inia fa'amanata'anga ne'e.

¹² Nau ku saea ru ne'e osi'ana ti ngwae noa'a kasi ara'i, sulia tala'ae ana kaida'i kira futa ma'i ana noa'a ta ru 'iri 'olo'olo saena na nonida, nia ne'e sasia noa'a kira kasi bolo fuana ara'inga. Ma ti ngwae noa'a kasi ara'i sulia na ngwae ki kira saunga'inia na nonida ne'e sasia ma noa'a kira kasi bolo na'a fuana ara'inga. Ma ti ngwae noa'a kira kasi ara'i 'iri kika rao tatai na'a fuana God. Ma na ngwae ne'e kira totolia kika ara'i, ala'ani kika leka sulia na fa'amanata'anga nini'a sulia ara'inga ne'e."

*Sa Jesus fa'ale'a kaela ngela ki
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)*

¹³ Ma 'i buri 'ana ru ne'e, ti ngwae kira ngalia ma'i na kaela ngela ki siana sa Jesus, fasi 'iri nia alua limana fafida, ma ka fo'o fafida. Ma na fafarongo nia ki ka balufida.

¹⁴ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Muke ala'ania na kala ngela ki ka leka ma'i siaku, noa'a kamu kasi luida la'u. Sulia God nia gwaunga'i fafia ngwae ne'e enoeno ka di'ia kala ngela ne'e ki."

¹⁵ Sui sa Jesus ka alua na'a limana 'i fafona kala ngela ne'eri ki, ma ka fa'ale'a kira. Sui, nia ka leka na'a 'ana.

Sulia na to'oru'a
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Ana ta'i kaida'i, ta'i ngwae 'alako nia leka ma'i siana sa Jesus, ma ka saefilo 'uri, "Fa'amanata 'ae, na ru le'a tae ki ne'e nau ku sasi 'iri nau ku to'o ana na mauri'a firi?"

¹⁷ Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Fa'uta ne'e 'oko saefilo nau sulia na ru le'a ki kwa? Ta'i God go'o ne'e nia le'a. Di'ia 'oko oga 'oke to'o ana mauri'a firi fa'inia God, 'oke ro'o sulia na taki nia ki ne'e nia sae'e."

¹⁸ Ma na ngwae ne'eri ka saefiloa la'u sa Jesus ka 'uri, "Taki tae ki kwa?"

Sa Jesus ka olisi 'uri ana, "Oe kosi sau ngwae, 'oe kosi kakabara, 'oe kosi bilia ta ru, 'oe kosi soke fafia ta ngwae.

¹⁹ Ma 'oko fu'usi doe ana ma'a 'oe ma te'a 'oe. Ma 'oke alafe fuana ngwae ki ta'ifau ka di'ia logo ne'e 'oko alafe fuamu talamu."

²⁰ Sui ngwae 'alako ne'e ka fata 'uri fuana sa Jesus, "Ru ne'eri ki, nau ku sasi na'a ma'i sulii. 'Uri ma tae la'u ne'e nai sasia la'u kwa?"

²¹ Ma sa Jesus olisia ka 'uri fuana, "Di'ia 'oko oga 'oe tua le'a ta'ifau, leka 'oko 'oifoli 'ani ru 'oe ki ta'ifau, ngalia mani ne'eri, 'oko kwatea fuana ngwae dala'a ki, ma 'oke ba'a to'o ana to'oru'a 'i langi. Sui 'oko fi'i leka ma'i sulii nau."

²² Ma ana kaida'i ngwae 'alako ne'eri ka rongoa na ru ne'eri ki, na liana ka kwaimanatai liu na'a, ma nia ka leka na'a 'ana, sulia nia na ngwae to'oru liu.

²³ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana na fafarongo nia ki, "Nau ku saea fuamu'a, nia 'afita'i liu

na'a fuana na ngwae to'oru ki kike ru'u saena mauri'a ne'e God ke gwaunga'i fafia.

²⁴ Ma nau ku saea logo fuamu'a, nia 'afita'i liu fuana ta kamel ke ru'u sulia na ma'e kwakwa ti'iti'i 'i 'aena sugila. Nia 'afita'i ka liu la'u fuana ta ngwae to'oru ne'e God ke gwaunga'i fafia maurilana."

²⁵ Aia, ma ana kaida'i fafarongo nia ki kira rongoa na'a ru ne'eri ki, kira ka 'arefo liu, ma kika fata 'uri, "Ma di'ia nia 'afita'i fuana ngwae to'oru ki 'una'eri, sa tai mo ne'e ka bolo fuana mauri'a firi?"

²⁶ Ma ana kaida'i sa Jesus ala'a, nia ka lia saga kwau fuana fafarongo nia ki, ma ka fata 'uri, "Nia 'afita'i liu fuana na ngwae ki ke toda mauri'a firi, bore ma fuana God noa'a nia kasi 'afita'i go'o. Na ru ki ta'ifau nia talangwara'u go'o 'ana fuana God."

²⁷ Ana kaida'i ne'eri, sa Peter ka saefiloa sa Jesus ka 'uri, "Ma kaimili fa'uta mo? Osi'ana kami fa'asia na'a to'oru'a kaimili ki ta'ifau, ma kami ka leka na'a suli'o. Ma tae ne'e God ke kwatea fuaimili?"

²⁸ Ma sa Jesus ka olisia fuada ka 'uri, "Nau ku saea fuamu'a, ana kaida'i God ke ba'a alua na magalia faolu, nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a tua ana fuli tua'a nau fuana na matalanga'ilana ngwae ki ta'ifau. Ana kaida'i ne'eri, kaumulu akwala ma ro ngwae fafarongo nau ki, kamu ke ba'a tua fa'i nau ana kula ana 'inoto'anga fuana matalanga'ilana ngwae ki ana akwala ma ro kwalafa ana Israel ki.

²⁹ Ma sa tai ne'e ka fa'asia luma nia, ma na ngwaefuta nia ki, ma na ngwaingwaena nia ki,

ma na ma'a fa'inia te'a nia, ma ngela nia ki, nama ta ano bore 'ana, sulia nia leka suli nau, na ngwae ne'eri nia ke ba'a ngalia ru le'a 'oro ki liufia ru ba nia to'o ana 'i na'o ki. Ma God ke ba'a kwatea logo mauri'a firi fuana.

³⁰ Ma ngwae 'oro ne'e kira 'a'ana ana kaida'i ne'eri, kike ba'a ti'iti'i. Ma ngwae 'oro ne'e kira fa'ati'iti'i kira ana kaida'i ne'e, kike ba'a 'a'ana.”

20

Na tarifula'anga sulia na ngwae rao ki

¹ Sa Jesus ka fata la'u 'uri fuana na fafarongo nia ki, “Na 'Inoto'anga God nia 'uri: Nia di'ia na ngwae ne'e to'o ana ano, ma ka leka 'i 'ofodangi fuana na laefilana ngwae ki fuana rao'a 'i saena o'ola nia.

² Ma nia ka alafafia na folilada 'ani mani ne'e bolo fuana ta'i asoa, ma ka ba'eda na'a fuana rao'a saena na o'ola nia.

³ “Ma ana sikona kadi sina 'i 'ofodangi, nia ka leka la'u, ma ka lisia ti ngwae ne'e kira uu 'o'o go'o 'ada 'i saena usi'a, ma noa'a kira kasi sasia go'o ta ru.

⁴ Ma nia ka 'uri fuada, ‘Kaumulu ke leka logo ma'i, 'iri kuke rao 'i saena na o'ola nau, ma nau kui ba'a foli kaumulu 'ani ru ne'e totolia.’

⁵ Ma kira ka leka na'a.

“Ma tofongana asoa, ma ana uula kadi sina asoa, nia ka leka la'u, ma ka sasi logo 'una'eri.

⁶ Ma sa'ulafi na'a, nia ka leka ma ka dao to'ona ti ngwae ne'e kira uu 'o'o go'o 'ada maana fuli usi'a. Ma nia ka saefiloda ka 'uri, ‘Fa'uta ne'e kamu ka uu 'o'o go'o aumulu 'i ne'e sulia asoa

la'lula'u ne'e, ma noa'a kamu kasi sasia go'o ta ru?'

⁷ "Ma kira olisia kika 'uri, 'Noa'a ta ngwae kasi sae kaimili go'o.'

"Ma nia ka fata 'uri fuada, 'Kaumulu ke leka logo ma'i, 'iri kuke rao 'i saena na o'ola nau.'

⁸ "Ma kaida'i ne'e sina ka suu na'a, ngwae ne'e to'o ana o'ola, ka fata 'uri fuana na ngwae 'a'ana ana na rao'a nia, 'Oke saea ma'i na ngwae rao ki, ma 'oko foli kira 'ani na mani kira ki. 'Oke tala'ae ana na ngwae ba nau ku saeda 'isi, leleka ka dao ana na ngwae ba nau ku eta saeda ki.'

⁹ "Na ngwae rao ba nia saeda 'i buri 'i sa'ulafi ki, kira dao ma'i, ma nia ka folida 'ani mani ne'e totolia ta'i asoa fuana ta'i ngwae.

¹⁰ Ma kaida'i ne'e ngwae ba nia saeda ma'i 'i na'o kira dao ma'i, kira fia fasi nia ke ba'a foli kira ka ta'i doe. Bore ma kira ta'ifau kira ngalia go'o mani ne'e totolia ta'i asoa fuana ta'i ngwae'a.

¹¹ Ma kaida'i kira ngalia na'a, kira ka ngunungunu buri fuana na ngwae ne'e to'o ana na o'ola, kira ka fata 'uri,

¹² 'Na ngwae nini 'oko saeda ma'i buri, kira rao go'o sulia kaida'i ti'iti'i, ma 'oko folida ka bolo logo fa'i kaimili ne'e kami ngali kulu'a na'a ana na rao'a sulia fa'i asoa la'lula'u ne'e, ma na sina ka sina fifi liu na'a aimili.'

¹³ "Ma nia ka olisia ta'i ngwae ada ka 'uri, 'Kwala ngwade 'ae, nau kusi 'aurafu 'oe go'o. 'Oko alafafia na rao'a fuana ta'i mani go'o ba.

¹⁴ Ngalia na'a fofoli'a 'oe, ma 'oko leka na'a kwau 'amu. Nau ku oga nai kwatea fuana ngwae

ne'e nau ku laefia 'isi'isi ka di'ia logo ne'e nau ku kwate fuamu.

¹⁵ Ma nau ku to'lo ana ngasingasi'anga fuana sasilana tae ne'e nau ku oga kui sasia 'ania na mani nau talaku. Fa'uta 'oko 'uga, osi'ana nau ku kwate ru doe fuana ngwae matamata lo'oko ki?' ”

¹⁶ Ma 'isilana sa Jesus ka fata 'uri, “Nia ne'e, na ngwae ne'e 'isi'isi nini'ari, ke ba'a etaeta la'u. Ma na ngwae ne'e kira etaeta nini'ari, kike ba'a 'isi'isi la'u.”

*Uula kaida'i sa Jesus nia fata sulia maelana
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)*

¹⁷ Kaida'i sa Jesus nia leka 'uana 'i Jerusalem, nia ka tala'ia na fafarongo nia ki kira ka leka karangi nia ta'ifilida, ma nia ka ala'a fuada ta'ifilida ka 'uri,

¹⁸ “Kamu ke fafarongo le'a ma'i fuaku. Kulu leka kwau 'uana 'i Jerusalem. Ma ta'i ngwae ke ba'a kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana fata abu doe ki, ma na fa'amanata ana taki ki, fasi 'iri kira ka matalanga'i ta'a aku fuana na saungilaku.

¹⁹ Ma kike ba'a kwate nau fuana ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki, ma kike ba'a 'oidorole 'ani nau, ma kika ulasi nau. Sui kike ba'a foto'i nau ana 'ai rara folo fuana saungilaku. Aia, ma ana uula asoa, God ke ba'a ta'e nau la'u fuana mauri.”

*Na te'a ro fafarongo ki gania sa Jesus 'uana
kwai'adomi 'anga
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Buri 'ana ru ne'eri, 'afe sa Sebedi fa'inia na ro ngela nia ki, sa James ma sa John, kira ka dao ma'i fuana lisilana sa Jesus. Na kini ne'eri ka

leka ma'i, ka bobo uruuru 'i na'ona sa Jesus, ma ka gania 'uana sasilana ta ru fuana ro ngela nia ki.

²¹ Ma sa Jesus ka saefiloa kini ne'e ka 'uri, "Tae ne'e 'oko oga?"

Nia ka fata 'uri, "Nau ku oga 'oke eta fata'a fuaku 'oko ala'ania ro ngela ne'e nau ki, kera ka tua karangi 'oe, ta ngwae ka tua 'i bali 'olo'olo amu, ma ta ngwae 'i bali mauli 'amu, kaida'i 'oke tatalafa'a 'i saena 'Inoto'anga 'oe."

²² Ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka fata 'uri fuana ngela ne'eri ki, "Ru ne'e koro'o gania, koro'o noa'a 'iri sai go'o ana na fadalana. Koro'o totolia go'o 'amuro'o nonifii'anga di'ia ne'e nai ba'a nonifii 'ania?"

Ma kera ka fata 'uri, "'Iu, kero'o totolia go'o 'amiro'o."

²³ Sa Jesus ka fata 'uri la'u fuadaro'o, "Nia mamana na nonifii'anga ne'e ke ba'a dao ana koro'o. Bore ma fuana ta ngwae ne'e ka tua bali 'olo'olo aku, ma ta ngwae bali mauli aku di'ia ne'e koro'o oga, noa'a la'u nau'a ne'e nai filia. Ta'ifilia Ma'a nau ma'i langi go'o 'ana ne'e saiana kwatelana fuana sa tai fa'ida ne'e nia filida fuana ka sui na'a."

²⁴ Kaida'i ne'e akwala fafarongo ne'eri ki kira rongoa ru ne'e, kira ka saeta'a fuana ro ngwae asina ne'eri ki.

²⁵ Nia ne'e, sa Jesus ka sae kira ta'ifau go'o ma'i siana, ka fata 'uri, "Kaumulu saiana na ngwae gwaunga'i ki ne'e kira gwaunga'i fuana ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki, kira to'o ana ngasin-gasi'anga, ma kira sai liu ana usunga'ilana ngwae ki fuana sasilana ru kira oga'i ki.

²⁶ Sui bore 'ana, noa'a nia kasi 'una'eri la'u 'i safitamua. Di'ia ta ngwae aumulu nia oga ka fa'ina'ona'o, nia ke saiana nia ngwae rao kaumulu.

²⁷ Ma di'ia sa tai aumulu ne'e nia oga ka 'inoto'a, nia ke rao 'o'o fuana ngwae ki.

²⁸ Nia ka sasi di'ia nau'a, na Ngela Ngwae. Du'ungana nau noa'a kusi leka ma'i 'iri ne'e ngwae ki kira ka rao fuaku. Ma nau ku leka lala ma'i 'iri nai rao fuana ngwae ki ta'ifau, ma nau ku kwatea na'a maurilaku fuana fa'amaurilana na ngwae 'oro ki fa'asi ta'anga'a kira ki."

*Sa Jesus gura ro ngwae maada rodo ki
(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)*

²⁹ Ma ana kaida'i sa Jesus fa'inia fafarongo nia ki kira leka kwau 'uana 'i Jerusalem, kira ka liufia na'a kwau ma'e fanoa 'i Jeriko. Ma kaida'i kira ka leka fa'asia na fanoa ne'eri, na ngwae 'oro liu kira leka ma'i sulida.

³⁰ Ma na ro ngwae maada rodo ki kera tua ninimana tala. Ma kaida'i kera rongoa sa Jesus leka ma'i sulia tala, kera ka ri na'a, kera ka 'uri, "Ae'o na 'alako ana kwalafa sa David, 'oke manatai kero'o ma'i."

³¹ Ma kaida'i ne'e ngwae ki kira rongo kera, kira ka balufi kera, ma kika 'uri, "Moke tua aroaro!" Bore ma kaida'i kira fata 'una'eri, kera fi'i ri doe ka tasa la'u 'uri, "Ae'o na 'alako ana kwalafa sa David, 'oke manatai kero'o ma'i."

³² Ma kaida'i sa Jesus rongoa kera ri ma'i 'una'eri, nia ka uuto'o, ma ka saeda ma'i, ma ka saefiloda ka 'uri, "Tae ne'e koro'o oga nai sasia fuamuro'o?"

³³ Kera olisia, keka 'uri fuana, “Kero'o oga 'oke 'ifingia maamiro'o fasi 'iri kero'o ke lia la'u.”

³⁴ 'Una'eri, sa Jesus ka kwaimanatai liu fuadaro'o, ma nia ka sama to'ona maadaro'o. Ma ana kaida'i ne'eri nama go'o, na maadaro'o ka lia na'a, ma kera ka leka na'a fa'inia sa Jesus.

21

Ngwae 'oro ki ba'atafea sa Jesus

(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Ma sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira dao karangia na'a 'i Jerusalem, ana fanoa 'i Betfeis, 'i gwauna fa'i ua 'i Olif. 'I ne'eri, sa Jesus ka kwatea ta ro ngwae ana na fafarongo nia ki, kera ka etaeta 'i na'o,

² ma nia ka fata 'uri fuadaro'o, “Moke leka 'uana fanoa lo'oko ne'ana koro'o leka kwau 'uana, ma koro'o ke ba'a dao to'ona ta'i dongki, kira firi'ia 'i ne'eri fa'inia na bibina. Koro'o ka logedaro'o, ma moro ka ngalida ma'i siaku.

³ Ma di'ia ta ngwae ka saefilo koro'o, koro'o ka saea fuana moka 'uri, ‘Na Aofia ne'e oga'i.’ Ma 'una'eri nia ke ba'a ala'anida fuamuro'o.”

⁴ Ru ne'e nia fuli fasi 'iri ka fa'amamana tae ba na profet nia saea ka 'uri,

⁵ “Muke saea fuana ngwae ki 'i Jerusalem muka 'uri,

'Lisia basi.

Na ngwae tatalafa'a kamu, nia leka na'a ma'i siaumulu.

Nia ka fa'ati'iti'i nia, ma ka leka ma'i 'i fafona na dongki.

Nia ka leka ma'i 'i fafona na kala dongki.’ ”☆

⁶ Ma na ro ngwae ana na fafarongo nia ki, kera ka etaeta na'a 'i na'o, ma kera ka sasia na'a ru ne'e sa Jesus saea fuadaro'o ki.

⁷ Kera tala'ia ma'i na dongki ne'eri fa'inia na bibina, ma kira ka safata'inia na ifi kira ki 'i fafona ilina bibina, ma sa Jesus ka tua 'i fafona.

⁸ Ma na ngwae 'oro liu ki kira safata'inia na ifi kira ki sulia na tala, ma ti ngwae kira ka tufua na uila niniu ki, ma kira ka safata'inia sulia na tala fuana fa'a'imoto'alana sa Jesus.

⁹ Na fiku'a doe ne'e kira etaeta 'i na'o ana sa Jesus, ma kira ka 'isi kwau 'i burina, kira ako ma kika 'uri,

“Aura'e 'anga fuana ngela ana kwalafa sa David na tatalafa'a!
Ma God 'oko 'oilakita'inia na ngwae ne'e nia leka ma'i 'ani na ngasingasi'anga 'oe!✠
Kulu ba'atafea God!”

¹⁰ Ma kaida'i sa Jesus nia dao 'i Jerusalem, na fanoa ka ngalu liu na'a, ma ti ngwae kira saefiloda kira ka 'uri, “Sa tai nini'a?”

¹¹ Ma na fiku'a ne'eri kira ka 'uri, “Nia'a sa Jesus na profet, na ngwae fa'asia na fanoa 'i Nasaret 'i saena na aba'i kula 'i Galili.”

Sa Jesus balufia ngwae ne'e kira fa'alia Luma Abu God ki

(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Kaida'i sa Jesus leka ma'i ka dao saena Luma Abu God, nia ka lalia na ngwae ne'e kira usi 'ada 'i ne'eri ki. Ma nia ka giosia na tatafe ana ngwae ne'e kira rokisi mani ne'eri ki, ma

✠ 21:9 Sam 118:26

ka gilosia na ru fuana tua'a na ngwae ne'e kira 'oifoli 'ani na fa'i fao ki.

¹³ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana ngwae ne'eri ki, "Na Fatalana God saena Kerekere'a Abu nia fata 'uri, 'Na Luma nau, na luma ni fo'lo.' Bore ma kamu fa'ita'inia ka alua lala kula fuana bililana ru ngwae ki."

¹⁴ Ana kaida'i ne'eri, ti ngwae maada rodo, ma ti ngwae 'aeda mae, kira leka logo ma'i siana sa Jesus saena Luma Abu God, ma nia ka gurada ta'ifau.

¹⁵ Aia, ma na fata abu doe ki, ma na fa'amanata ana taki ki, kira ka saeta'a liu kaida'i kira lisia ru le'a ki ne'e sa Jesus nia sasi'i, ma kira ka rongoa kala ngela ki kira ri kika 'uri, "Aura'e 'anga fuana ngela ana kwalafa sa David na tatalafa'a!"

¹⁶ Ma na fata abu doe ki fa'inia na fa'amanata ki, kira ka fata 'uri fuana sa Jesus, "'Oko rongoa tae ne'e kira saea! Fa'uta ne'e noa'a 'oe kosi luida kwa?"

Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "'Iu, nau ku rongoa. Noa'a kamu 'iri to'omani go'lo ala'anga ba saena Kerekere'a Abu? Nia fata 'uri, 'Oko fa'amanata na kaela ngela ki fasi 'iri kira ka ba'atafe 'oe talamu.' "☆

¹⁷ Sui 'i buri 'ana, sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki, kira ka leka na'a fa'asia 'i Jerusalem, ma kira ka leka 'uana 'i Betani. Ma kaida'i nia rodo na'a, kira ka teo 'i ne'eri.

*Sa Jesus agia na 'ai figi
(Mark 11:12-14, 20-24)*

18 'Ofodangi ana ruana asoa, kaida'i sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki kira oli ma'i 'uana 'i Jerusalem, ma sa Jesus ka fiolo.

19 Ma nia ka lisia ta'i 'ai figi ne'e uu 'i ninimana tala, ma ka leka 'i 'aena, bore ma noa'a nia kasi lisia go'o ta fua'i ru ana, ma na rauna go'o ne'e ulubono. Ma nia ka fata 'uri fuana 'ai figi ne'eri, "Osi'ana noa'a 'oe kosi alua go'o ta fua'i ru, 'ira 'ita ana kaida'i ne'e noa'a 'oe kosi fungu la'u!" Ma ana kaida'i ne'eri nama go'o, na 'ai ne'eri ka kuku na'a.

20 Kaida'i fafarongo ki kira lisia ru ne'eri, kira ka 'arefo liu. Ma kira ka saefiloa 'uri, "Tae ne'e sasi ma na 'ai ne'e ka mae 'ali'ali go'o 'ana 'uri kwa?"

21 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Nau ku saea fuamu'a, di'ia kamu fa'amamana ma noa'a kamu kasi manata ruarua, kaumulu saiana muke sasia go'o 'aumulu ru doe ki liufia ru ne'e nau ku sasia ana 'ai figi ne'e. Di'ia kamu saea fuana fa'i ua ne'e, 'Oke leka, 'oko tua saena asi,' 'ira nia ke ba'a leka go'o 'ana.

22 Di'ia kamu fo'osia God, ma kamu ka fa'amamana ne'e God ke sasi ru ne'e kamu gania, nia ke sasi go'o 'ana."

*Na ngasingasi'anga sa Jesus
(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)*

23 Aia, ana kaida'i sa Jesus nia oli la'u saena Luma Abu God fuana fa'amanatalana ngwae ki, na fata abu doe ki, ma ti ngwae fa'ina'ona'o ana Jiu ki, kira ka leka ma'i siana. Ma kira ka saefiloa 'uri, "Na ngasingasi'anga tae ne'e 'oko to'o ana

fuana na sasilana ru ne'e ki kwa? Ma sa tai mo ne'e nia kwatea na mamana'anga ne'e fuamu?"

²⁴ Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "'Iu, nau ku saefilo kaumulu basi 'uana ta'i ru. Di'ia kamu olisia, nau ku fi'i fa'arongo kaumulu ana na mamana'anga ne'e nau ku to'o ana fuana sasilana ru ne'e ki.

²⁵ 'Iu, kamu ke saea basi fuaku, na mamana'anga ne'e sa John nia to'o ana fuana na siuabu'anga, nia 'ita ma'i fa'asia 'i fai? Nia 'ita ma'i ana God, nama nia 'ita ma'i ana na ngwae ki go'o?"

Ma kira ka tala'ae ana olisu'usu'unga 'i safitada kwailiu kira ka 'uri, "Tae ne'e kulu ke saea? Di'ia kulu olisia ma kulu ka 'uri, 'Fa'asia ma'i God,' nia ke ba'a fata 'uri, 'Irai ma fa'uta mo ne'e kamu kasi fa'amamana sa John?"

²⁶ Ma di'ia kulu fata 'uri, 'Ngwae go'o 'ana ne'e kwatea ngasingasi'anga fuana sa John ka siuabu ana ngwae ki, noa'a la'u God,' ngwae ki kira ke ba'a saeta'a fuakulu." Kira ma'u, sulia na ngwae ki kira saea sa John nia'a ne'e na profet.

²⁷ Nia ne'e kira ka olisia 'uri go'o 'ada ana fuana sa Jesus, "Kaimili kina go'o sa tai ne'e saea fuana sa John ka siuabua ngwae ki."

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "'Iu, di'ia nia 'una'eri, noa'a nau kusi saea logo fuamu'a sa tai ne'e kwatea na ngasingasi'anga ne'e fuaku."

Tarifula'anga sulia na ro 'alako ki

²⁸ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri fuada, "Kamu manata fa'uta sulia ru ne'e? Ta'i ngwae nia to'o ana ro ngela ngwane ki. Ma nia ka leka siana

na ngela 'i na'lo, ma ka fata 'uri fuana, 'Alako nau 'ae, ta'ena 'oke leka, ma 'oke rao 'i saena na o'ola ba kulu.'

²⁹ “Ma nia ka olisia ka 'uri, 'Nau ku 'aila go'lo kwa.’ Ma sui 'i buri, nia ka rokisia na manata'anga ne'eri, ma ka leka na'a 'i saena na o'ola.

³⁰ Ma 'i buri, na ma'a ka leka la'u siana na ruana ngela ana, ma ka saea logo ta'i ala'anga ne'eri. Ma na ngela ne'e ka olisia ka 'uri, 'Nia le'a go'lo 'ana nai ba'a leka.’ Bore ma noa'a nia kasi leka go'lo.

³¹ “'Uri ma sa tai adaro'lo na'a ne'e sasia ru ba na ma'a kera nia oga?”

Ma kira olisia kika 'uri, “Na ngela ba 'i na'lo.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea fuamu'a, na ngwae ta'a ki ne'e kira gonia na mani ana na takisi, ma na kini sesele ki, kike ba'a eta ru'u 'i saena na mauri'a ne'e God nia gwaunga'i fafia 'i na'lo ana kamu'a.

³² Sa John ngwae ni Siuabu ba dao na'a ma'i siaumulu fuana na fa'ata'ilana na tua'a ne'e God nia oga fuamu'a muke tua sulia, ma noa'a kamu kasi fa'amamana go'lo ana nia'a. Bore ma, na ngwae 'aurafu ki ne'e kira gonia mani ana na takisi, ma na kini sesele ki, kira ka fa'amamana ana nia'a. Ma sui bore 'ana muka lisia na ru ne'eri ki, noa'a kamu kasi fa'amamana go'lo ana sa John, ma noa'a kamu kasi rokisia go'lo manatamu'a.”

*Na tarifula'anga sulia na ngwae rao ta'a ki
(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)*

³³ Sa Jesus ka fata la'u fuada ka 'uri, “Muke rongoa basi ta'i tarifula'anga ne'e la'u. Ta'i

ngwae nia fasia na o'ola. Ma nia ka saunga'inia sakali kalikalia, ma ka 'ilia ta'i kilu fuana na ngisilana na fua'i 'ai ki fuana saunga'ilana waen, ma ka saunga'inia ta'i luma fuana na folo'a. Ma nia ka alua na o'ola nia saena limana ngwae ki ne'e kira rao 'i saena. 'Una'eri, nia ka leka na'a 'ana 'uana ta ma'e fanoa.

³⁴ Ma kaida'i ne'e o'ola ne'eri nia maua, nia ka kwatea na ngwae ni rao nia ki fuana na ngwae ne'e kira lia sulia na o'ola nia, fasi 'iri kira ke kwatea ma'i ta bali ana fua'i ru ne'e kira loi'i ki.

³⁵ “Ma na ngwae ne'e lia sulia na o'ola ki, kira daua na ngwae rao nia ki, ma kira ka ulasia ta'i ngwae, ma ruana ngwae kira ka saungia ka mae na'a, ma uula ngwae kira ka 'uia na'a 'ani fau fuana saungilana.

³⁶ Sui nia ka kwatea la'u ti ngwae rao 'oro la'u fuada ka liufia 'i na'o. Ma na ngwae ne'e kira lia sulia na o'ola ne'eri, kira ka sasi 'una'eri logo ada.

³⁷ Ma 'isilana, nia ka kwatea na'a ngela muta'i nia fuada. Ma nia ka manata 'uri, 'Kike ba'a fu'usi doe go'o 'ada ana na ngela nau.'

³⁸ “Sui ma ana kaida'i ne'e ngwae ne'eri ki kira lisia na'a ngela nia, kira ka saea kwailiu na'a fuada kira ka 'uri, 'Nia na'a ne'e ngela na ngwae ne'e to'o ana na o'ola ne'e. Kulu saungia ka mae, fasi 'iri kuke ngalia 'akulu na ru ne'e nia ki ta'ifau.'

³⁹ Ma kira daua, ma kika 'ui 'ania 'i maa fa'asia na o'ola ne'eri, ma kira ka saungia ka mae.

40 “'Una'eri ma kaida'i ne'e ngwae ne'e to'ola ana na o'ola ka dao ma'i, tae ne'e nia ke ba'a sasia fuana na ngwae ne'e kira lia sulia na o'ola ki?”

41 Ma kira olisia kika 'uri, “Nia ke ba'a saungia na ngwae ta'a ne'eri ki ka mae, ma nia ka kwate'a la'u na o'ola nia fuana ti ngwae matamata ne'e kike ba'a kwate'a ta bali fuana ana kaida'i 'ana goniru'a.”

42 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nia mamana kamu to'omani na Kerekere'a Abu ba nia fata 'uri,
'Na fau ne'e na ngwae saunga'i luma ki kira 'aila 'ania, nia ne'e na fau ne'e talinga'i ka liufia na fau ki ta'ifau ana 'odoa.
God ne'e fulingani ru ne'eri, ma na lisilana ka le'a liu.’[☆]

43 “Ma nia ne'e nau ku saea fuamu'a, na ngwangane'anga ana gwaunga'inga God ke ba'a lafua fa'asi kamu, ma ka kwate'a 'ana fuada na ngwae ne'e kira ro'osulia ki.

44 Ma di'ia sa tai ne'e nia 'asia fafona fau ne'eri, nia ke mangisia na'a. Ma di'ia sa tai ne'e fau ne'eri ka 'asia fafia, na nonina ka meme ta'ifau na'a.”

45 Ma kaida'i ne'e fata abu doe ki ma na Farasi ki, kira rongoa tarifula'a ne'eri, kira lia saiana sa Jesus nia fata sulida.

46 Ta ne'e kira oga kira ka daua. Bore ma kira ma'u, osi'ana ne'e ngwae 'oro ki kira fiku ana kaida'i ne'eri, kira fa'amamana ana sa Jesus ne'e nia'a na profet.

☆ 21:42 Sam 118:22-23

22

Sa Jesus fa'abolota'inia nia'a fa'inia na tata-lafa'a

(Luke 14:15-24)

¹ Sa Jesus ka fata la'u 'ani tarifula'anga fuada na ngwae ki ka 'uri,

² “Na 'Inoto'anga God nia 'uri: Ta'i ngwae tatalafa'a nia saunga'inia na fafanga'a ana ara'inga fuana na 'alako nia ne'e ke ara'i.

³ Ma nia ka kwatea na ngwae rao nia ki fuada na ngwae ki ne'e nia laefida ma'i ki fuana na fafanga'a ne'eri, fasi 'iri kira ka leka ma'i. Bore ma kira ka 'aila lala 'ani leka'a ma'i.

⁴ “Sui nia ka kwatea la'u ti ngwae rao, ka fata 'uri fuada, 'Kamu ke fa'arongoa na ngwae ne'e nau ku laefida ki, na fanga'a nau kwaibobori na'a. Nau ku saungia ta'ifau na'a na buluka doe nau ki ma na kala buluka le'a nau ki, ma na ru ki ta'ifau ka kwaibobori na'a. Muke leka na'a ma'i ana na fafanga'a nau.’

⁵ “Bore ma noa'a kira kasi oga go'o ro'onga'a sulia, ma kira ka leka matamata lala 'ada. Ta ngwae ka leka na'a 'ana saena o'ola nia, ma ta ngwae ka leka na'a 'ana saena na sitoa nia.

⁶ Ma ti ngwae kira daua na'a ngwae rao ne'eri ki, kira ka kwai'ida, ma kira ka saungida.

⁷ Ma na ngwae tatalafa'a ne'e ka saeta'a liu, ma nia ka kwatea na'a ngwae fuani oro nia ki, ma kira ka saungia na'a ngwae ne'eri ki ne'e kira saungia na'a ngwae rao nia ki. Ma kira ka du'afia na'a fanoa doe kira.

⁸ “Sui nia ka fata 'uri fuana na ngwae rao nia ki, 'Na fanga'a kwaibobori na'a, bore ma

na ngwae ba nau ku laefida ki, kira kasi totolia leka'a ma'i ana na fafanga fa'i kaimili.

⁹ Kamu ke leka sulia na tala ki, ma kamu ka saea ma'i na ngwae ki ta'ifau ne'e kamu dao to'oda, kira ka leka ma'i ana fanga'a ne'e.'

¹⁰ Ma na ngwae rao ki kira ka leka sulia na tala ki, ma kika fikua ma'i na ngwae ki ta'ifau ne'e kira dao to'oda. Ma na fanga'a ana na ara'inga ne'eri ka fungu 'ani ngwae le'a ki ma na ngwae ta'a ki.

¹¹ "Sui kaida'i ne'e ngwae tatalafa'a ka dao ma'i fuana lisilana na ngwae ne'e kira dao ki, nia ka lisia ta'i ngwae ne'e noa'a kasi toro go'o 'ani na toro ana na ara'inga.

¹² Ma na ngwae tatalafa'a ka fata ka 'uri, 'Noa'a 'oko 'iri toro go'o 'ani na toro fuana fanga'a ana ara'inga, 'una'eri noa'a 'iri le'a fuana 'oe tua 'i ne'e.' Ma na ngwae ne'eri noa'a kasi saea na'a ta ru.

¹³ "Sui na ngwae tatalafa'a ka saea fuana na ngwae rao nia ki ka 'uri, 'Kamu ke firi fafia na limana ma na 'aena ngwae ne'e, ma kamu ka 'ui 'ani nia'a saena na kula rorodo'a ne'e 'i maa, ana kula ne'e ngwae ke angi ma ka 'ala girigiri ana lifada, osi'ana kira nonifii.' "

¹⁴ Sui sa Jesus ka fata na'a 'uri, "Na ngwae 'oro ki mala ne'e God laefida, bore ma bara ngwae go'o ne'e nia filida."

*Sa Jesus olisia na saefilo'a sulia na takisi
(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)*

¹⁵ Na ngwae Farasi ki kira leka, ma kira ka loko'i ru fuana na fa'aroralana sa Jesus 'ani ru ne'e nia sae'e ki.

16 Ma kira ka kwatea fafarongo kira ki fa'inia ti ngwae ne'e oga kwalafa sa Herod ka tata-lafa'la siana sa Jesus. Ma kira ka fata 'uri, "Ngwae Fa'amanata 'ae, kaimili saiana ru 'oko sae'e ki, ru mamana ki ta'ifau go'lo. 'Oko fa'amanata go'lo 'amu sulia mamana'anga ma kwaiogai'anga God fuana na ngwae ki. Ma 'oe kosi 'ado go'lo fa'inia ta ngwae 'ani ta tae ne'e kira manata sulia. Ma noa'a 'oe kosi manata go'lo 'uana na 'inoto'alana na ngwae.

17 'Iu, 'oke saea basi fuaimili! 'Uri ma na taki kia, nia luia na kwatelana na mani ana takisi fuana na ngwae gwaunga'i ana 'afutana 'i Rom? 'Uri ma nia bolo fa'inia kaimili ke kwatea takisi baera, nama noa'a?"

18 Ma sa Jesus ka sai na'a ana na manata'anga ta'a kira, ma ka fata 'uri, "Kaumulu na ngwae kwalabasa ki, fa'uta ne'e kamu ka sasi 'uana na fa'aroralaku?"

19 Muke fa'ata'inia basi na mani ne'e kamu folia 'ani na takisi." Ma kira ka ngalia ma'i ta'i selene, kira ka fa'ata'inia fuana.

20 Ma nia ka saefilo kira ka 'uri, "Na nununa sa tai nini'a? Ma na satana sa tai mo nini'a?"

21 Ma kira olisia, kira ka 'uri, "Na nununa ma na satana na tatalafa'a 'i Rom."

Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Kamu ke kwatea fuana na tatalafa'a 'i Rom na ru nia ki, ma kamu ka kwatea logo ru God ki fuana God."

22 Ma kaida'i kira rongoa na'a na olisi'anga ne'eri ka le'a 'una'eri, kira ka 'arefo liu, ma kira ka leka na'a 'ada fa'asia.

*Sulia na tata'e oli'a fa'asia mae'a
(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)*

23 Ma ana fa'i asoa ne'eri logo, ti Sadusi kira leka ma'i siana sa Jesus. Na Sadusi ki kira saea fasi na ngwae ki noa'a kira kasi tata'e la'u fa'asia na mae'a.

24 Ma kira ka saefiloa sa Jesus, kira ka fata 'uri, “Ngwae Fa'amanata kwa, sa Moses nia keresia na taki fuaka ka alanga'i 'uri, 'Di'ia ta ngwae nia mae, ma na 'afe nia ka mauri 'ua, bore ma noa'a nia kasi to'o ana ta ngela, na ngwaefuta nia ka korea la'u na gwa'i 'uru ne'eri, fasi 'iri kera ka to'o ana ta ngela fuana ka talafuila na ngwae ne'e nia mae na'a.’

25 Ma ta'i kwalafa ana kulu'a Jiu ki, kira to'o ana fiu ngwae asina ki. Ma na ngwae etaeta ka korea ta'i sari'i. Aia, ma ana kaida'i kera kasi to'o 'ua ana ta ngela, ngwae ne'eri ka mae na'a 'ana.

26 Na ruana ngwae ka korea la'u na kini ne'eri. Aia, ma noa'a kera kasi to'o 'ua ana ta ngela logo, ma nia ka mae logo 'ana. Uula ngwae ka korea la'u, ma ka mae logo. Nia 'una'eri leleka fiu ngwae asina ne'eri ki, kira maemae ka sui.

27 Buri 'ana bara ngwae asina ne'e kira mae, kini ne'e bore ka mae na'a logo.

28 Aia, ma na kini ne'e nia 'afe 'afe ma'i fuana fiu ngwae asina ne'e ki. Di'ia 'una'eri, kaida'i ngwae ki kira tata'e fa'asia mae'a, sa tai ana fiu ngwae asina ne'eri ki ne'e ara'i mamana nia?”

29 Sa Jesus ka olisi kira ka 'uri, “Kaumulu rora na'a, sulia kamu kasi sai go'o ana na Kerekere'a Abu ki ma na ngasingasi'anga God.

30 Sulia, kaida'i ne'e ngwae mae ki kike tata'e la'u fuana na mauri'a, kira di'ia na'a 'ada na

'ainsel ki 'i langi ne'e noa'a kira kasi kore kini na'a.

31 “‘Iu, nau ku fa'amanata kamu sulia na tata'enga fa'asia na mae'a. Nau ku saiana kamu to'omani sulia ba God saea 'ua na'a ma'i ka 'uri,

32 ‘Nau'a na God sa Abraham, ma na God sa Aesak, ma na God sa Jakob.’ Na fadalana ne'e 'uri, ngwae ne'eri ki ne'e kira mae na'a, God nia saea ne'e nia God kira 'ua, osi'ana kira mauri na'a fa'inia.”

33 Ma ana kaida'i ne'e ngwae 'oro ki kira fiku kalia sa Jesus, kira rongoa na ru ne'eri ki, kira ka 'arefo liu ana fa'amanata'anga nia.

Na taki talinga'i ka tasa

(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

34 Ana kaida'i ne'e Farasi ki kira rongoa sa Jesus ne'e fa'anotoa na'a Sadusi ki 'ani na olisi'anga nia, kika fiku ma'i siana.

35 Ma ta'i ngwae ada ne'e fa'amanata 'ani taki ki, nia ka iliili 'uana ka fa'arora sa Jesus 'ani na saefilo'a ka 'uri,

36 “Ngwae fa'amanata 'ae, na taki tae ne'e talinga'i ka liufia taki kia ki ta'ifau kwa?”

37 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “‘Oke alafe ana God 'oe, 'ania manatamu ta'ifau, ma 'ani mangomu ta'ifau, ma 'ani liamu ta'ifau.’

38 Nia'a na'a ne'e taki etaeta ma ka talinga'i ka tasa.

39 Ma ruana taki ka di'ia logo ka 'uri, ‘Oke alafe fuana to'olamu ka di'ia logo ne'e 'oko alafe fuamu talamu.’

40 Ma na taki fa'asia sa Moses ki ta'ifau, ma na fa'amanata'anga na profet ki kira fiku ta'ifau go'o ana ro taki ne'e ki."

Sa Jesus nia'a 'alako ana kwalafa sa David ma na Aofia nia logo

(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

41 Ana kaida'i ti Farasi kira fiku kalia sa Jesus, nia saefiloda ka 'uri,

42 "Na Christ, ngwae ne'e God nia filia fuana fa'amaurilana ngwae ki, kaumulu saea nia futa ma'i ana sa tai nini'a?"

Kira ka olisi 'uri ana, "Na Christ ke ba'a futa ma'i ana kwalafa sa David na tatalafa'a."

43 Sui sa Jesus ka saefilo kira la'u, "Di'ia nia ka futa go'o 'ana ana kwalafa sa David na ngwae tatalafa'a, fa'uta mo ne'e na Ano'i ru Abu ba nia fa'afata sa David ka 'uri,

44 'God nia fata 'uri fuana Aofia nau:

'Oko tua bali 'olo'olo aku, ma 'oko gwaunga'i fa'inau, masia kaida'i nau kui alua mali-mae 'oe ki ke ro'osuli'o.'✠

45 "Sa David 'ana talana ne'e nia saea na Christ 'ani na 'Aofia.' Nia ne'e, na Christ nia noa'a la'u 'alako ana kwalafa sa David go'o 'ana. Nia'a Aofia nia logo."

46 Ma ana kaida'i ne'eri, noa'a ta ngwae ada kasi bolo na'a fuana olisilana 'ani ta ru. Ma kira ka 'eke na'a 'ada fuana saefilolana la'u sa Jesus.

✠ 22:44 Sam 110:1

23

Sulia na Farasi ki fa'inia na ngwae fa'amanata ana taki ki

(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

¹ 'I buri 'ana ru ne'eri, sa Jesus ka fata fuana na ngwae ne'e kira fiku ma'i ki, ma na fafarongo nia ki ka 'uri,

² "Na ngwae fa'amanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kira to'o ana ngasingasi'anga fuana na fa'amanata'anga 'ani taki sa Moses ki.

³ Nia ne'e, kamu ka ro'osulida, ma kamu ka sasia na ru ki ta'ifau ne'e kira saea fuamu'a. Bore ma noa'a kamu kasi sasi la'u sulia na ru ne'e kira sasi'i ki, osi'ana noa'a kira kasi sasi go'o sulia na ru ne'e kira fata sulia.

⁴ Kira alua la'u ti taki 'oro ne'e 'afita'i fuana na ngwae ki ka ro'o sulia, bore ma noa'a kira kasi ma'udi go'o fuana kwai'afi'anga ana ngwae ki fuana sasi'a sulia na taki ne'eri ki.

⁵ "Ma kira sasi na'a ru ki ta'ifau fasi 'iri na ngwae ki ka lisida ma ka fia fasi kira ngwae le'a ki. Ma na ru 'uri ki ne'e kira sasi'i. Kira ka firi'ia 'i maana darada ma 'i limada na reba ru doe ki ne'e kira keresia na Kerekere'a Abu ki ana. Ma kira taia na namunamuna ifi kira ki ka keta.

⁶ Ma kira ka oga liu na tua'a ana kula 'inoto'a ana na fanga'a ki, ma kula 'inoto'a ki fuana tua'a saena luma fuana fo'onga'a ki.

⁷ Ma kira ka oga liu na fa'adoelada 'i maana usi'a ki, ma kira oga ngwae ki ka fata 'uri ada, 'Ngwae Fa'amanata nau, ne'e nau ku ro'o sulia fatalamu.'

⁸ "Bore ma noa'a kasi le'a fuana ta ngwae go'o 'ana ne'e ka fata 'uri amu'a, 'Ngwae

Fa'amanata nau, ne'e nau ku ro'lo sulia fa-talamu,' osi'ana nau'a go'lo ne'e ta'i ngwae fa'amanata kamu, ma kaumulu na barangwai asina saena fiku'a fa'amamana'anga.

⁹ Ma noa'a kamu kasi fa'a'imoto'a ta ngwae fa'amanata saena magalia ne'e 'ani ala'anga 'uri, 'Ma'a kami,' osi'ana kaumulu ke fa'a'imoto'a go'lo ta'i Ma'a kamu ne'e nia tua ma'i langi.

¹⁰ Ma noa'a kasi le'a fuana ta ngwae go'lo 'ana ne'e ka fata 'uri amu'a, 'Ngwae 'a'ana,' osi'ana kaumulu to'lo go'lo ana ta'i ngwae 'a'ana, ma nia'a na'a ne'e nau'a, na Christ, na ngwae ne'e God nia filia fuana fa'amaurilana ngwae ki.

¹¹ Di'ia ta ngwae ne'e oga ka 'a'ana 'i safi-tamu'a, nia ka di'ia na'a ngwae rao.

¹² Ma ta ngwae ne'e ka fa'adoea nia 'ana talana, God ke ba'a fa'ati'iti'ia nia'a. Ma ta ngwae bore 'ana ne'e ka fa'ati'iti'i nia 'ana talana, God ke ba'a fu'usi doe ana.”

Sa Jesus fonedā fa'asia ta'anga'a gwaunga'i ngwae Jiu ki

(Mark 12:40; Luke 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³⁻¹⁴ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Nia ta'a liu fuamu'a na fa'amanata ana taki ki ma kamu'a na Farasi ki, kamu ngwae kwalabasa ki! God ke ba'a kwa'i kamu, osi'ana ne'e kamu fono 'usia na sinamaa ana 'Inoto'anga God fa'asia na ngwae ki. Kamu'a logo noa'a kamu kasi oga go'lo ne'e muka ru'u saena 'Inoto'anga God,

ma kamu ka fonea ngwae ne'e kira fa'isu'usu'u
 'uana ru'unga'a.*

¹⁵ “Nia ta'a fuamu'a na fa'amanata ana taki
 ki ma kamu na Farasi ki na ngwae kwalabasa
 ne'e kamu 'oi 'ana ngwae ki, fasi 'iri kira ka
 saea kamu 'ani na ngwae le'a ki. Aia, God ke
 ba'a kwa'i kamu, sulia kamu laga ulafu liu 'ani
 galilana kula ki ta'ifau, saena asi ma saena tolo,
 'uana dao'a to'ona ta ngwae, fasi 'iri ka leka
 sulia na taki sa Moses ki. Aia, ma ana kaida'i
 ngwae ne'e ka leka go'o suli kaumulu, kamu fi'i
 sasi aka'u go'o ana nia'a fuana leka'a 'uana kula
 ana mae'a. Ma na kwa'ikwa'inga nia ke ba'a
 tasa ka liufia kaumulu sulia na abulalana ta'a
 ka liufi kaumulu ta'ifau na'a.

¹⁶ “Nia ta'a fuamu'a, ma kaumulu di'ia na'a
 ngwae maa rodo ki ne'e kira tala'ia na ngwae
 ki. Nia ne'e, God ke kwa'i kamu liu, sulia kamu
 fa'amanata 'uri ana ngwae ki, 'Sui bore 'ana sa
 tai ne'e ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani na
 Luma Abu God, nia le'a go'o 'ana di'ia noa'a
 nia kasi sasi tae ne'e nia alanga'i fuana. Bore
 ma di'ia nia ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani
 na gol ba saena Luma Abu God, nia ne'e ka abu
 liu fuana 'oilana alanga'i 'anga nia.’

* **23:13-14** verse 14 noa'a kasi tua saena 'orolana kerekere'a
 'ua sa Matthew, “Nia ta'a fuamu'a na fa'amanata ana taki ki ma
 kamu'a na Farasi ki ne'e mulu sasia na ru ki fasi 'iri ngwae ki
 kira ka sae kamu na ngwae le'a ki. Bore ma God ka ba'a kwa'i
 kamu, sulia mulu mala ta'a ana gwa'i 'uru ki ma muke laua na
 luma kira ki fuamu'a. Sui bore 'ana kamu ka 'una'eri, kamu ka
 sasia fo'onga'a keta ki, fasi 'iri na ngwae ki kira ka saea kamu na
 ngwae God ki. Sulia mulu sasi 'una'eri, na kwa'ikwa'inga kamu
 ki ka ba'a doe ka tasa.”

17 Kamu maa rodo, ma muka bolebole'a liu. Tae ne'e doe, na gol nama na Luma Abu God ne'e sasia gol ne'e ka abu? Na Luma Abu God ne'e doe ka liufia na gol!

18 Ma muke fa'amanata logo na ngwae ki 'uri, 'Sui bore 'ana sa tai ne'e ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani na fuli fu'a, nia le'a go'o 'ana di'ia noa'a nia kasi sasia tae ne'e nia alanga'i 'ani. Ma di'ia nia ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani na kwaisu'usi'anga ne'e tua fafona fuli fu'a, nia ne'e abu ka tasa fuana 'oilana alanga'i 'anga ba nia.'

19 Kamu maa rodo. Tae ne'e doe, kwaisu'usi'anga nama na fuli fu'a ne'e nia kwatea kwaisu'usi'anga ne'e ka abu? Na fuli fu'a ne'e 'inoto'a ka liufia na kwaisu'usi'anga.

20 Du'ungana na fuli fu'a ne'e 'inoto'a ka liufia na kwaisu'usi'anga, ma sa tai ne'e nia fa'angasia alanga'inga nia 'ani na fuli fu'a, tama nia alanga'i 'ani na fuli fu'a lo'oko fa'inia kwaisu'usi'a ki ta'ifau ne'e kira tua 'i fafona fuli fu'a ne'eri.

21 Ma sa tai bore 'ana ne'e ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani Luma Abu God, 'una'eri tama nia alanga'i na'a 'ani God ne'e nia tua saena Luma Abu ne'eri.

22 Ma di'ia ta ngwae ka fa'angasia alanga'inga nia 'ani 'i langi, tama nia alanga'i 'ani fuli tua'a God ne'eri'a, ma God ne'e tua logo 'i langi.

23 "Nia ta'a fuamu'a na ngwae fa'amanata ana taki ki ma kamu'a na Farasi ki, kamu ngwae kwalabasa ki. God ke ba'a kwa'i kamu. Kamu kwatea tangafula ana ru ki fuana God

'ani kala ru ne'e kamu fasi'i saena o'ola kamu ki fuana fa'a rakufa lana fanga kamu ki,† ma noa'a kamu kasi manata 'abera go'o fuana ro'onga'a sulia fa'amanata'anga doe ana taki ki. Na fa'amanata'anga doe ana taki ki fata 'uri, 'Ngwae ka sasia na'a ru ki ta'ifau ne'e 'ololo'olo fuana ngwae ki. Nia ka kwaimanatai fuana ngwae ma ka saea ru mamana ki.' Muke sasia na'a ru ne'eri ki, fa'inia na ru ti'iti'i ki saena taki ki logo.

²⁴ Kamu di'ia na ngwae maa rodo ne'e tala'ia na ngwae ki. Kamu saiana go'o amu'a manata 'abera 'uana leka'a sulia kala ru saena taki ki. Ma noa'a kamu kasi manata 'abera go'o 'ani ru doe ki saena taki ki. Kaida'i kamu sasi 'una'eri, ru ne'e nia lia di'ia kamu lafua go'o 'aumulu na lango fa'asia tae ne'e kamu kwa'ufia, bore ma muke onomia go'o 'aumulu na kamel doe.

²⁵ "Nia ta'a fuamu'a na fa'amanata ana taki ki ma kamu na Farasi ki ne'e kamu saiana sasilana ru ki fasi 'iri ngwae ki kira ka saele'a 'ani kamu. Aia, God ke ba'a kwa'i kamu, osi'ana kamu madafia liu sa'ulana nonina na titiu fuana fanga ki, bore ma kamu fa'afungu'i 'ani na fanga ne'e kamu ngali 'ani suulanga'i lana ngwae ki sulia guguta 'anga.

²⁶ Kamu na Farasi ki ne'e di'ia maamu'a nia rodo! Mulu rokisia na'a manata'anga kamu ki ka sikasika. Di'ia ne'e manata'anga kamu ki sikasika, na abula'anga kamu ki bore ka sikasika logo. 'Una'eri, na maurilamu'a di'ia na titiu ki ne'e sikasika 'i nonina ma saena logo.

† 23:23 Mint, Dill, ma Cummin

27 “Nia ta'a fuamu'a na fa'amanata ana taki ki ma kamu na Farasi ki, kamu kwatea ngwae ki kira ka saea kamu na ngwae le'a ki. Bore ma God ke ba'a kwa'i kamu, sulia kaumulu di'ia kilu gwa'u ki ne'e kira rafua lisilana ka le'a 'i maa, bore ma 'i saena nia fungu 'ani suli fa'inia na nonina ngwae ne'e kira mae, ma kira ka ngwa'a na'a ki.

28 Ru ne'e nia mamana 'ani kamu, sulia tae ki ne'e kamu sasia nia lia le'a liu maana ngwae ki. Bore ma na manata'anga kamu ki ta'a liu, ma kamu ka saiana na sokelana ngwae.

29-30 “Nia ta'a fuamu'a na fa'amanata ana taki ki, ma kamu'a logo na Farasi ki, kamu saiana sasilana na ru ki fuana ngwae ki kira ka saea kamu ngwae le'a liu. Bore ma God ke ba'a kwa'i kamu, sulia kamu saea di'ia kamu tuatua ana kaida'i 'i na'o, noa'a kamu kasi 'afia go'o na ko'o bora kamu ki fuana saungilana na profet ki. Ma 'i ta'ena muka alua na'a fau le'a fafona kilu gwa'u na profet ne'eri ki ma na ngwae le'a ki 'i na'o fuana fa'akwangalana.

31 Kaida'i kamu saea kira na ko'o kamu ki, nia fa'ata'inia kamu futa olitana na'a na kwalafa ko'o ta'a kamu ki ne'e kira saungia na profet ki 'i na'o.

32 Aia, ma di'ia 'una'eri, fa'asuia na'a amu'a na rao'a ne'e ko'o kamu ki etangia ma'i 'i na'o!

33 Kamu'a na'a ne'e abula'anga kamu ki di'ia na fa'i loi ki. Ka 'afita'i liu fasi kamu ka tafi fa'asia kwa'ikwa'inga 'ani mafula ana kula ni mae'a.

34 Du'ungana ru ne'eri ki, nau ku saea ru ne'e fuamu'a, nai ba'a kwatea ti profet ma ti ngwae

sae 'i ru ma ti fa'amanata siaumulu. Ma ti ai ada muke ba'la saungida ma muke foto'ida ana 'ai rara folo. Ma ti ai ada muke ba'la dauda ma muke ulasida saena luma fuana fo'onga'a kamu ki, ma muke lali kwailiu ada fa'asia saena fanoa kamu ki.

³⁵ Nia ne'e kwatea God ke ba'la kwa'i kamu fafia na saungilana na ngwae le'a ta'ifau, tala'ae ma'i ana maelana sa Abel, na ngwae saga, leleka ma'i ka dao ana maelana sa Sekaraea, na ngela sa Barakaea ne'e kamu saungia ka mae karangia na fuli fo'osi saena Luma Abu God.‡

³⁶ Nau ku saea fuamu'a ne'e matalanga'inga fuana maelana ngwae ne'eri ki ta'ifau ke ba'la tua fafomu'a ngwae ana kaida'i ne'e.”

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana ngwae ana 'i Jerusalem

(Luke 13:34-35)

³⁷ Ma sa Jesus ka lia kwau fuana fanoa 'i Jerusalem, ma ka fata 'uri, “Ngwae ana Jerusalem 'ae! Kamu ba 'uila'i fau ana na profet ba God nia asunga'inida ma'i fuamu'a ki, ma muka saungida. Ana kaida'i 'oro nau ku oga muke leka ma'i siaku 'iri nau ku lia suli kamu di'ia ta karai nia ofia na bibina 'i olofana 'aba'abana. Bore ma noa'a kamu kasi oga go'o.

³⁸ Ma ana kaida'i ne'e na'a, God ke ba'la leka fa'asi kamu, ma ka danga fa'iburi na'a 'ani fanoa kamu.

‡ **23:35** Sa Abel na ngwae 'olo'olo etaeta ne'e kira saungia saena Fau Alanga'inga 'Ua. Ma sa Sekaraea na ngwae 'olo'olo 'isi'isi ne'e kira saungia logo saena na Fau Alanga'inga 'Ua.

³⁹ Ma nau ku saea fuamu'a, noa'a kamu kasi lisi nau la'u, leleka ka dao ana na kaida'i ne'e muke fata 'uri, 'God, 'oko 'oilakita'inia na ngwae ne'e nia leka ma'i 'ani na ngasingasi'anga 'oe!' "☆

24

Sa Jesus saea na malimae ki ke malangisia na Luma Abu God

(Mark 13:1-27; Luke 21:5-28)

¹ Ma 'i buri 'ana ne'e sa Jesus fata 'una'eri ka sui, nia ka leka fa'asia Luma Abu God. Ma ana kaida'i sa Jesus ka leka kwau, na fafarongo nia ki kira ka leka ma'i siana, ma kira ka fata 'uri, "Oko lisia basi 'amu na Luma Abu le'a ne'e ki."

² Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Iu, 'oko lisia na luma doe ne'e ki. Noa'a ta ta'i gwa'i fau 'i ne'e ana Luma Abu God ke ba'a teo la'u 'i fuila. Kira ta'ifau kike ba'a takalo 'i ano."

³ Buri 'ana, sa Jesus ka ra'e gwauna fa'i ua 'i Olif, ma ana kaida'i nia tua 'ana, na fafarongo nia ki kira leka ma'i siana, ma kira ka tua ta'ifili kira. Ma kira ka saefiloa sa Jesus kika 'uri, "Kaida'i tae ne'e na ru nini 'oko saea fuaimili ki ke ba'a dao ma'i? Aia, ma tae ne'e ke ba'a dao ma'i fasi 'iri ke fa'ata'inia kaida'i 'oe fuana oli'a ma'i fa'inia kaida'i ne'e magalia ke ba'a sui ana?"

⁴⁻⁵ Sa Jesus ka olisi kira ka 'uri fuada, "Muke lia suli kamu, sulia ngwae 'oro ki ne'e kike ba'a leka ma'i 'i nunufana sataku, ma kike soke kamu, kike fata 'uri, 'Nau'a na Christ, na ngwae ba God filia.' Ma ana kaida'i kira sasia na'a ru ne'eri

ki, na ngwae 'oro ki kike ba'a fa'amamana ana soke'a nari kira ki. Aia, ma kamu ke lia sulia kamu, 'asu 'ubani ta ngwae ada kata soke kamu, ma muke fa'amamana ana soke'a kira ki.

⁶ Ma ta'i ru la'u, muke ba'a rongoa lingana fu'anga ana fanoa karangi ki, ma na ala'anga ki sulia fu'anga ki ana ti fanoa tau logo ma'i. Ka 'una'eri bore 'ana, noa'a kamu kasi manata 'abera sulida. Ru 'una'eri ki ke ba'a dao nama ma'i, bore ma noa'a kasi fa'ata'inia la'u 'isilana magalia ne'eri'a.

⁷ Na ma'e fanoa ki kike ba'a fu'alida kwailiu, ma na 'inoto'anga ki kike fu'alida kwailiu. Ma na unifiolo'a ma tikitiki ki ke liu ana kula ki ta'ifau.

⁸ Ma ru ne'eri ki ni'i ne'e etangilana nonifii'a, di'ia go'o 'ana na kini fa'afuta ba nia tala'ae ka ngela fii.

⁹ “Ana kaida'i ne'eri logo, na ngwae ana ma'e fanoa matamata kwailiu saena magalia ne'e ki, noa'a kira kasi oga kamu, sulia kamu'a na ngwae nau ki. Ma ti ngwae ada kike ba'a dau kamu, ma kike kwate kamu fuana malimae kamu ki fuana kwa'ilamu'a ma fuana saungilamu'a.

¹⁰ Ma ngwae 'oro ki ne'e kira fa'amamana ana nau'a, noa'a kira kasi ngangata ana fa'amamana'anga. Ma ngwae ki kike ba'a malimae'a ana kira'a kwailiu. Ma kira ke kwatea na ngwae God ki fuana malimae kira ki.

¹¹ Ma ana kaida'i ne'eri, profet 'oso'oso 'oro kira ke dao ma'i, ma kira ke tala'ia, ma kike sokea ngwae 'oro ki, ma kike leka sulia na fa'amanata'anga rora kira ki.

12 Ma kike ba'a sasia ru rora 'oro liu ki. Ma sulia ru ne'e, na alafe'anga ngwae 'oro ki ke ba'a ngwata'uta'u.

13 Sui bore 'ana ka 'una'eri, di'ia sa tai ne'e nia ngangata fuana leka'a sulia God leleka ka dao 'isilana kaida'i ne'eri, nia ne'e God ke ba'a fa'amauria.

14 Ma Fa'arongo'anga Lela ne'e sulia 'Inoto'anga God, kike ba'a fa'arongo 'ani saena magalia fuana ngwae ki ta'ifau. Buri 'ana na'a, 'isilana magalia fi'i dao ma'i.

15 “Ma kaumulu ke ba'a lisia na Ru Sua ke tata'e ma'i ana kula abu. Na ru ta'a ne'eri ke fa'asua na Luma Abu God, ma ke sasi 'iri God ke malangisia. Aia, ru ne'e profet Daniel eta fata na'a ma'i sulia 'i na'o.” (Na ala'anga fuana na ngwae ne'e nia to'oma'i nia 'uri: 'Oko malinga'i le'a ana na fadalana ru ne'e.)

16 “Kaida'i muke lisia na ru ne'e ki ka dao ma'i, na ngwae ki ne'e kira tua ana na aba'i kula 'i Judea, kike tafi 'uana gwauna fa'i ua ki.

17 Ana kaida'i ne'eri, di'ia ta ngwae ka tua ma'i 'i maa ana luma nia, nia ka tafi 'ali'ali, ma noa'a nia kasi manata la'u 'uana ru'unga'a saena luma nia 'uana ngalilana ta ru 'ana.

18 Ma sa tai ne'e ka tua ma'i 'ana saena o'ola, noa'a nia kasi oli la'u ma'i luma 'uana ta toro 'ana.

19 Kwaimanatai'anga doe liu fuada bara kini ne'e kira ina ki, ma kira ka fa'asusufia kala ngela ti'iti'i ki ana kaida'i ne'eri, sulia nia 'afita'i liu kira ka tafi 'ali'ali.

20 'Iu, muke fo'lo ma muka gania God, fasi 'iri ru ne'e noa'a kasi fuli la'u ana ma kamu ka tafi

ana kaida'i ana gwari'a, nama na Sabat, asoa ana mamalo'a.

²¹ Du'ungana na nonifi'anga ana fa'i asoa ne'eri ki, nia ke ba'a ta'a ka liufia na nonifi'anga ne'e ngwae saena magalia ki kira saiana, 'ita 'ua ma'i ana safalilana kaida'i God nia saunga'inia na magalia ka dao ana kaida'i ne'e. Ma noa'a na'a ta ru 'una'eri ne'e ke fuli ma'i 'i buri.

²² Ma di'ia God kasi fa'adokodokoa kaida'i ana nonifi'anga, nia 'afita'i ne'e ta ngwae ke mauri. Ma nia fa'adokodokoa kaida'i ne'eri fuana le'alana ngwae ne'e nia filida ki.

²³ "Iu, di'ia ta ngwae ka fata 'uri fuaumulu, 'Lisia basi, nia na'a ne na Christ,' nama ka fata 'uri, 'Lisia basi, nia na'a 'i lo'oko,' noa'a kamu kasi fa'amamana nia.

²⁴ Sulia na ngwae 'oso'oso ki ke ba'a dao ma'i, ma kike fata 'uri, 'Nau'a na Christ,' fa'inia na ngwae 'oso'oso ki kike fata 'uri, 'Nau'a ta profet.' Ma kike fulia fa'anada'a doe ki fasi 'iri ke tala'i rora ana na ngwae ne'e God nia filida ki bore ma nia 'afita'i liu fuada.

²⁵ Nia ne'e, sui bore 'ana ru ne'e ki noa'a kira kasi dao 'ua ma'i, nau ku saea na'a fuamu'a 'i na'o, fasi 'iri muke saiana.

²⁶⁻²⁷ "Ana kaida'i nau, na Ngela Ngwae, nau ku oli ma'i, ngwae ki ta'ifau kike ba'a lisi nau. Di'ia logo ne'e kamu saiana lisilana meamea kaida'i nia mea ma'i ana bali tata'elana sina leka ka dao ma'i bali sulana sina saena mamanga. Aia, di'ia ti ngwae kira fata 'uri fuamu'a, 'Na Christ tua saena aba'i kula kwasi,' noa'a kamu kasi leka 'uana kula ne'eri. Di'ia ti ngwae kira fata 'uri

fuamu'a, 'Christ ba ago 'i ne'e,' noa'a kamu kasi fa'amamana ana ala'anga 'una'eri ki.

²⁸ "Na olilaku ma'i noa'a ta ngwae kasi talafia, ka di'ia logo ne'e na afa noa'a kasi talafia ta ru mae.

*Sa Jesus fata sulia olilana ma'i
(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)*

²⁹ "I buri 'ana kaida'i ne'e nonifii'anga ne'eri ki ka sui mala, 'God ke fonea na mada'afi, ma na madamo, ma noa'a kero'a kasi sina. Ma God ke kwate na bulubulu ki kike ba'a 'asida fa'asia mamanga. Ma God ke sasi na ru 'i langi ki, kike leka rora fa'asia fulida.'☆

³⁰ "Buri 'ana ru ne'e ki, na ma'etoto ana olilaku ma'i fi'i fa'ata'i ma'i saena mamanga.☆ Ma ana kaida'i ne'eri go'o, na ngwae ki ta'ifau saena magalia, kike angi sulia kira ka lisi nau ku oli ma'i fafona gwa'i salo saena mamanga, ma nai ba'a leka ma'i fa'inia ngasingasi'anga nau fa'inia na madako'anga doe nau.

³¹ Ma na 'ainsel ke ufia na bungu ke ba'a angi doe fuana fikulana na ngwae nau ki ne'e nau ku filida ta'ifau na'a. Ana kaida'i ne'eri, nau ku kwatea ma'i 'ainsel nau ki, 'iri kike ba'a ukua ma'i ngwae nau ki ta'ifau fa'asia na fanoa ki ta'ifau saena magalia."

³² Go'o, sa Jesus ka fata sulia tarifula'a ka 'uri, "Kamu ke manata basi sulia na 'ai figi ki. Kaida'i

☆ 24:29 Aesea 13:10; 34:4; Esikiel 13:7; Joel 2:10, 31; 3:15

☆ 24:30 1 Tesalonika 4:16

kamu lisia na rauna nia ngosa, muke saiana na kaida'i fuana unita'i 'ako'ako'a nia dao karangi na'a.

³³ Ka 'una'eri logo, kaida'i kamu lisia na nonifii'anga ne'eri ki ta'ifau ke ba'a dao ma'i, muke saiana na olilaku ma'i nia karangi na'a.

³⁴ Ru mamana ne'e nau ku saea fuamu'a, ngwae ki ta'ifau ne'e kira mauri ana kaida'i ne'e, kira kasi mae 'i na'ona ru ne'eri ki ta'ifau ke ba'a dao ma'i.*

³⁵ Na ru ki ta'ifau ma'i langi ma saena magalia kike ba'a sui. Bore ma na fatalaku go'o ne'e tuatua noa'a kasi sui.

Noa'a ta ngwae kasi saiana asoa nama kaida'i ne'eri

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Noa'a ta ngwae kasi saiana kaida'i nai ba'a oli ma'i ana. Na 'ainsel ki bore noa'a kasi sai logo ana, ma nau'a, na Ngela bore, nau kusi sai logo ana. God na Ma'a ta'ifilia go'o ne'e nia saiana.

³⁷ Na olilaku ma'i ke ba'a di'ia ru ba fuli ana kaida'i ba sa Noa.

³⁸ Ana fa'i asoa ba 'i na'o ki, ana na igo doe baera, na ngwae ki kira fanga ma kira ka kwa'u 'ada, ma na ngwae ki ma na kini ki kira ka ara'i 'ada ma kira ka kwate kini 'ada kwailiu, leleka ka dao go'o ana fa'i asoa ba sa Noa nia ra'e saena na faka doe ba nia.

³⁹ Bore 'ana, kira kina 'ua na tae ne'e ka dao ma'i, leleka ka dao ana kaida'i ne'e igo doe

* **24:34** *nama* Ru mamana ne'e nau ku saea fuamu'a, magalia ne'e noa'a kasi mango 'i na'ona ru ne'eri ki ta'ifau ke ba'a dao ma'i.

baera dao ma'i, ma ka lauda na'a 'ana. Ma nia ke ba'a dao logo ma'i 'uri ana kaida'i nai ba'a dao ma'i ana.

⁴⁰ Ana kaida'i ne'eri, ro ngwae ki kera rao saena na o'ola. Ma nau ku ngalia ta ta'i ngwae fa'i nau, ma ta ta'i ngwae nau ku fa'asia.

⁴¹ Ma ro kini ki logo kera ka rao adaro'o ana fanga ki, ma ta ta'i ai nau ku ngalia, ma ruana nau ku fa'asia.

⁴² Muke lialia le'a, sulia kamu kina fa'i asoa tae ne'e nau, na Aofia kamu, nai dao ma'i ana.

⁴³ Muke manata to'ona ru ne'e, di'ia na ngwae ana luma ka sai go'o 'ana ana kaida'i ne'e ngwae bili ke ba'a dao ma'i ana, nia ka lialia le'a ma noa'a kasi ala'ania na ngwae bili ne'eri ka ru'u ma'i saena luma nia.

⁴⁴ Nia ne'e, muke kwaimasi logo, sulia nai ba'a dao ma'i ana kaida'i ne'e noa'a kamu kasi saiana.”

*Tarifula'a sulia ro ngwae rao ki
(Luke 12:41-48)*

⁴⁵ Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri fuana na fafarongo ki, “Kamu di'ia na ngwae rao ne'e nia liato'o ma nia ka rao saga. Ma na ara'i 'a'ana ke alua nia ka lia sulia na ngwae rao ki, ma ka kwatea na fanga fuada ana kaida'i fuana kwate fanga'a.

⁴⁶ Ma 'oilaki'a fuana na ngwae rao ne'eri ne'e ngwae 'a'ana nia dao to'ona ma nia sasi ru ne'eri ki, ana kaida'i ne'e nia dao ma'i ana 'i luma nia!

⁴⁷ Nau ku saea na ru mamana fuamu'a, na ngwae 'a'ana alu nia ka lia sulia ru nia ki ta'ifau.

48 “Bore ma, di'ia nia na ngwae rao ta'la, nia ka manata 'uri, 'Na ngwae 'a'ana nau, daolana ma'i nia tau 'ua.’

49 Ma nia ka tala'ae fuana kwa'ilana na ngwae rao ki, ma nia ka tua ni fanga na'a 'ana ma ka kwa'u lilinga na'a 'ana fa'inia ngwae kwa'u lilinga ki.

50 Sui ma na ngwae 'a'ana ka dao ma'i ana ta asoa ne'e nia noa'a kasi kwaima'akwali ana, ma ana kaida'i ne'e nia kina go'o 'ana.

51 Na ngwae 'a'ana ke kwatea na kwa'ikwa'inga 'afae fuana nia'a, ma ka alua nia'a fa'inia ngwae kwalabasa ki ne'e soke'e ro'o sulia God. Ma kaida'i nia ka tua ana kula ne'eri, nia ka angi angi go'o 'ana fa'inia na 'ala girigiri 'anga, osi'ana nia ka nonifi liu.”

25

Tarifula'anga sulia ta'i akwala kini sari'i

1 Ma sa Jesus ka fata la'u 'uri, “Ana kaida'i ne'e nau ku oli la'u ma'i, na 'Inoto'anga God ke ba'a di'ia na akwala kini sari'i ne'e kira ngalia na'a fa'i unu kira ki, ma kira ka kwaima'akwali ana na ara'i faolu ne'e ke leka ma'i ka ngalida 'uana saena na fafanga'a ana ara'aringa.

2 Ma ta lima kini sari'i ada kira ta'i bolebole'a, ma ta lima ai ada kira ka manata'a.

3 Na kini sari'i bolebole'a ne'eri ki kira ngalia na'a fa'i unu kira ki, bore ma noa'a kira kasi ngalia go'o ta suli'i ru ne'e ka bolo fuana fa'adu'alana unu kira ki fa'inida.

4 Ma na ai ne'e manata'a ki kira ngalia na bi'i suli'i ru doe fuana fa'adu'alana unu fa'inia na fa'i unu kira ki.

5 Ma na ara'i faolu ne'eri noa'a kasi dao 'ali'ali, ma na kini sari'i ne'eri ki maada ka mamaliu'a ta'ifau, ma kira ka maliu na'a 'ada.

6 "Ma saena tofongana rodo, na ngwae ki kira ri kika 'uri, 'Na ara'i faolu nia dao na'a ma'i! Muke leka, ma muke saka fuana.'

7 Na akwala kini sari'i ne'eri kira ka tata'e, ma kira ka fa'adu'a na fa'i unu kira ki.

8 Ma na kini sari'i bolebole'a ne'eri ki kira ka fata 'uri fuana na kini sari'i manata'a ne'eri ki, 'Muke kwatea ta suli'i ru fuana du'anga'a 'aimili, sulia ne'e suli'i ru kaimili ki fuana du'anga'a karangi ka sui na'a.'

9 "Sui kira olisida kika 'uri, 'Noa'a go'o, osi'ana noa'a nia kasi bolo na'a fa'i kulu ta'ifau. Muke leka 'aumulu ana ta luma, 'iri muke folia ta suli'i ru fuana du'anga'a 'aumulu.'

10 Ma kaida'i kira leka fuana foli'a, na ara'i faolu ne'eri ka dao ma'i. Ma na sari'i ne'eri ki ne'e kira sasi aka'u, kira ka leka na'a 'ada fa'inia 'uana na fanga'a ana ara'inga. Ma kira ka fono na'a 'usia na sinamaa.

11 "Ma 'i buri 'ana na kini sari'i ba kiri, kira ka dao logo ma'i, kira ka 'uri, 'Ara'i 'ae! 'Oke 'ifingia kwau na sinamaa fuami'a!'

12 Ma na ara'i faolu ne'eri ka olisida ka 'uri, 'Ru mamana nau ku saea fuamu'a, nau ku kina kaumulu.' "

13 Ma sa Jesus ka fa'asuia na'a tarifula'anga ne'e ka 'uri, "Ta ne'e, kamu ke lialia le'a, sulia kamu kina fa'i asoa nama kaida'i ne'e nai ba'a dao la'u ma'i ana."

*Na tarifula'anga sulia olilana ma'i ngwae
'inoto'a
(Luke 19:11-27)*

¹⁴ Sui sa Jesus ka saea la'u na tarifula'anga ne'e fuana na fafarongo nia ki ka 'uri, "Ana kaida'i nai ba'a oli ma'i, na 'Inoto'anga God nia di'ia ta'i ngwae ba nia leka ana ta kula tau, ma ka saea na'a ngwae rao nia ki, ma ka kwate kira ka lia sulia na to'oru'a nia ki.

¹⁵ Ma nia ka kwatea lima to'oni selene ki fuana ta'i ngwae. Ma fuana ta ngwae la'u, nia ka kwatea ro to'oni selene ki. Ma fuana ta ngwae la'u, nia ka kwatea ta'i to'oni selene. Nia ka kwatea ka bolo na'a fa'inia na sai 'i ru'anga kira ki. Sui nia ka leka na'a 'ana ana leka'a nia.

¹⁶ Ma na ngwae ne'e ngalia na'a lima to'oni selene ki, nia ka rao 'ani, ma ka to'o la'u ana ta lima to'oni selene.

¹⁷ Ma na ngwae ba ngalia na'a ro to'oni selene ki, nia ka rao logo 'ani, ma ka toda ta ro to'oni selene la'u.

¹⁸ Bore ma na ngwae ba ngalia ta'i to'oni selene, nia ka leka, ma ka 'ilia ta'i kilu saena na ano, ma ka sofonga'inia 'ana selene ba na ara'i 'a'ana nia kwatea fuana.

¹⁹ "Ma buri 'ana kala kaida'i tau, na ara'i 'a'ana ba kira ka oli ma'i, ma nia oga ka saiana selene ba nia ki fa'inida.

²⁰ Ma na ngwae ba ngalia lima to'oni selene ki, ka ngalia la'u ma'i ta lima to'oni selene, ma ka fata 'uri, 'Ara'i 'a'ana 'ae, 'oko kwatea lima to'oni selene ki fuaku ba. 'Oke lisia basi, nau ku toda la'u ta lima to'oni selene fafia.'

²¹ "Ma na ara'i 'a'ana nia ka olisia ka 'uri, 'Oe ngwae ni rao le'a nau. Nau ku saiana, nau ku

manata fito'amu! 'Oko rao le'a 'ani ru ti'iti'i ki, nia ne'e nau ku alu 'oe, 'oko doe fafia na'a ru 'oro ki. 'Oke leka ma'i, ma 'oko saele'a 'amu fa'i nau.'

²² "Ma na ngwae ne'e ngalia ro to'oni selene ki ka dao logo ma'i. Ma ka fata 'uri, 'Ara'i 'a'ana 'ae, 'oko kwatea go'o ro to'oni selene ki fuaku ba. 'Oke lisia basi, nau ku toda la'u ta ro to'oni selene fafia.'

²³ "Ma na ara'i 'a'ana nia ka olisia ka 'uri, 'Oe ngwae ni rao le'a nau, nau ku saiana nau ku fito'amu! 'Oko rao le'a 'ani ru ti'iti'i ki. Nia ne'e nai ba'a alu 'oe, 'oke doe fafia na ru 'oro ki. 'Oke leka ma'i, ma 'oko saele'a 'amu fa'i nau.'

²⁴ "Sui na ngwae ba ngalia ta'i to'oni selene, ka dao ma'i. Ma nia ka fofoni ru go'o 'ana ka fata 'uri, 'Ara'i 'a'ana 'ae, nau ku saiana 'ae'o na ngwae ne'e fatalamu 'inikere. 'Oko loa na'a ru ki go'o 'amu ana kula ne'e noa'a 'oe kosi fasia, ma 'oko ngalia go'o 'amu ru ngwae matamata ki.

²⁵ Nia ne'e nau ku ma'u, ma nau ku leka sofonga'inia na'a selene ba 'oe saena na ano. 'Oko lisia mani ba 'oe nama go'o nini'a.'

²⁶ "Ma na ara'i 'a'ana nia ka olisia ka 'uri, 'Ae'o na ngwae rao ta'a, ma 'oko 'aila busu. 'Oko sai go'o 'amu ana ne'e nau ku loa ru ana kula ne'e noa'a kusi fasia, ma ku ngalia go'o 'aku ru ngwae matamata ki.

²⁷ Di'ia 'oko manata 'una'eri, fa'uta ne'e noa'a 'oe kosi alua 'amu na selene nau ki saena kula ni alu mani'a fasi 'iri ka 'oro, ma ka dao ana kaida'i nau ku oli ma'i ana, nau ku ngalia na'a selene ne'eri ma na selene tarenga ki fa'inia.'

28 “Sui na ara'li la'ana ne'eri ka fata 'uri fuana na ngwae ni rao nia ki la'u, 'Muke ngalia na'a selene ne'e ki fa'asia, ma kamu ka kwatea fuana na ngwae ne'e to'o ana ta'li akwala to'oni selene.

29 Sulia na ngwae ki ta'ifau ne'e kira to'o ana ru 'oro ki, nai ba'a kwatea la'u ti ru fuada, fasi 'iri kira ka to'o ana ru ki ka tatakola'a. Ma sa tai bore 'ana ne'e noa'a kasi to'o ana ta ru, ma nia ka to'o ana ta ru ti'iti'i bore 'ana, nai ba'a lafua fa'asi nia.

30 Ma na ngwae ni rao ne'e, muke 'ui 'ania 'i maa saena na ma'e rodo, kula ne'e ngwae ki ka angi angi go'o 'ada fa'inia na 'ala girigiri 'anga, osi'ana nia nonifii liu.' ”

31 Sa Jesus ka fata la'u 'uri fuana na fafarongo nia ki, “Kaida'i nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a oli la'u ma'i 'uana na tatalafa'anga fa'inia na 'ainsel ki, nai ba'a tua ana fuli gwauru'a na ngwae tatalafa'a.

32 Ma na ngwae ki ta'ifau fa'asia fanoa ki ta'ifau kike ba'a fiku ma'i 'i na'oku. Ma nai ba'a daro'ia na ngwae ki ta'ifau, di'ia ta ngwae ba nia lia sulia na sipsip ki ka daro'ia na sipsip ki fa'asia na nanigot ki.

33 Ma nau ku alua na'a ngwae saga ki 'i bali 'olo'olo aku, ma na ngwae ta'a ki 'i bali mauli aku.

34 “Sui nau ku fata 'uri fuana ngwae ne'e kira tua 'i bali 'olo'olo aku, 'Kaumululu na'a ngwae ne'e Ma'a nau fa'asaele'a kamu ki. Muke ru'u ma'i 'i saena 'Inoto'anga ne'e nia sasi aka'u ana fuamu'a 'ita na'a ma'i ana etangilana na'a ma'i na magalia.

³⁵ Sulia kaida'i nau ku fiolo ana, kamu kwatea fanga fuaku. Ma kaida'i nau ku silikwa'u ana, kamu kwatea kafo fuaku. Ma bore 'ana nau na ngwae dao fa'asia ta fanoa matamata, kamu kwalo nau 'uana saena luma kamu ki.

³⁶ Ma kaida'i ka noa'a 'aku ta toro, kamu kwate toro fuaku. Ma kaida'i nau ku mata'i, kamu lia sulia nau. Ma kaida'i nau ku tua 'i saena luma ni lokafo, kamu maa to'oku.'

³⁷ "Sui na'a ngwae saga ki kira ka olisia kika 'uri, 'Aofia kwa, kaida'i tae ne'e kami lisia 'oko fiolo, ma kami ka sare'o? Kaida'i tae ne'e 'oko silikwa'u, ma kami ka kwatea kafo fuamu?

³⁸ Ma kaida'i tae ne'e 'oe na ngwae dao fa'asia na fanoa matamata, ma kami ka kwalo 'oe 'i luma, nama kaida'i tae ne'e noa'a 'amu ta toro, ma kami ka kwate toro fuamu?

³⁹ Ma kaida'i tae ne'e kami lisia ne'e 'oko mata'i ana, nama 'oko tua saena na luma ni lokafo, ma kami ka leka maa to'omu?'

⁴⁰ "Ma nau ku olisida nau ku 'uri, 'Ru mamana nau ku saea fuamu'a, kaida'i kamu sasia ta ru 'una'eri fuana ta ngwae bore 'ana ne'e noa'a kira kasi lia doe ana, kamu sasia na'a fuaku.'

⁴¹ "Sui nai ba'a fata 'uri fuada na ngwae ne'e kira tua 'i bali mauli aku, 'Kamu ke leka tau kwau fa'asi nau. God ke ba'a kwa'i kamu. Ma kamu ke leka saena na mafula ne'e tuatua firi, ne'e God nia sasi aka'u ana fuana sa Saetan ma na 'ainsel ta'a nia ki.

⁴² Sulia nau ku fiolo, ma kamu kasi kwatea go'o ta fanga fuaku. Ma kaida'i nau ku silikwa'u, noa'a kamu kasi kwatea go'o ta kafo fuaku.

⁴³ Ma kaida'i nau ku dao ma'i, kamu kasi kwalo nau go'o fuana luma kamu ki. Ma kaida'i

ka noa'a 'aku ta toro, noa'a kamu kasi kwate toro go'o fuaku. Ma kaida'i nau ku mata'i ma ku tua 'i saena na luma ni lokafo, noa'a kamu kasi lia go'o suli nau.'

⁴⁴ "Ma kira ka olisia kira ka 'uri, 'Aofia kwa, kaida'i tae ne'e kami lisi'o, 'oko fiolo, nama 'oko silikwa'u, nama 'oe na ngwae dao, nama ka noa'a 'amu ta toro, nama 'oko mata'i nama 'oko tua 'i saena na luma ni lokafo, ma noa'a kami kasi 'afi'o go'o?'

⁴⁵ "Ma nau ku olisida ku 'uri, 'Ru mamana nau ku saea fuamu'a, kaida'i kamu kasi kwai'afi ana ta ngwae bore ana ne'e noa'a kira kasi lia doe ana, kamu sasia na'a fuaku.'

⁴⁶ "Sui kira ka leka na'a 'ada 'uana na kwa'ikwa'inga ne'e tuatua firi, ma na ngwae saga ki kira ka leka na'a 'uana na mauri'a firi."

26

Ngwae fa'ina'ona'o Jiu ki lokoa saungilana sa Jesus

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Kaida'i sa Jesus nia fa'amanata 'ani ru ne'e ki ka sui, nia ka fata 'uri fuana na fafarongo nia ki,

² "Kaumulu saiana ka sui na'a, Fanga'a ana Daofa'i Liu'a ke ba'a fuli fafonai. Ma ana kaida'i ne'eri, kike ba'a kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana malimae nau ki, 'iri kike foto fafi nau ana 'ai rara folo."

³ Ma ana ta'i kaida'i ne'eri logo, na fata abu doe ki, ma na ngwae fa'ina'ona'o Jiu ki, kira ka fiku saena luma doe na 'ingata'i fata abu ne'e satana sa Kaeafas.

⁴ Ma kira ka loko, fasi 'iri kike dao to'ona ta kaida'i fuana kike dau ago ana sa Jesus, ma kira ka saungia.

⁵ Ma kira ka fata kwailiu 'uri, “Noa'a kulu kasi daua ana fa'i asoa ana fanga'a, 'asu 'ubani ngwae ki kira kata fu'ali kulu.”

Ta'i kini nia kisitani ngwaingwai moko le'a fafona gwauna sa Jesus

(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶ Ma sa Jesus fa'inia na fafarongo nia ki, kira leka kwau 'uana 'i Betani, kira ka tua saena luma sa Simon, na ngwae ba na kuu saungia 'i na'lo.

⁷ Ana kaida'i sa Jesus nia fanga, ta'i kini leka ma'i siana fa'inia na bi'i nura ne'e kwanga liu,* ma nia fungu 'ani na ngwaingwai ne'e moko ufiufi le'a, ma na folilana ka doe liu. Nia leka ma'i, ma ka kisitani 'i fafona gwauna sa Jesus.

⁸ Ma ana kaida'i ne'e fafarongo nia ki kira lisa, kira ka saeta'a, ma kika fata 'ada talada 'uri, “Fa'uta ne'e kini ne'e ka fa'alia ngwaingwai le'a ne'e?”

⁹ Ngwaingwai ne'e, di'ia kulu foli 'ani, mani doe ne'e kulu ke ba'a ngalia 'uana. Ma kulu ka ngalia na mani ne'eri fuana 'afilana ngwae dala'a ki!”

¹⁰ Ma sulia sa Jesus nia sai go'lo 'ana ana tae ne'e kira fata sulia, nia ka fata 'uri fuada, “Fa'uta ne'e kamu ka fata 'una'eri, ma kamu ka fa'a'lekea kini ne'e? Ru le'a liu ne'e nia sasia na'a fuaku.

* **26:7** Na kufikufi ru ne'e kwanga liu ne'e kira saea 'ani alabaster, na fau ne'e madumadu liu.

11 Na ngwae dala'a ki kira tua go'o 'ada fa'i kamu sulia asoa ki. Bore ma nau'a, kaida'i dokodoko go'o 'ana ne'e nai ba'a tua fa'i kamu.

12 Ma ana kaida'i na kini ne'e nia kisitani na ngwaingwai ne'e ana na noniku, nia sasi aka'u ana nau'a masia kwaiatolaku saena kilu gwa'u ana fa'i asoa ana maelaku.

13 Ma nau ku saea fuamu'a, ana fanoa ki ta'ifau saena magalia ne'e na Fa'arongo'anga Le'a kira ke fatatalo'ania sulia, tae ne'e kini ne'e nia sasia fuaku, kike ba'a rongoa na'a logo fuana na manata'anga to'ona."

Sa Judas nia alafafia ke foli 'ani sa Jesus fuana malimae ki

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

14 Buri 'ana ru ne'e ki sui, ta'i ngwae ana akwala ma ro fafarongo sa Jesus ki, satana sa Judas Iskariot ka leka siana na fata abu doe ki.

15 Ma ka saefilo kira ka 'uri, "Di'ia nau ku kwatea sa Jesus fuaumulu, tae ne'e kamu ke ba'a kwatea fuaku?" Ma kira ka to'omani uulu akwala selene ki, ma kira ka kwatea fuana.

16 Tala'ae ana kaida'i ne'eri, sa Judas ka lialia na'a 'uana ta kaida'i ne'e bolo fuana kwatelana sa Jesus fuada.

Sa Jesus 'ania na'a Fang'a'ana Daofa'i Liu'a
(Mark 14:12-21; Luke 22:7-13, 21-23; John 13:21-30)

17 Ma ana etana asoa ana fanga'a ne'e kira saea 'ani, "Beret ne'e noa'a ta Isi ana," na fafarongo ki kira leka ma'i siana sa Jesus, ma kira ka saefilo 'uri ana, "I fai ne'e 'oko oga

kami ka sasi aka'u ana Fanga'a ana Daofa'i Liu'a fuamu?"

¹⁸ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamu ke leka kwau 'uana 'i Jerusalem. Ana kaida'i kamu dao siana ta'i ngwae ne'e nau ku filia, kamu ka fata 'uri fuana, 'Ngwae fa'amanata kaimili, nia saea kaida'i nia dao karangi na'a. Nia fa'inia na fafarongo nia ki kike 'ania na Fanga'a ana Daofa'i Liu'a 'i luma 'oe.' "

¹⁹ Ana kaida'i ne'e, fafarongo ki kira leka, ma kika ala'a fa'inia na ngwae ne'eri di'ia ba sa Jesus saea na'a fuada, ma kira ka sasi aka'u na'a ana fanga'a ne'eri.

²⁰ Ma 'i sa'ulafi, sa Jesus ka tua 'i ne'eri 'iri ka fanga fa'inia na akwala ma ro fafarongo nia ki.

²¹ Ma kaida'i kira fanga na'a, sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ru mamana nau ku saea fuamu'a, ta'i ngwae ana kaumulu ke kwate nau fuana malimae nau ki."

²² Kaida'i na fafarongo ki kira rongoa ru ne'e, kira ka kwaimanatai liu. Ma ta'i ta'i ngwae'a ada kira fi'i tala'ae ana saefilolana sa Jesus kika 'uri, "Aofia kwa, 'uri ma 'oko fata 'ani nau'a ne'eri'a?" Ma kira'a ta'ifau go'o ne'e kira fata 'una'eri.

²³ Sui sa Jesus ka 'uri, "Ta'i ngwae aumulu, ne'e nia ke tongani afu beret nia 'i saena na dako fa'i nau, nia ne'e ke ba'a kwate nau fuana malimae nau ki.

²⁴ Nau'a, na Ngela Ngwae, nai ba'a mae di'ia na Kerekere'a Abu ba saea ka sui na'a ma'i na'o. Ma kwaimanatai liu fuana na ngwae ne'e ke ba'a kwate nau fuana malimae nau ki. Nia le'a fuana na ngwae ne'eri di'ia nia kasi futafuta go'o."

25 Ana kaida'i ne'eri, sa Judas ba, na ngwae ne'e ke ba'a kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki, nia ka fata 'uri, "Ngwae fa'amanata kwa. 'Uri ma 'oko saea 'ani nau'a ne'eri'a kwa?"

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Ae'o talamu ne'e 'oko saea na'a."

Na fanga'a na Aofia

(Mark 14:22-26; Luke 22:14-20; 1 Korint 11:23-25)

26 Ma ana kaida'i kira fanga, sa Jesus ka ngalia afu beret, ma nia ka ba'atafea God, sui ka ngiia, ma ka kwatea fuana na fafarongo nia ki, ma ka fata 'uri, "Muke ngalia, ma muka 'ania, nia na'a ne'e noniku."

27 Sui nia ka ngalia na titiu ni kwa'unga, ma ka ba'atafea God, sui ka kwatea fuada, ma ka fata 'uri, "Kaumulu ta'ifau, muke kwa'ufia."

28 Nia na'a ne'e 'abuku ne'e God fa'angasia 'ani na fau alanga'inga faolu, sulia ne'e 'abuku ke ba'a igo fuana ngwae 'oro ki, fasi 'iri God ka rufuanata na'a ana ta'anga'a ki.

29 Ru mamana nau ku saea fuaumulu, nau kusi kwa'ufia la'u na waen ne'e leleka ka dao ana fa'i asoa nau ku kwa'ufia na'a waen faolu fa'i kaumulu 'i saena na 'Inoto'anga Ma'a nau."

30 Sui kira ka ngulia fa'i ngu, ma kira ka leka 'uana fa'i ua ne'e kira saea 'ani Olif.

Sa Jesus eta fata'a 'ani sa Peter ke ba'a tofea

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

31 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ana fa'i rodo ne'e, kaumulu ta'ifau go'o muke tafi fa'asi nau. Sulia na Kerekere'a Abu ba fata 'uri, 'God ke

saungia ngwae ne'e nia lia sulia na sipsip ki, ma na sipsip ki ta'ifau kika takalo.'☆

³² Ka 'una'eri bore ana, 'i buri 'ana nau kui tata'e la'u 'uana mauri'a, nau kui etaeta 'i na'lo aumulu 'uana 'i Galili."

³³ Ma sa Peter ka olisia ka 'uri, "Nau'a 'afita'i nau ku leka fa'asi 'oe, sui bore 'ana ngwae ne'e ki kira ka leka fa'asi'o!"

³⁴ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Peter, "Nau ku saea fuamu, 'i na'ona ne'e karai ke angi 'i saena fa'i rodo ta'ena, 'oke ba'a sae uulufau ana ne'e 'oko kina nau."

³⁵ Ma sa Peter ka olisia ka 'uri, "Sui bore 'ana nau ku mae fa'i 'oe, nia 'afita'i nau ku saea fasi nau ku kina'o!"

Ma na fafarongo ki ta'ifau go'lo, kira ka fata logo 'una'eri.

Sa Jesus fo'osia God ana kula kira saea 'ani 'i Getsemani

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶ Sui sa Jesus ka leka fa'inia na fafarongo nia ki ana ta'i kula kira saea 'ani 'i Getsemani, ma nia ka fata 'uri fuada, "Kamu ke tua 'aumulu 'i ne'e ana kaida'i nau ku leka kwau 'i lo'oko 'iri nai fo'lo."

³⁷ Ma nia ka tala'ia sa Peter, ma na ro ngela sa Sebedi ki fa'inia. Ma nia ka fi'i eta 'aena kwaimanatai 'anga doe liu fa'inia liadila'a.

³⁸ Ma nia ka fata 'uri fuada, "Na liaku nia figwanu ka doe liu, ma nia bolo fa'inia na'a saungilaku. Muke tua 'i ne'e, kamu ke ada, ma muke lialia fa'i nau."

☆ **26:31** Sekaraea 13:7

39 Sui nia ka 'idu ti'iti'i la'u fa'asi kira, ma ka bobo uruuru leleka na maana darana ka to'o na'a 'i ano, ma ka fo'o ka 'uri, "Ma'asi 'ae, di'ia nia talangwara'u go'o 'ana, 'oko lafua 'amu na nonifii'anga ne'e fa'asi nau. Sui bore 'ana, noa'a la'u na kwaiogai'anga nau, bore ma sulia na kwaiogai 'anga 'oe lala nini'a."

40 Sui sa Jesus ka oli siana na uulu fafarongo nia ki, ma ka lisia kira maliu na'a, ma nia ka fata 'uri fuana sa Peter, "Kwala Peter kwa, fa'uta ne'e kamu kasi ada fa'i nau sulia ta ta'i kaida'i?"

41 Kamu ke ada, muke lialia 'ani fo'onga'a sasi na ilito'onga kata liufi kamu. Sulia kaumulu oga sasilana ru le'a ki, bore ma nonimu'a nia ngwata'uta'u liu."

42 Sa Jesus ka leka la'u, ma ka fo'o ana ruana kaida'i ka 'uri, "Ma'asi 'ae, di'ia noa'a kasi bolo fuana 'oke fonea na nonifii'anga ne'e fa'asi nau, le'a go'o 'ana, nau ku ro'o na'a 'aku sulia na kwaiogai 'anga 'oe."

43 Ma kaida'i nia oli ma'i siada na fafarongo nia ki, nia ka lisia kira maliu la'u, sulia na maada mamaliu'a liu na'a.

44 Ma sa Jesus ka leka la'u fa'asida, ma ka fo'o la'u ana uula kaida'i, ka saea logo na ala'anga ba kiri.

45 Sui nia ka leka la'u siada na uulu fafarongo nia ki, ma ka fata 'uri fuada, "Kaumulu maliu 'ua nini'a? Ma kamu ka mamalo 'ua nini'a? Lia basi, kira ke kwate nau'a na'a, na Ngela Ngwae, saena limana na ngwae ta'a ki. Na kaida'i baera nia dao na'a ma'i!"

⁴⁶ Mulu tata'e, kulu ka leka na'a. Kamu lisia na ngwae ba ke kwate nau fuana na malimae nau ki, nia dao na'a ma'i."

Kira daua sa Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴⁷ Ma ana kaida'i sa Jesus ka ala'a 'ua, sa Judas, ta'i ngwae ana akwala ma ro fafarongo ba nia ki, ka dao na'a ma'i. Ta'i fiku'a doe leka ma'i fa'inia fa'asia na fata abu doe ki, ma na fa'ina'ona'o ki. Ma kira ka ngalia ma'i na sele ni ofo'a ki, ma na subi ki.

⁴⁸ Aia, sa Judas kwatea ka sui na'a ma'etoto fuada ka 'uri, "Na ngwae ne'e nau ku nono'ia, nia'a na'a ne'e na ngwae ne'e kamu oga."†

⁴⁹ Ma 'ali'ali nia ka leka saga na'a siana sa Jesus ma ka fata 'uri, "Ngwae fa'amanata kwa, aroaro'a tua fa'i 'oe." Sui nia ka nono'ia.

⁵⁰ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Kwala ngwade, sasia na'a ru ne'e 'ali'ali."

Sui kira ka 'idu karangi ma'i ana, ma kira ka daua sa Jesus, ma kira ka dau ngasi na'a fafia.

⁵¹ Ma ta'i ngwae ana fafarongo sa Jesus ki ka lafua na'a nini ni ofo'a nia, ma ka kwai'ia na'a ngwae rao na 'ingata'i fata abu, ma ka kwa'i tafia na'a na bali alinga 'olo'olo nia.

⁵² Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oke alua 'amu na sele ni ofo'a 'oe fuila, sulia sa tai fa'ida ne'e kira fu'a 'ani sele ni ofo'a, kira ke ba'a mae logo 'ani sele ni ofo'a.

† **26:48** Di'ia na falafala ana Jiu ki, na kwainono'ianza fa'ata'inia kwaima'anga ma fu'usi doe'a fuana na fa'amanata fa'asia na fafarongo nia.

⁵³ Nau ku oga 'oke saiana, di'ia nau ku gania Ma'a nau, nia fi'i kwatea ma'i na 'aincel 'oro ki liufia akwala ma ro fuani oro ki!

⁵⁴ Ma di'ia nau ku saea na 'aincel ki ka 'afi nau 'una'eri, noa'a naisi fa'amamana na ru ne'e na Kerekere'a Abu saea sulia na Christ ka nonifii 'ani ki."

⁵⁵ Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana ngwae ki, "'Uri ma, kaumulu fia nau'a ta ngwae bili nini'a? Nia nini muka dao na'a ma'i fa'inia na sele ki, ma na subi ki fuana daulaku? Tau na'a ma'i, nau ku fa'amanata kamu 'i saena na Luma Abu God, bore ma kamu kasi dau nau go'o.

⁵⁶ Na ru ne'e ki ta'ifau ka fuli 'una'eri fasi 'iri ka fa'amamana na kerekere'a na profet ki ana Kerekere'a Abu."

Sui na fafarongo nia ki ta'ifau go'o kira ka danga fa'iburi na'a 'ani, ma kira ka tafi na'a 'ada.

Kira matalanga'inia sa Jesus

(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ma na ngwae ne'e kira daua sa Jesus ki, kira ka tala'i nia 'uana saena luma sa Kaeafas, na 'ingata'i fata abu. Ma na ngwae fa'amanata ana taki ki, fa'inia na ngwae fa'ina'ona'o ki logo, kira fiku 'i ne'eri.

⁵⁸ Ma sa Peter nia 'isi buri tau na'a kwau, ma ka dao logo 'i saena na labata ana na luma 'ingata'i fata abu, ma ka ru'u kwau saena labata, ma ka tua siana ngwae folo ki, fasi 'iri nia ka lisia tae ne'e kira ke sasia ana sa Jesus.

⁵⁹ Ma na fata abu doe ki, fa'inia na fikutali ngwae loko'i ru ta'ifau, kira sasi 'uana dao

to'ona ti ala'anga 'oso'oso sulia sa Jesus, ne'e bolo fa'inia kika saungia du'ungana.

⁶⁰ Sui bore 'ana ngwae 'oro fata 'oso'oso ki kira leka logo ma'i, noa'a kira kasi dao go'o to'ona ta ru. Sui 'i buri, ta ro ngwae 'oso'oso kera ta'e ma'i, kera ka fata 'uri,

⁶¹ “Na ngwae ne'e nia fata 'uri, 'Nau ku saiana nai osia na Luma Abu God, ma nau ku saunga'i faolu logo 'aku ana saena uulu fa'i asoa ki.’ ”

⁶² Sui na 'ingata'i fata abu ka tata'e, ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Uri ma, noa'a 'oe kosi olisia go'o ta ru, ana ru ta'a ne'e kera saea amu ki?”

⁶³ Bore ma, sa Jesus ka noto go'o 'ana. Ma na 'ingata'i fata abu ka fata la'u 'uri, “Nau ku saefilo 'oe 'iri 'oke talitali 'ani satana God ne'e mauri, ma 'oko saea fuami'a fasi 'ae'lo ne'e na Christ, na Ngela God, nama noa'a?”

⁶⁴ Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nia ne'ana 'oko saea na'a. Ru mamana nau ku saea fuamu'a, 'ita ana kaida'i ne'e ka oli 'ala'a, muke lisi nau, na Ngela Ngwae, nau ku tua 'i bali 'olo'olo ana God ne'e ngasingasi'a ka tasa, ma nau ku leka ma'i 'i fafona gwa'i salo ki 'i langi.”

⁶⁵ Go'o na 'ingata'i fata abu ne'eri, nia ka gasia na toro keta nia talana ka fa'ata'inia na saeta'anga nia, ma ka fata 'uri, “Kulu kasi oga la'u ta ngwae ni fata fa'amamana! Kulu rongoa ta'ifau na'a nia fa'abolota'inia na'a fa'inia God.

⁶⁶ Kamu manata fa'uta?”

Ma kira olisia kika 'uri, “Nia totolia nia ke mae na'a.”

⁶⁷ Sui kira ka ngisulia maana, ma kira ka kwai'ia. Ma ti ngwae kika fidalia, kira ka 'uri,

68 “Christ 'ae, di'ia 'ae'lo na'a ta profet, 'oko saea ma'i, sa tai ne'e fidali 'oe 'uri?”

Sa Peter nia tofea sa Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

69 Ma sa Peter ka tua saena labata, ma ta'i kini sari'i rao ka leka ma'i siana ka fata 'uri, “'Oko tua logo fa'inia sa Jesus, na ngwae nini'a fa'asia 'i Galili.”

70 Sui sa Peter ka tofe 'i na'oda ka 'uri, “Nau ku 'iri saiana ru ne'e 'oko saea.”

71 Sui, sa Peter leka ka tua karangia ana ma'e tafaa, ma ta'i kini sari'i rao la'u ka lisia, ma ka fata 'uri fuana ngwae ne'e kira tua ne'eri ki, “Na ngwae ne'e tuatua logo fa'inia sa Jesus, na ngwae ne'e fa'asia 'i Nasaret.”

72 Ma sa Peter ka tofe la'u, ma nia talitali ka 'uri, “Nau ku 'iri saiana na ngwae ne'ana.”

73 Ma noa'a kasi tau go'lo 'i buri 'ana, na ngwae ne'e kira uu 'i ne'eri ki, kira leka siana sa Peter, ma kira ka fata 'uri fuana, “'Ae'lo logo ta ngwae ada mamana na'a, sulia na lingana fatalamu ne'e fa'ata'i 'oe.”

74 Kaida'i ne'eri nia ka talitali la'u ka 'uri, “Di'ia nau ku soke, God ke ba'a kwa'i nau. Noa'a nau ku 'iri saiana na ngwae ne'ana.”

Ma 'una'eri go'lo, karai ka angi na'a.

75 Ma sa Peter nia manata to'ona ala'anga ba sa Jesus saea, “'I na'lo ana na karai ka angi saena fa'i rodo ne'e ta'ena, 'oko saea uulufau ana ne'e 'oko kina nau.” Kaida'i sa Peter ka manata to'ona ru ne'eri, nia ka ru'u kwau 'i maa, ma ka angi ikaika na'a 'ania liadila'anga doe liu.

27

Kira ngalia sa Jesus siana sa Paelat (Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

¹ Ana 'ofodangi la'a bilabila, na fata abu doe ki ta'ifau fa'inia na ngwae fa'ina'ona'o ki, kira ka loko'i ru na'a fuana saungilana sa Jesus.

² Sui kika firi'ia, ma kira ka tala'ia na'a siana sa Paelat, na ngwae gwaunga'i fa'asia 'i Rom.

Sa Judas nia mae (Acts 1:18-19)

³ Ma sa Judas, na ngwae ba kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki, ana kaida'i nia saiana kira matalangani na'a sa Jesus fuana na maelana, nia ka manata oli, ma ka oli fa'inia na uulu akwala selene baera ki fuada na fata abu doe ki ma na ngwae fa'ina'ona'o ki, ma ka fata 'uri,

⁴ “Nau ku abula ta'a na'a, sulia nau ku kwatea na'a ngwae saga fuana saungilana.”

Sui kira olisia kika 'uri, “Ma noa'a la'u 'abera'anga kaimili ne'ana. Sulia bali ne'eri na bali 'oe lala 'amu ne'ana.”

⁵ Ma sa Judas ka 'ui 'ania na selene ne'eri ki 'i saena na Luma Abu God, ma ka leka na'a 'ana. Nia ka leka kwau 'i maa, ma ka li'o na'a 'ana talana.

⁶ Ma na fata abu doe ki, kira ka ngalia na selene ne'eri ki, ma kira ka fata 'uri, “Noa'a kasi bolo ana taki kulu fuana kulu ka alua na'a selene ne'e ki fa'inia na mani ana na Luma Abu God, osi'ana selene ne'e na mani ana sau ngwae'a na'a.”

⁷ Ma kira ka ala'a ka sui na'a, kira ka alafafia ma kika folia 'ani ta'i afu ano, na ano ta'i ngwae ne'e saunga'i titiu. Ma kira ka rokisia ano ne'e

'ani kula fuana alulana ngwae mae ki ana, na ngwae ne'e noa'a la'u Jiu ki saena.

⁸ Du'ungana ne'e nia folia na ano ne'eri 'ani na mani ne'e nia ngalia fuana saungilana na ngwae, kira ka saea ano ne'e 'ani, "Ano ana 'Abu" leleka ka dao 'i ta'ena.

⁹ 'Una'eri, kira ka fa'amamana ala'anga na profet Jeremaea ba fata 'uri, "Kira ngalia na'a uulu akwala selene baera ki, na mani ba na ngwae 'i Israel ki kira folia 'ani na ngwae,

¹⁰ ma kira ka kwatea 'uana folilana na ano na ngwae ne'e saunga'inia titiu ki, di'ia ba God nia saea fuaku."

Sa Paelat nia matalangani sa Jesus

(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

¹¹ Ma sa Jesus ka uu 'i na'ona sa Paelat, na ngwae gwaunga'i fa'asia 'i Rom. Ma sa Paelat ka saefiloa ka 'uri, "'Oe na ngwae tatalafa'a Jiu ki nini'a?"

Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Nia ne'ana 'oko saea na'a."

¹² Kaida'i ne'e fata abu doe ki, ma na fa'ina'ona'o ki, kira fai fafia sa Jesus, noa'a nia kasi olisida 'ani ta ala'anga.

¹³ Sui sa Paelat ka fata 'uri fuana, "'Oe kosi rongo go'lo na ru ta'a 'oro nini'a kira fai fafi'o 'ani ki?"

¹⁴ Ma sa Jesus noa'a kasi olisida go'lo 'ani ta ala'anga. Nia ne'e sa Paelat ka 'arefo liu ana.

¹⁵ 'Iu, ana na Fanga'a ana Daofa'i Liu'a, ngwae gwaunga'i fa'asia 'i Rom, nia 'idufa'i logea ta'i ngwae ne'e Jiu ki kira oga fa'asia na lokafo.

16 Ma ana kaida'i ne'eri, ta'i ngwae ka tua logo saena luma ni lokafo ne'e satana sa Barabas, na ngwae ki ta'ifau kira saiana.

17 Nia ne'e, kaida'i ne'e ngwae ki kira fiku ma'i, sa Paelat ka saefiloda ka 'uri, "Sa tai ne'e kaumulu oga nai logea fuamu'a, sa Barabas, nama sa Jesus ne'e kira saea 'ani na Christ?"

18 Nia ka fata 'una'eri, sulia nia saiana ne'e ngwae fa'ina'ona'o ana Jiu ki, kira kwatea sa Jesus fuana sulia kira ogala'a go'o nia'a.

19 Ma kaida'i sa Paelat nia tua ana kula ni matalanga'inga, na 'afe nia ka kwatea ta ala'anga fuana ka 'uri, "Noa'a 'oe kosi sasi ta ru ana na ngwae 'olo'olo ne'ana. Sulia nau ku maliu bole, ma ku figwanu liu sulia nia'a saena fa'i rodo ba sui."

20 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae fa'ina'ona'o ki, kira fata liana na ngwae ki, fasi 'iri kira ka gania sa Paelat fuana logelana sa Barabas, ma ka alua sa Jesus fuana mae'a.

21 Ma sa Paelat ka saefiloda na fiku'a ne'eri la'u ka 'uri, "Sa tai ana kero'a ne'e kamu oga 'iri nai logea?"

Ma kira olisia kira ka 'uri, "Sa Barabas."

22 Sa Paelat ka fata 'uri, "Ma tae ne'e nai ba'a sasia ana sa Jesus, ne'e kira saea 'ani na Christ?"

Kira ta'ifau kira ka fata 'uri, "'Oke foto fafia ana 'ai rara folo."

23 Ma sa Paelat ka fata 'uri la'u, "Osi'ana ta tae ta'a ne'e nia sasia?"

Sui kira ka ako doe kika 'uri, "Foto'ia ana 'ai rara folo."

24 Ma kaida'i sa Paelat lisia nia 'afita'i ka sasia na'a ta ru, ma na fu'anga ka karangi tala'ae, nia

ka ngalia kafo, ma ka taufia na'a limana 'i na'o 'ada ta'ifau, ka fata 'uri, "Noa'a nau kusi oga na maelana na ngwae ne'e. Bali kaumulu na'a ne'eri'a."

²⁵ Na fiku'a ta'ifau kira olisia, kika 'uri, "Na maelana ke teo fafi kaimili, ma fafia na ngela kami ki."

²⁶ Aia, sa Paelat ka logea kwau sa Barabas fuada, ma ka kwatea na ngwae fuani oro nia ki kira ka ulasia sa Jesus. Sui nia ka kwatea fuada 'iri kika foto'ia ana na 'ai rara folo.

*Na ngwae ana ofo'a ki kira ngongoa sa Jesus
(Mark 15:16-20; John 19:2-3)*

²⁷ Ma na ngwae fuani oro sa Paelat ki, kira tala'ia sa Jesus saena na luma sa Paelat, ma na fuani oro ne'eri ki ta'ifau, kira ka fiku ma'i kalia sa Jesus.

²⁸ Ma kira ka kanusua na'a ifi nia, ma kira ka fa'aru'ufia 'ani ifi meo borabora'a.

²⁹ Sui kira ka ngalia na 'eregwau ana kwalo ngarangara'a, ma kira ka alua fafona gwauna, ma kira ka kwatea ta'i rara 'ai fasi 'iri ka dau ana 'ani bali lima 'olo'olo nia, di'ia nia'a ta ngwae tatalafa'a. Ma kira ka bobo uruuru fuana, ma kira ka 'oidorole 'ani, kira ka 'uri, "'Oke mauri tau 'amu, na ngwae tatalafa'a Jiu ki."

³⁰ Ma kira ka ngisulia, ma kira ka ngalia na rara 'ai baera, ma kira ka kwai'ia na gwauna.

³¹ Kaida'i kira 'oidorole ana ka sui, kira ka kanusua la'u na ifi baera, ma kira ka fa'aru'ufia la'u 'ani ifi nia ki, sui kira ka tala'ia kwau fuana na foto'ilana ana 'ai rara folo.

*Kira foto fafia sa Jesus ana 'ai rara folo
(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)*

³² Ma kaida'i kira leka na'a kwau, kira ka lisia ta'i ngwae fa'asia 'i Saeren, ne'e satana sa Simon. Ma na ngwae fuani oro ki, kira ka kwatea fasi 'iri nia ngalia na 'ai rara folo sa Jesus.

³³ Sui kira dao ana kula kira saea 'ani 'i Golgota. (Na fadalana ala'anga Golgota, "Na kula ana lasi ngwae".)

³⁴ 'I ne'eri, kira kwatea na waen ne'e kira dola 'ani 'ai 'afae* fuana sa Jesus. Ma sa Jesus ka kwa'u to'ona, ma noa'a nia kasi kwa'ufia go'lo.

³⁵ Sui kira ka foto fafia ana na 'ai rara folo, ma kira ka masa 'ani na ru di'ia daisi fuana kika daro'ia na ifi nia ki.

³⁶ Sui kira ka tua 'i ano, ma kika lialia 'afia go'lo 'ada.

³⁷ Ma 'i gwauna na 'ai rara folo kira alua na kerekere'a 'uri, "NA NGWAE NE'E SA JESUS, NA NGWAE TATALAFA'A NA JIU KI."

³⁸ Sui, kira ka foto'ia logo ro ngwae bili ki ana na 'ai rara folo ki fa'inia, ta ngwae bali 'olo'olo ana, ma ta ngwae ana bali maui.

³⁹ Ma na ngwae ne'e kira liu ki, kira ka nanga nangata'inia gwauda, ma kira ka fata buri tolinga'i kwau fuana sa Jesus, ma kira ka fata 'uri,

⁴⁰ "I'oko saea 'oko osia na'a Luma Abu God, ma 'oko saunga'i faolu la'u ana sulia uulu fa'i asoa ki go'lo. Aia, di'ia 'ae'lo na Ngela God, 'oko

* **27:34** 'ai 'afae: nia ta kuinini ne'e kira dola fa'inia waen fuana fa'agwarilana fii'a.

fa'amauri 'oe basi talamu, ma 'oko koso ma'i fa'asia na 'ai rara folo ne'ana.”

⁴¹ Ma na fata abu doe ki kira ka 'oidorole logo 'ani 'una'eri, fa'inia na ngwae fa'amanata ana taki ki, ma na ngwae fa'ina'ona'o ki, kira ka 'uri,

⁴² “Nia ba fa'amauria na ngwae matamata ki, ma noa'a nia kasi fa'amauria go'o nia'a talana. Di'ia nia na ngwae tatalafa'a kia ngwae Jiu ki, nia ka koso ma'i fa'asia na 'ai rara folo, fasi 'iri kulu ka fa'amamana ana nia'a.

⁴³ Nia fito'o ana God, ma ka fata 'uri, 'Nau'a ne'e na Ngela God.' Kulu lialia basi 'iri kuke lisia ne'e God ke ba'a fa'amauria nama noa'a.”

⁴⁴ Ma na ro ngwae ta'a ne'e kira foto'ida fa'inia ki, kera fata buri tolinga'i logo 'una'eri ana nia'a.

Maelana sa Jesus

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Ka 'ita ana tofongana asoa, leleka ka dao ana uula kadi sina, na ma'e rodo ka buta fafia na fanoa ki ta'ifau 'i ne'eri.

⁴⁶ Ma sa'ulafi, sa Jesus ka ako doe ka 'uri, “'Ilae, 'Ilae, lema sabaktani.” Na fadalana ne'e 'uri, “God nau 'ae, God nau 'ae, fa'uta ne'e 'oko danga fa'i buri 'ani nau?”

⁴⁷ Ma ti ngwae ne'e tua karangi ana, kira rongoa, ma kira ka fata 'uri, “Nia ri 'uana sa Elaeja.”

⁴⁸ Ma ta'i ngwae ada ka lalili ka ngalia ma'i ta'i lumulumu asi, ma ka fa'afungua 'ani na waen 'afae, ma ka usui'a ana ma'e 'ai, ma ka kwatea fuana fasi 'iri nia ka kwa'ufia.

49 Ma ti ngwae la'u kira ka 'uri, “Mango basi, kulu ka lisia di'ia sa Elaeja nia dao ma'i fuana fa'amaurilana nama noa'a.”

50 Sui, sa Jesus ka ako doe la'u, ma ka mae na'a.

51 Ma ifi doe ne'e bokota na'a kula abu saena Luma Abu God ka gaa 'ania ro bali'i ru, ka 'ita ma'i 'i gwauna leleka ka dao 'i ano. Ma na tikitiki ka liu, ma na fau ki ka foga,

52 ma ti faoda gwa'u kira ka 'ifi, ma na ngwae 'oro ana ngwae God ki ne'e kira mae na'a, kira ka mauri la'u.

53 Ma kira ka ru'u fa'asia faoda kira ki. Ma buri 'ana sa Jesus ka tata'e oli logo, kira ka ru'u saena fanoa abu 'i Jerusalem. Ma na ngwae 'oro ki kira ka lisida.

54 Ma na ngwae fa'ina'ona'o ana fuani oro ne'e kira saungia sa Jesus, fa'inia na fuani oro nia ki, ana kaida'i kira lisia na tikitiki, ma na ru matamata ki ta'ifau logo ne'e fuli, kira ka ma'u liu ma kira ka fata 'uri, “Nia mamana liu na'a, nia'a na Ngela God.”

55 Ma ti kini 'oro logo ne'e kira leka 'i buri 'ana sa Jesus 'ita ma'i 'i Galili ma kira 'afia, kira tua logo 'i ne'eri, ma kira ka lialia tau logo ma'i 'ada.

56 Ta ai ada ne'e 'i Mary fa'asia 'i Magdala, ma 'i Mary na te'a sa James ma sa Josef, ma 'afe sa Sebedi, ma ti kini la'u.

Kira kwaiatoa sa Jesus

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

57 Ana kaida'i nia sa'ulafi na'a ma ka karangia rodo, ta'i ngwae to'oru nia leka ma'i. Nia'a ta'i ngwae fa'asia fanoa 'i Arimetea, ma na satana

sa Josef. Ma nia ta'i ngwae fafarongo sa Jesus logo.

⁵⁸ Ma nia ka leka siana sa Paelat, ma ka gania na nonina sa Jesus. Ma sa Paelat ka saea kira ka kwatea fuana.

⁵⁹ Ma sa Josef ka ngalia na'a nonina sa Jesus, ma ka buta 'ani 'aba ifi kwao faolu.

⁶⁰ Sui nia ka alua saena na faoda gwa'u faolu nia, ne'e kira saru'ia 'i saena na fau doe. Sui nia ka bokota na'a maana na faoda ne'eri 'ani na baba'i fau doe, sui ka leka na'a 'ana.

⁶¹ 'I Mary fa'asia Magdala, ma ta Mary la'u, kera tua tua 'i maa ana na faoda ne'eri.

⁶² Ma ana fa'i asoa 'i buri 'ana, na Sabat asoa ana mamalo'anga, na fata abu doe ki, ma na Farasi ki, kira fiku fuana loko'i ru 'anga fa'inia sa Paelat.

⁶³ Ma kira ka fata 'uri fuana, "Ngwae 'a'ana 'ae, kaimili manata to'ona kaida'i ngwae 'oso'oso ne'e nia mauri 'ua, nia fata 'uri, 'Nai ba'a mauri la'u ana uula asoa!'

⁶⁴ Ma 'oko fa'arongoa ngwae 'oe ki kika leka, ma kika folo 'afia na faoda'i ngwae mae leleka ka dao ana uula asoa. Noa'a kasi le'a ne'e na fafarongo nia ki kira ka ngalia 'ada na nonina, ma kira ka sofonga'inia, ma kira ka sokea ngwae ki, kira ka saea fasi sa Jesus nia mauri la'u. Ma 'oko saiana fasi di'ia kira soke 'una'eri, nia ke ba'a ta'a ka liufia na'a soke'a ba nia eta sokea ma'i 'ani ngwae ki."

⁶⁵ Ma sa Paelat ka 'uri fuada, "Aia, di'ia 'una'eri, kaumulu ne'e kamu ka filia ti ngwae ana fuani oro nau ki, fasi 'iri kira ka leka folo, ma kira ka folo le'a 'afia na faoda ne'eri."

66 Ma ana kaida'i fata abu doe ki, ma na Farasi ki kira rongoa ru ne'eri, kira ka sasi aka'u na'a, ma kira ka leka na'a 'uana na faoda ne'eri. Ma kaida'i kira dao ana faoda ne'eri, kira ka alua na'a ma'etoto ana faoda ne'eri, 'iri di'ia ta ngwae ka 'idua bore na sinamaa ana faoda, kira ka saiana. Ana kaida'i ne'eri logo, kira ka alua na'a ngwae folo ki.

28

Sa Jesus nia mauri la'u

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ 'I buri 'ana na Sabat, fa'i asoa ana mamalo'anga, kaida'i nia la'a bilabila 'ua ana na Sande 'i 'ofodangi, 'i Mary fa'asia 'i Magdala, ma ta Mary la'u, kera ka leka 'uana na faoda baera 'iri kera ka lisia.

² Ma ngwano ma na tikitiki doe nia 'iginia, ma ta'i 'ainselele God ka koso ma'i fa'asia 'i langi, ma ka gilosia na'a baba'i fau baera fa'asia maana na faoda, ma ka tua 'i fafona.

³ Na lisilana di'ia na'a meamea ma na ifi nia ki ka kwao liu.

⁴ Ma ana kaida'i ne'e ngwae folo ki kira lisia, kira ka ma'u liu, ma kira ka 'asida, ma kira ka lebelebe, ma kika di'ia na'a 'ada na ngwae mae ki.

⁵ Ma na 'ainselele ne'eri ka fata 'uri fuadarolo, "Noa'a moro kasi ma'u. Nau ku saiana koro'olulu 'uana sa Jesus ba kira saungia ana 'ai rara folo.

⁶ Noa'a nia kasi tua na'a 'i ne'e. Nia mauri na'a di'ia ba nia saea fuamu'a. Moro leka ma'i

li ne'e, ma moro ka lisia amuro'o kula ba nia teo teo ana.

⁷ Aia, moro ka leka 'ali'ali na'a, ma moro ka fa'arongo 'uri ana fafarongo nia ki, 'Sa Jesus nia mauri na'a, ma nia ka leka 'i na'o mulu 'uana 'i Galili, ma kamu ke ba'a lisia na'a 'i ne'eri.' Ma moro ka manata to'ona ru ne'eri nau ku saea fuamuro'o ki."

⁸ 'Una'eri go'o, kera ka leka 'ali'ali na'a fa'asia faoda 'ani ma'unga'a. Ma sui bore 'ana, kera ka saele'a liu. Ma kera ka lalili 'iri kike fa'arongoa na fafarongo nia ki.

⁹ Ma ana kaida'i ne'eri, sa Jesus ka saka fuadaro'o, ka fata 'uri, "Na aroaro'a ka tua fa'i koro'o." Ma kera ka leka ma'i siana, ma kera ka bobo uruuru fuana, ma kera ka dau kwau 'i 'aena, ma kera ka fa'a aofia.

¹⁰ Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro'o, "Noa'a moro kasi ma'u. Moro leka, ma moro ka fa'arongoa na ngwaefuta nau ki, fasi 'iri kike leka 'uana 'i Galili. Ma kike ba'a lisi nau na'a 'i ne'eri."

Na soke'a ngwae fa'ina'ona'o ki

¹¹ Ana kaida'i ro kini ne'e ki kira oli kwau sulia na tala, ti ngwae ana ngwae folo ne'eri ki, kira leka na'a fa'asia faoda gwa'u sa Jesus, ma kira ka oli na'a 'uana 'i Jerusalem. Kaida'i kira dao ana ma'e fanoa doe ne'eri, kira ka ala'a na'a sulia ru ki ta'ifau ne'e kira lisia siana fata abu doe ki.

¹² Ma kaida'i ne'e fata abu doe ki, ma ti ngwae fa'ina'ona'o la'u ana Jiu ki, kira ka ala'a fiku ka sui na'a, kira ka kwatea mani doe fuana ngwae ni folo ki.

13 Kaida'i kira kwatea mani ne'e fuada ngwae folo ki, kira ka fata 'uri, "Kamu ke soke 'uri fuana ngwae ki ta'ifau, 'Kaida'i kami maliu saena rodo, na fafarongo sa Jesus ki kira leka ma'i, ma kira ka bilia na nonina.' "

14 Ma na ngwae fa'ina'ona'o ne'e ki, kira fata logo 'uri, "Di'ia sa Paelat nia rongoa na ru ne'e, noa'a kamu kasi manata 'abera la'u, sulia kaimili ne'e kami ke ba'a fa'asaga fuana, 'iri noa'a nia kasi saeta'a fuaumulu."

15 Ma kaida'i ngwae folo ne'e ki kira ngalia mani ne'eri ka sui na'a, kira ka leka, ma kira ka sasi na'a 'ada ru ne'e fata abu doe ki ma na ngwae fa'ina'ona'o Jiu ki, kira saea fuada. Ma na ala'anga ne'eri ana soke'a ka talofia ta'ifau na'a Jiu ki, leleka dao 'i ta'ena.

*Sa Jesus dao tafanga'i fuana fafarongo nia ki
(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23;
Acts 1:6-8)*

16 Na akwala ma ta'i ngwae fafarongo nia ki kira leka na'a 'uana 'i Galili, 'uana ta'i fa'i ua ne'e sa Jesus saea fuada fasi 'iri kira ka leka 'uana.

17 Ma kaida'i kira lisia na'a sa Jesus, kira ka fa'a aofia, 'una'eri bore 'ana ti ngwae ada kira ka manata ruarua 'ua.

18 Ma sa Jesus ka dao ma'i siada, ka fata 'uri, "God nia kwate dangalu na'a ana ngasingasi 'anga ki ta'ifau 'i langi ma saena magalia fuaku.

19 Nia ne'e, kamu ke leka, ma kamu ke fa'amanata na ngwae ki ta'ifau ana fanoa ki ta'ifau, 'iri kira na ngwae fafarongo nau ki logo.

Ma kamu ke siuabuda 'ani satana na Ma'a, ma na Ngela, ma na Ano'i ru Abu.

²⁰ Ma kamu ke fa'amanatada fasi 'iri kira ka ro'osulia na ru ki ta'ifau ne'e nau ku fa'amanata kamu na'a 'ani. Ma nai tua fa'i kamu leleka ka dao ana na suilana na magalia.”

**Fau Alanga'inga Faolu Ana Ala'anga
Kwara'ae
The New Testament and Genesis in the Kwara'ae
language of the Solomon Islands
Niu Testament na Stat long langguis Kwara'ae**

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwara'ae

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

100e8c4b-3c10-5adf-8b7e-9b5cdcfb9b38